

Broj: 02-02-5-445-2/20
Tuzla, 8.4.2020. godine

BOSNA I HERCEGOVINA
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE
SARAJEVO

PRIMLJENO: 09.04.2020			
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj priloga
02-02-50-18-773			

PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE

DOM NARODA

gosp. Dragan ČOVIĆ, predsjedavajući Doma naroda
gosp. Nikola ŠPIRIĆ, prvi zamjenik predsjedavajućeg Doma naroda
gosp. Bakir IZETBEGOVIĆ, drugi zamjenik predsjedavajućeg Doma naroda

PREDSTAVNIČKI DOM

gosp. Nebojša RADMANOVIĆ, predsjedavajući Predstavničkog doma
gđa Borjana KRIŠTO, prva zamjenica predsjedavajućeg Predstavničkog doma
gosp. Denis ZVIZDIĆ, drugi zamjenik predsjedavajućeg Predstavničkog doma

Poštovani,

U skladu sa članom 4.10. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 7/02, 13/03, 76/09 i 1/11) u prilogu se dostavlja Izvještaj o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2019. godini.

Izvještaj je pripremljen na službenim jezicima u Bosni i Hercegovini, a dostava se vrši u čvrstoj kopiji i elektronskom formatu.

S poštovanjem,

Prilog: kao u tekstu

Predsjedavajući Komisije
Suad ZELJKOVIĆ

BOSNA I HERCEGOVINA
DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU

IZVJEŠĆE O RADU 2019

Bosna i Hercegovina
**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

**IZVJEŠĆE O RADU
DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2019. GODINI**

Tuzla, prosinac 2019. godine

Izvješće o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju slijedi pristup izvješćivanja regulatornih tijela u Europskoj uniji i zahtjeve Energetske zajednice, sa prilagođavanjima koja izražavaju specifičnosti regulatornog okvira u Bosni i Hercegovini.

Mole se korisnici Izvješća da prilikom uporabe podataka obvezno navedu izvor.

Sadržaj

1.	UVOD.....	1
2.	SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE.....	3
3.	KLJUČNE AKTIVNOSTI	7
3.1	Pravila i dokumenta DERK-a.....	7
3.2	Dokumenta koja odobrava DERK	14
3.3	Postupci licenciranja	20
3.4	Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata	22
3.5	Rješavanje sporova.....	25
3.6	Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sustava	26
3.7	Postupci određivanja tarifa.....	30
3.8	Tržište električne energije	34
3.9	Energetska statistika.....	44
3.10	Ostale ključne aktivnosti	47
4.	AKTIVNOSTI U MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA.....	55
4.1	Energetska zajednica	55
4.2	Regionalna asocijacija energetske regulatora – ERRA	59
4.3	Asocijacija mediteranskih energetske regulatora – MEDREG.....	61
4.4	Vijeće europskih energetske regulatora – CEER.....	62
4.5	Međunarodna konfederacija energetske regulatora – ICER	62
4.6	Međuregionalna suradnja	64
5.	REVIZIJSKO IZVJEŠĆE.....	65
6.	OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2020. GODINI	67
PRILOZI		
A:	Osnovni podatci o elektroenergetskom sustavu Bosne i Hercegovine	71
B:	Karta elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine	73
C:	Bilančne veličine elektroenergetskog sektora Bosne i Hercegovine	75
D:	Elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine	77
E:	Acquis Energetske zajednice	79

1. UVOD

Energetski sektor na globalnom i lokalnom planu prolazi kroz razdoblje značajnih promjena osmišljenih da promoviraju njegov održivi razvoj. Odluke koje i na nacionalnoj i na europskoj razini donose kreatori politika, regulatori, kompanije i kupci utječu jedne na druge i određuju kako zadovoljavati potrebe za energijom, po kojoj ekonomskoj cijeni i sa kakvim utjecajem na okoliš. Promjene djeluju na način proizvodnje, transporta i potrošnje energije i imaju utjecaj na sadašnji trenutak, ali i na buduće generacije. Energetska tranzicija jeste izazov, ali i prilika za novi zamah u razvoju sektora energije, gospodarstva i društva u cjelini.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je neovisna institucija Bosne i Hercegovine, koja djeluje u skladu sa načelima objektivnosti, transparentnosti i jednakopravnosti, i ima jurisdikcije i odgovornosti nad prijenosom električne energije, operacijama prijenosnog sustava i međunarodnom trgovinom električnom energijom, kao i nad proizvodnjom, distribucijom i opskrbom električnom energijom kupaca u Brčko Distriktu BiH.

DERK je neprofitna institucija i financira se iz regulatornih naknada koje plaćaju licencirani subjekti.

U Bosni i Hercegovini (BiH) na svim administrativnim razinama, a prema ustavnim nadležnostima, u narednom razdoblju slijedi nastavak usklađivanja zakonodavstva o energiji s pravnom stečevinom Europske unije (EU), integrirani razvoj energetske i klimatskih politika, te provođenje reforme sektora energije.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je tijekom 2019. godine nastavila misiju regulatora u sektoru, kreirajući uvjete za slobodnu trgovinu i pouzdanu opskrbu električnom energijom, uz kontinuirani nadzor licenciranih subjekata. Zajedno sa regulatorima iz regije, DERK je sudjelovao u realizaciji konkretnih mjera za razvoj regionalnog tržišta električne energije i njegovu integraciju sa tržištem EU.

Tržišna načela u segmentu pomoćnih usluga i uravnoteženja elektroenergetskog sustava su potpuno zaživjela u BiH i služe kao primjer uspješnog modela u jugoistočnoj Europi. Veleprodajno tržište, mada i dalje nije institucionalizirano, pokazuje impresivan opseg trgovine. Na maloprodajnom tržištu, kupci za koje cijene nisu regulirane, nabavili su 39,97% od ukupne krajnje potrošnje električne energije. U prethodnom razdoblju desetine tisuća kupaca promijenilo je opskrbljivača ili uvjete opskrbe promjenom ugovora sa svojim ranijim tradicionalnim opskrbljivačima, čime su na otvorenom tržištu izabrali ponudu za opskrbu koja im najbolje odgovara.

Elektroenergetski sustav BiH je u tijeku 2019. godine radio stabilno i bez većih problema. Svim korisnicima sustava je omogućen funkcionalan rad prema definiranim standardima kvaliteta. U elektroprijenosni sustav 20. rujna 2019. godine uključen je novi dalekovod DV 110 kilovolti (kV) Gacko – Nevesinje, čime je po prvi put je osigurano dvostrano napajanje trafostanica TS 110/x kV Gacko i TS 110/x kV Nevesinje, te je na taj način značajno poboljšana kvalitet opskrbe u ovom dijelu Bosne i Hercegovine. Novi prekogranični dalekovod DV 400 kV Trebinje – Lastva (Crna Gora) u probni pogon uključen je 2. travnja 2019. godine. Time je nova trafostanica Lastva priključena na prijenosnu mrežu po sustavu ulaz – izlaz na postojeći dalekovod

DV 400 kV Trebinje – Podgorica 2. Izgradnja ove trafostanice u funkciji je priključenja podmorskog kabla za prijenos istosmjernom strujom visokog napona (HVDC) između Crne Gore i Italije.

Početkom siječnja 2019. godine u vjetroelektrani Jelovača instalirane snage 36 megawata (MW) izvršena je prva sinkronizacija generatora na elektroenergetski sustav, čime je počeo njen probni rad. Nakon što su krajem 2019. godine kompletirana sva funkcionalna ispitivanja, ova elektrana, koja je na prijenosnu mrežu priključena preko trafostanice TS 110/33 kV Jelovača, dobila je suglasnost Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini za trajni pogon.

U protekloj godini proizvedeno je 16.074 gigawatsati (GWh) električne energije, što je 1.799 GWh, odnosno 10,1% manje od proizvodnje u 2018. godini. Hidrološki prosječna godina rezultirala je proizvodnjom od 5.650 GWh u hidroelektranama, što je 10,3% manje u odnosu na prethodnu godinu. Proizvodnja u termoelektranama je također zabilježila smanjeni opseg, dostižući iznos od 9.613 GWh i 10,2% je manja nego u 2018. godini. Prve dvije vjetroelektrane priključene na prijenosni sustav – Mesihovina i Jelovača, tijekom 2019. godine u mrežu su injektirale 254 GWh. Proizvodnja u manjim obnovljivim izvorima (male hidroelektrane, vjetroelektrane priključene na distribucijski sustav, solarne i elektrane na biogoriva) zabilježila je povećanje od 7,8% i iznosila je 536,94 GWh. U elektranama industrijskih proizvođača proizvedeno je 20,82 GWh.

Ukupna potrošnja električne energije iznosila je 12.330 GWh, što je 7,3% manje nego prethodne godine. Potrošnja kupaca priključenih na prijenosni sustav smanjena je 32,8% i iznosila je 1.751 GWh, dok je distribucijska potrošnja neznatno povećana i iznosila je 10.143 GWh.

Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sustava u protekloj godini od 1.945 MW zabilježeno je 5. siječnja 2019. godine u osamnaestom satu, što je manje od povijesnog maksimuma od 2.207 MW iz istog sata 31. prosinca 2014. godine.

Ukupna električna energija na prijenosnoj mreži iznosila je 18.258,9 GWh, što je 10,17% manje nego u 2018. godini. Prijenosni gubici iznosili su 323,9 GWh, odnosno 1,77% od ukupne energije u prijenosnom sustavu. Distribucijski gubici nastavljaju trend smanjenja i iznosili su 933,3 GWh ili 9,2% u odnosu na bruto distribucijsku potrošnju, što je najniža razina u povijesti elektroenergetskog sektora BiH.

U 2019. godini izvezeno je 5.879 GWh, što je 9,2% manje nego u prethodnoj godini, dok je uvoz električne energije iznosio 2.133 GWh i 14,4% je veći nego prethodne godine.

2. SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE

Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju je osnovala Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine donošenjem Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH i imenovanjem članova Komisije.

Članovi Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine su:

- Suad Zeljković, sa mandatom od pet godina (od 11. lipnja 2016. godine), i
- Nikola Pejić, sa drugim mandatom od pet godina (od 11. lipnja 2016. godine).

Član Komisije iz Republike Srpske je

- Milorad Tuševljak, sa mandatom od pet godina (od 10. kolovoza 2011. godine).

Uočljivo je da je istekao prvi petogodišnji mandat članu Komisije iz Republike Srpske. Imajući u vidu da je *Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH* definirano da Komisija radi u punom sastavu i da odluke donosi konsenzusom, Milorad Tuševljak obnaša funkciju člana Komisije do završetka procedure za imenovanje člana Komisije iz Republike Srpske u novom mandatu.¹

Od uspostave Državne regulatorne komisije za električnu energiju njeni članovi se na jednakopravnoj osnovi rotiraju na funkciji predsjedatelja svake godine. Ovu funkciju do 30. lipnja 2019. godine je obavljao Milorad Tuševljak. Suad Zeljković aktualni je predsjedatelj Komisije do 30. lipnja 2020. godine.

DERK je Zakonom uspostavljen kao neovisna i neprofitna institucija Bosne i Hercegovine, uz obvezu djelovanja u skladu sa načelima objektivnosti, transparentnosti i jednakopravnosti. Navedena načela ugrađena su u sva akta DERK-a i provode se u svim postupcima. Takav način rada uvažava međunarodne primjere dobre prakse i u najvećoj mogućoj mjeri je usuglašen sa *Smjernicama Tajništva Energetske zajednice o neovisnosti nacionalnih regulatornih tijela*. Ugrađena u pravila i permanentno praktično primjenjivana, neovisnost Državne regulatorne komisije pokazuje se i dokazuje u svim sferama, uključujući političku, pravnu, sociološku i finansijsku dimenziju.

Energetski propisi Europske unije (EU), koji putem mehanizama uspostavljenih prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice postaju obvezujući i za Bosnu i Hercegovinu, posebno naglašavaju korelaciju regulatorne neovisnosti i provođenja reformi, te uvode povećana ovlaštenja i pojačavaju neovisnost regulatora, osobito u nadzoru tržišta i sankcioniranju netržišnog djelovanja.

¹ U vrijeme izrade ovog Izvješća postupak izbora člana Komisije iz Republike Srpske nalazi se u proceduri u Vijeću ministara BiH. Prethodno je Vlada Republike Srpske utvrdila svoj prijedlog koji je potvrdila Narodna skupština Republike Srpske. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine predlaže imenovanje člana Komisije Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

U skladu sa Zakonom, temeljne odredbe o nadležnosti, organizaciji i načinu rada, financiranju, transparentnosti rada i zaštiti povjerljivih informacija regulira *Statut Državne regulatorne komisije za električnu energiju*, donesen 2003. godine, neposredno po osnivanju DERK-a, uz izmjene iz 2004. i 2009. godine. U prosincu 2017. godine donesena je *Odluka o izmjeni Statuta* kojom se decidirano propisuje isključiva organizacijska i protokolarna funkcija predsjedatelja Komisije, bez ikakvih dodatnih ovlaštenja u predstavljanju, zastupanju ili donošenju odluka DERK-a u odnosu na druga dva člana Komisije. Konzekventno tome se izbjegava prekomjerni formalizam daljnje prijave izmjene podataka u statističkim, poreznim i drugim registrima prilikom rotiranja članova Komisije na položaju predsjedatelja svake godine.

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju organiziran je u četiri sektora:

- Sektor za tarife i tržišta,
- Sektor za licence i tehničke poslove,
- Sektor za pravne poslove,
- Sektor za financijsko-administrativne poslove.

U funkciji učinkovitijeg obavljanja poslova u DERK-u se po potrebi uspostavljaju tematski radni timovi, u čijem radu sudjeluju uposlenici iz različitih sektora.

Korištenjem raznovrsnih oblika nadgradnje znanja i iskustva, odnosno jačanjem svojih stručnih kapaciteta, DERK prati zahtjeve regulatorne prakse. Nova znanja stječu se na različitim strukovnim savjetovanjima, konferencijama i tematskim seminarima, u zemlji i inozemstvu, kao i učenjem na daljinu. Sistematičnost obuke radi kontinuiranog usklađivanja znanja, vještina i prakse sa potrebama i očekivanjima institucije, ostvaruje se i kroz stručne radionice Tajništva Energetske zajednice, obrazovne programe Regionalne asocijacije energetskih regulatora (ERRA), Asocijacije mediteranskih energetskih regulatora (MEDREG) i Vijeća europskih energetskih regulatora (CEER), te seminare Direkcije za europske integracije, koji su u funkciji pristupanja i integracije Bosne i Hercegovine u Europsku uniju.

Poseban doprinos stručnom usavršavanju u 2019. godini dali su Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) kroz regionalne inicijative i projekt *Investiranje u sektor energije* (EIA), kao i Njemačko društvo za međunarodnu suradnju (GIZ) kroz projekt *Poticanje obnovljivih izvora energije u BiH*, u okviru kojih je organizirano više edukacijskih radionica različitog tematskog sadržaja.

DERK će i dalje biti posvećen osiguranju kontinuiranog profesionalizma osoblja kroz već afirmirane, ali i kroz nove metode

Izvešće o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2018. godini dostavljeno je Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine i Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH 4. travnja 2019. godine.

obuke, te uporabu suvremene tehničke opreme. Opravdanost ovakvog opredjeljenja potvrđuje i informatička, komunikacijska i prezentacijska kompetencija većeg broja pojedinaca da svoja znanja i iskustva uspješno izlažu na domaćim i međunarodnim strukovnim skupovima.

Pored stručnog usavršavanja svojih uposlenika, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je na adekvatan način informirala i prenosila iskustva iz regulatorne prakse uposlenicima reguliranih kompanija, a sudjelovala je i u stručnom usavršavanju osoblja drugih regulatornih tijela u regiji. DERK je, također, pružao kvalitetne stručne informacije o energetsom sektoru i njegovoj reformi, ne samo specijalistima iz sektora nego i široj javnosti, uz posebno organiziranu edukaciju predstavnika sredstava javnog informiranja.

U radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju nastaju velike količine raznovrsne dokumentacije. Broj dokumenata i informacija je u stalnom porastu. Čuvanje, vrednovanje, izlučivanje i zaštitu registratorske građe DERK kao njen stvaratelj organizira pod stručnim nadzorom Arhiva Bosne i Hercegovine. Ovakva kooperacija omogućava da se ovi procesi odvijaju po strukovnim načelima, znanjima i preporukama i kroz uzajamno upoznavanje dviju institucija.

U izvještajnom razdoblju DERK je koristio mogućnost da u svom radu primijeni suvremeni način organizacije uredskog poslovanja, te je, uz poštovanje propisanih standarda i pravila Vijeća ministara BiH, nastavio vođenje elektronskog protokola. Pored učinkovitog unosa i pretraživanja, kao i pohranjivanja velikog broja dokumenata u digitalnom obliku, uvedeni sustav je stvorio pretpostavke za suvremeno upravljanje poslovnim procesima, kao i za integraciju sa drugim poslovnim sustavima. Pri tome se vodi računa o dobroj praksi koju u izvješćima o reviziji učinka preporučuje Ured za reviziju institucija BiH.

Prepoznajući važnost slobodnog pristupa informacijama, kao suštinskog obilježja transparentnog i odgovornog rada bilo kojeg javnog organa, i ostajući opredjeljen da trajno djeluje u tom pravcu, DERK omogućava široj javnosti puni uvid u rad i procese odlučivanja, ne zadržavajući se samo u okvirima obveza na ovom polju koje stipulira *Zakon o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini*. Ova svoja nastojanja DERK realizira pravovremenim objavljivanjem svih relevantnih informacija na zvaničnoj internet prezentaciji, ali i u pisanim medijima, kroz prezentacije nacrtu svojih akata, te obavijesti i pozive javnosti da sudjeluje u njihovom kreiranju.

Pored proaktivnog djelovanja kao općeprihvaćenog standarda u radu, DERK djeluje i reaktivno, postupajući u zakonom predviđenim rokovima po podnijetim zahtjevima za pristup informacijama, polazeći od stava da javni interes u svakom konkretnom slučaju mora imati prevagu u odnosu na ograničenja

koja predviđa navedeni Zakon i privatne interese bilo koje vrste. Tijekom 2019. godine, DERK-u su upućena dva zahtjeva ove vrste. Prvim zahtjevom su tražene informacije o prosječnim plaćama i naknadama u 2018. godini u DERK-u, Elektroprijenosu BiH i NOS-u BiH. Nakon što su podnositeljima zahtjeva uz odgovarajuće rješenje ustupljene one informacije sa kojima DERK raspolaže, isto nije pobijano žalbom, niti je bilo ponovnog obraćanja podnositelja zahtjeva po istom pitanju. Drugim podnijetim zahtjevom traženo je ustupanje DERK-ovog Pravilnika o plaćama i naknadama, kao i odgovori na određena pitanja sa kojima DERK ne raspolaže kao gotovom i postojećom informacijom. Postupajući po ovom zahtjevu, odobreno je ustupanje Pravilnika o plaćama i naknadama, dok je u preostalom dijelu zahtjev odbijen, jer zahtjevom nisu tražene informacije u smislu njihove zakonske definicije, odnosno tražene podatke DERK ne posjeduje u materijaliziranom obliku ili bilo kojem obliku zapisa podataka. Bez obzira što je u ovom dijelu zahtjev odbijen, podnositelju su, neovisno od postupka odlučivanja po zahtjevu za pristup informacijama, dostavljeni odgovori i stavovi DERK-a po postavljenim pitanjima. Na ovo rješenje je uložena žalba, koja je u drugostupanjskom postupku odbijena.

DERK ispunjava i ostale obveze koje nalaže *Zakon o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini*, te Instituciji Ombudsmena za ljudska prava BiH dostavlja potrebna izvješća.

Komunikacija s javnošću ima značajnu ulogu u kreiranju percepcije društva, odnosno načina razumijevanja djelovanja svih institucija od strane javnosti. Poseban značaj način komuniciranja ima u vremenu reformskih procesa i strukturalnih promjena. Proces liberalizacije sektora, deregulacije i otvaranja tržišta električne energije nužno zahtjeva kako pravovremeno informiranje javnosti o ključnim fazama, tako i kontinuiranu komunikaciju i edukaciju svih ključnih aktera o reformi i načinu funkcioniranja sektora u cjelini.

Dobra je praksa regulatornih komisija u sektoru energije da provode aktivnosti komunikacije s javnošću, kako bi objasnile i pojasnile promjene koje donosi liberalizacija sektora i otvaranje tržišta. Shodno tome, i u Bosni i Hercegovini regulatorne komisije, kao nepristrasne organizacije koje regulirajući odnose u sektoru i na tržištu energije štite interese kupaca, imaju jednu od ključnih uloga u podizanju svijesti javnosti o promjenama u sektoru i aktivnostima regulatora u procesu liberalizacije.

U tom smislu, Državna regulatorna komisija za električnu planira izraditi koherentni *Plan komunikacija i javnog informiranja*, i time učiniti dodatni iskorak kako bi se na jednostavan i razumljiv način svim zainteresiranim stranama objasnile vrlo kompleksne teme energetskog sektora.

3. KLJUČNE AKTIVNOSTI

Tijekom 2019. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju održala je 19 redovitih sjednica, 30 internih sastanaka i organizirala osam javnih rasprava, od čega je pet imalo opći, a tri formalni karakter.

U izvještajnom razdoblju, na transparentan način i uz vođenje adekvatnih javnih rasprava, u kojima su, pored subjekata iz elektroenergetskog sektora, svoje komentare mogli davati i zainteresirani članovi javnosti, Komisija je provodila aktivnosti na usvajanju i odobravanju niza dokumenata, određivanju tarifa, izdavanju licenci, i realizirala druge aktivnosti od kojih su najznačajnije grupisane u područja navedena u nastavku.

Otvorenost prema javnosti kroz konzultacije i komunikaciju sa svim zainteresiranim članovima stručne ali i šire javnosti je temeljna orijentacija Komisije koja pomaže provjeri ispravnosti predloženih rješenja prije njihovog konačnog usvajanja. Praksu uzajamne razmjene pribavljenih komentara javnosti, u istim ili sličnim postupcima, primjenjuju sva tri regulatorna tijela koja djeluju u energetsom sektoru Bosne i Hercegovine.

3.1 Pravila i dokumenta DERK-a

Pravila za rad mreža u vezi priključivanja

Harmonizacija, odnosno jednoznačno uređenje cijelog skupa pravila za rad mreža prepoznato je u Trećem energetsom paketu EU.² Shodno tome, zemlje članice EU, kroz puno angažiranje Europske mreže operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E), Europske mreže operatora prijenosnog sustava za plin (ENTSO-G) i Agencije za suradnju energetske regulatora (ACER), provele su kompleksnu aktivnost donošenja pravila i smjernica za rad mreža (eng. *Network codes and guidelines*). Skup ovih pravila u domenu električne energije uključuje pravila o tržištu, radu sustava i priključivanju:

Pravila o tržištu

- Uredba Komisije (EU) 2015/1222 od 24. srpnja 2015. o uspostavljanju smjernica za dodjelu kapaciteta i upravljanje zagušenjima (CACM),
- Uredba Komisije (EU) 2016/1719 od 26. rujna 2016. o uspostavljanju smjernica za dugoročnu dodjelu kapaciteta (FCA), i
- Uredba Komisije (EU) 2017/2195 od 23. studenog 2017. o uspostavljanju smjernica za električnu energiju uravnoteženja (EB).

² Uspostavljanje pravila i smjernica za rad mreža definirano je člankom 6. Uredbe (EZ) br. 714/2009, odnosno Uredbe (EZ) br. 715/2009.

Na redovitim sjednicama razmatraju se i utvrđuju akta iz regulatorne nadležnosti u skladu sa zakonom propisanim ovlaštenjima, a na internim sastancima se razmatraju pitanja i usvajaju akti organizacijsko-administrativne naravi.

U cilju pribavljanja komentara zainteresiranih osoba i javnosti na pravila i propise, ili bilo koji drugi dokument, DERK organizira opću javnu raspravu. U cilju rješavanja tehničkih pitanja u tijeku postupka i obrade proceduralnih ili suštinskih pitanja, održava se tehnička javna rasprava. U cilju utvrđivanja odlučujućih činjenica na temelju kojih bi DERK mogao riješiti spor ili određene zahtjeve, održava se formalna javna rasprava.

Redovite sjednice i sve vrste javnih rasprava su otvorene za javnost.

Pravila o radu sustava

- Uredba Komisije (EU) 2017/1485 od 2. kolovoza 2017. o uspostavljanju smjernica za pogon elektroenergetskog prijenosnog sustava (SO), i
- Uredba Komisije (EU) 2017/2196 od 24. studenog 2017. o uspostavljanju mrežnog kodeksa za poremećeni pogon i ponovnu uspostavu elektroenergetskih sustava (ER).

Pravila o priključivanju

- Uredba Komisije (EU) 2016/631 od 14. travnja 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje proizvođača električne energije na mrežu (RfG),
- Uredba Komisije (EU) 2016/1388 od 17. kolovoza 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za priključak kupca (DCC), i
- Uredba Komisije (EU) 2016/1447 od 26. kolovoza 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje na mrežu sustava za prijenos istosmjernom strujom visokog napona i istosmjerno priključenih modula elektroenergetskog parka (HVDC).

Pravila i smjernice za rad mreža su tehnički propisi donijeti u cilju utvrđivanja zajedničkih pravila za siguran rad sustava, te funkcioniranje i integraciju tržišta. Ovi pravni akti dopunjuju postojeći *acquis* Europske unije o električnoj energiji i izravno se primjenjuju u njenim članicama. Oni predstavljaju ključni element za učinkovito funkcioniranje paneuropskog tržišta, koje u prvi plan stavlja kupce energije.

U Energetskoj zajednici tijekom prethodnih godina vođene su aktivnosti na donošenju odluka Stalne skupine na visokoj razini (PHLG), prema kojima ova pravila postaju dio *acquis*-a. PHLG je 12. siječnja 2018. godine donio odluke kojima su u *acquis* Energetske zajednice u sektoru električne energije uključena pravila o priključivanju, odnosno Uredba Komisije (EU) 2016/631, Uredba Komisije (EU) 2016/1388 i Uredba Komisije (EU) 2016/1447. Stoga se problematika preuzimanja i implementacije pravila i smjernica za rad mreža nametnula kao jedna od ključnih aktivnosti u radu nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini, uključujući DERK i NOS BiH.

U tom smislu, Državna regulatorna komisija je u lipnju 2018. godine donijela *Odluku o transponiranju pravila za rad mreža u vezi priključivanja*, kojom su za sektor električne energije u Bosni i Hercegovini definirani načini i rokovi transponiranja tri navedene uredbe Europske komisije, koje su odlukama PHLG-a prilagođene pravnom okviru Energetske zajednice. Tom prilikom ove uredbe objavljene su na jezicima u službenoj uporabi u Bosni i Hercegovini u okviru internet prezentacije Državne regulatorne komisije za električnu energiju (www.derk.ba).

Navedenom Odlukom, Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini pozvan je da bez odlaganja dostavi Mrežni kodeks i inovira pravila kojima se osigurava primjena dijelova koji imaju skraćeni rok za implementaciju, te da u narednom razdoblju osigura usklađenost svojih pravila sa svim zahtjevima sadržanim u predmetnim uredbama. DERK je svojom odlukom pozvao Regulatornu komisiju za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine, Regulatornu komisiju za energetiku Republike Srpske i druga nadležna tijela da osiguraju usklađenost svojih relevantnih akata sa zahtjevima sadržanim u uredbama o priključenju.

Poštujući zahtjeve Energetske zajednice u pogledu rokova za transponiranje i implementaciju odredaba uredbi kojima je odlukama Stalne skupine na visokoj razini dat prioritet i određena hitnost u provedbi, DERK je, koordinirajući svoje djelovanje sa NOS-om BiH, nakon provođenja opće javne rasprave, u veljači 2019. godine donio *Pravilnik o radu mreža u vezi priključivanja*. Ovim Pravilnikom je u pravni sustav Bosne i Hercegovine preuzet dio pravila za rad mreža Energetske zajednice, shodno nadležnostima DERK-a utvrđenim u članku 4.2. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u Bosni i Hercegovini. U pitanju su odredbe koje se, prema relevantnim odlukama Stalne skupine na visokoj razini, moraju provesti bez odlaganja. Na istoj sjednici odobren je novi *Mrežni kodeks*, kojim je izvršena transpozicija dijela pravila o priključenju koja su u nadležnosti NOS-a BiH.

Među odredbama za koje je određena hitnost u provedbi su i članci 61(1) Uredbe Komisije (EU) 2016/631, 51(1) Uredbe Komisije (EU) 2016/1388 i 78(1) Uredbe Komisije (EU) 2016/1447. Prema navedenim člancima prilagođenih uredbi, svako regulatorno tijelo, nakon savjetovanja sa nadležnim operatorima sustava, proizvođačima, vlasnicima postrojenja kupca i drugim zainteresiranim tijelima, određuje kriterije za odobravanje odstupanja u skladu s relevantnim odredbama uredbi. Slijedom toga, u skladu sa *Pravilnikom o radu mreža u vezi priključivanja*, na sjednici DERK-a koja je održana 27. ožujka 2019. godine, donijete su:

- *Odluka o Kriterijima za odobravanje odstupanja za proizvodne module,*
- *Odluka o Kriterijima za odobravanje odstupanja za postrojenja kupca, i*
- *Odluka o Kriterijima za odobravanje odstupanja za visokonaponske istosmjerne sustave i istosmjerno priključene module elektroenergetskog parka.*

Utvrđene kriterije DERK je objavio na svojoj zvaničnoj internet prezentaciji i o njima obavijestio Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Tajništvo Energetske zajednice

10. travnja 2019. godine, kao jedini regulator u regiji koji je svoj dio obveza završio u definiranom roku. Time je završena transpozicija odredbi koje su nadležnosti DERK-a, a čije se provođenje mora vršiti bez odlaganja.

Uvažavajući da se predmetnim pravilima normira materija koja je u nadležnosti i drugih tijela, u nastavku transponiranja pravila o radu mreža u vezi priključivanja potrebno je osigurati usklađenost djelovanja svih nadležnih institucija, uključujući entitetske regulatorne komisije i sve operatore distribucijskog sustava, pored NOS-a BiH i Elektroprijenosa BiH. Dodatno, kompleksnost sadržaja pravila o radu mreža u vezi priključivanja, kao i složena administrativna struktura u energetsom sektoru BiH, nameću potrebu aktivne uloge i konkretne pomoći resornog državnog i entitetskih ministarstava, kao i Direkcije za europske integracije Vijeća ministara BiH tijekom daljnjih aktivnosti na potpunom i učinkovitom provođenju obveza Bosne i Hercegovine prije 12. srpnja 2021. godine, odnosno datuma do kojeg se mora osigurati potpuna primjena pravila o priključivanju.

“DERK se svrstao među one regulatore koji su djelomično transponirali pravila i smjernice za rad mreža, u granicama svojih nadležnosti, i jedini je regulator koji je usvojio kriterije za odstupanja, u skladu sa ovim pravilima.”

Iz Godišnjeg izvješća o implementaciji Tajništva Energetske zajednice, Beč, 1. studeni 2019.

Cjelovitost i transparentnost veleprodajnog tržišta

Električna energija, proizvedena u elektranama, prije nego što bude isporučena krajnjem kupcu, često se kupuje i prodaje više puta na veleprodajnom tržištu. Te transakcije električne energije se uobičajeno odvijaju u velikim količinama i uključuju proizvođače energije, trgovce, opskrbljivače, velike kupce energije, pa čak i investicijske banke. Na sličan način se trguje i prirodnim plinom. U Europi je nekoliko stotina kompanija uključeno u trgovinu na veliko električnom energijom i plinom, koje na tržištu svakodnevno obavljaju preko deset tisuća transakcija.

Veleprodajne cijene su vrlo osjetljive na raspoložive mogućnosti proizvodnje i prijenosa, jer se energija mora proizvesti kad je to potrebno. Na cijene može utjecati širenje lažnih podataka o raspoloživosti tih mogućnosti ili smanjenje proizvodnje.

Budući da se velikim količinama energije trguje i preko granica, tradicionalno je teško otkriti eventualne manipulacije cijenama ove vrste, jer nacionalni regulatori nisu imali pristup prekograničnim podacima. Kao odgovor na ove činjenice, u Europskoj uniji donesena je *Uredba (EU) br. 1227/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2011. o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije (REMIT)*. Ova uredba uvodi jedinstveni europski okvir na veleprodajnim tržištima za:

- Definiranje zlouporabe tržišta u pogledu manipulacije tržištem, pokušaja manipulacije tržištem i trgovanja na temelju povlaštenih informacija,
- Uvođenje eksplicitne zabrane zlouporabe tržišta,

- Osnivanje novog okvira za nadzor veleprodajnih tržišta u cilju otkrivanja i sprječavanja manipulacije tržištem i trgovanja na temelju povlaštenih informacija, i
- Definiranje zabrana i provođenja kažnjavanja na nacionalnoj razini u slučaju otkrivanja zlouporabe tržišta.

REMIT se odnosi na sve tržišne sudionike čije aktivnosti utječu na veleprodajna tržišta energije, odnosno na sve fizičke ili pravne osobe (uključujući i operatore prijenosnih sustava) koje obavljaju ili provode trgovačke transakcije na jednom ili više veleprodajnih tržišta energije. Ovoj Uredbi podliježu svi sudionici na tržištu koji imaju sjedište u bilo kojoj zemlji Europske unije, kao i sudionici koji imaju sjedište u zemljama izvan EU, ukoliko trguju ili daju naloge za trgovinu na jednom ili više tržišta unutar EU.

Odlukom Ministarskog vijeća 29. studenog 2018. godine, u *acquis* Energetske zajednice je uključena *Uredba (EU) o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije*, uz potrebna prilagođenja pravnom okviru Energetske zajednice i definiranje obveze da ista bude implementirana do 29. svibnja 2020. godine.

Povodom obveza koje za nacionalna regulatorna tijela definira REMIT, ističe se da nadležnosti DERK-a uključuju stvaranje i održavanje konkurentnih tržišta, te prevenciju i kažnjavanje pohlepnog, odnosno protukonkurentnog ponašanja. Polazeći od obveza nacionalnih regulatornih tijela statuiranih ovom Uredbom, a na temelju navedenih zakonskih ovlaštenja, DERK je tijekom 2019. godine pokrenuo aktivnosti na transpoziciji i implementaciji REMIT-a u oblasti električne energije. U tom smislu pripremljen je i objavljen prijevod prilagođene Uredbe na jezike koji su u službenoj uporabi u Bosni i Hercegovini. 18. prosinca 2019. godine usvojen je *Nacrt odluke o transponiranju Uredbe o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije*, kojom se normiraju način i rokovi transponiranja i implementacije dijela navedene Uredbe koje su u nadležnosti DERK-a.

Cijeneći nadležnosti Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, te naročito potrebu koordinacije aktivnosti između Konkurencijskog vijeća BiH i DERK-a zbog komplementarnih nadležnosti u oblasti tržišta električne energije, Državna regulatorna komisija je pozvala navedene institucije da do kraja siječnja 2020. godine dostave komentare i sugestije na Nacrt odluke.

DERK planira da, po usvajanju ove Odluke, provedbenim propisom transponira dio odredaba Uredbe isključivo za oblast električne energije i to samo onih koje mogu biti predmetom reguliranja podzakonskog akta.

Pravila o pomoćnim i sustavnim uslugama i balansiranju elektroenergetskog sustava BiH

Tijekom proteklih nekoliko godina, svjesna važnosti pomoćnih usluga i balansiranja (uravnoteženja) elektroenergetskog sustava, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je u suradnji sa Neovisnim operatorom sustava u BiH i drugim elektroprivrednim kompanijama, provela niz aktivnosti kojima je ustanovljen tržišni način pružanja pomoćnih usluga i balansiranja elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine.

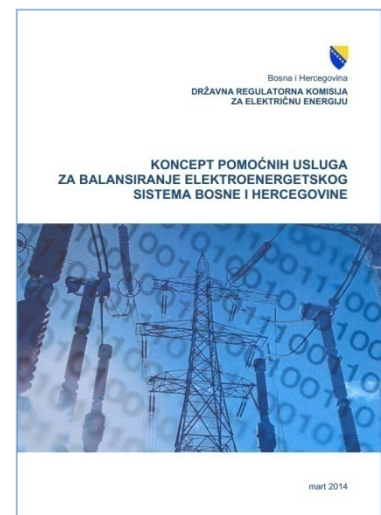
Koncept pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine, utvrđen u ožujku 2014. godine, definirao je temeljna rješenja, ilustrirao značajan broj procedura koje je trebalo izraditi, te strateški trasirao daljnje pravce upotpunjavanja postojećeg regulatornog okvira pružanja pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sustava. Koncept uključuje rješenja za energetske i financijske obračune debalansa, odnosno odstupanja od dnevnog rasporeda balansno odgovornih strana, a uvođenjem tarife za sustavnu uslugu omogućeno je financijsko poravnanje između NOS-a BiH kao operatora balansnog tržišta i tržišnih sudionika koji na tom tržištu pružaju svoje usluge.

Brojne aktivnosti DERK-a i NOS-a BiH, detaljno opisane u prethodnim izvješćima o radu regulatorne komisije, rezultirale su skupom pravila i odluka kojim su tržišna načela od 1. siječnja 2016. godine uvedena u ranije potpuno regulirani način pružanja pomoćnih usluga i uravnoteženja elektroenergetskog sustava BiH. Time je povećana svrhovitost otvorenog veleprodajnog i maloprodajnog tržišta električne energije u BiH (vidjeti dio 3.8).

Tijekom protekle četiri godine, balansno tržište električne energije u Bosni i Hercegovini je uspješno funkcioniralo i primjer je uspješnog modela u jugoistočnoj Europi. Ipak, uvažavajući dinamičnost prirode ovog tržišta, DERK je kontinuirano pažljivo pratio njegovo funkcioniranje, a po potrebi mijenjana su akta koja uređuju njegovo djelovanje.

U tom smislu je i NOS BiH u više navrata dorađivao prateće dokumente Tržišnih pravila (*Procedure za pomoćne usluge* i *Pravilnik o radu dnevnog tržišta balansne energije*). Tijekom 2019. godine izvršene su dorade *Pravilnika o radu dnevnog tržišta balansne energije*, u dijelovima koji se odnose na dostavljanje ponuda u unutardnevnim aktivnostima. Inovirani Pravilnik, koji je u primjeni od rujna 2019. godine, dodatno animira pružatelje pomoćnih usluga u nominiranju ponuda balansne energije (uvedene su različite vrste ponuda, minimalno vrijeme angažiranja ponuda skraćeno je na 30 minuta, izvršene su izmjene u unutardnevnim aktivnostima itd.).

U cilju daljnjeg razvoja tržišta izrađena je Studija za unaprjeđenje balansnog mehanizma, balansnog tržišta električne energije i

pripremu revizije Tržišnih pravila u elektroenergetskom sustavu BiH. Studija je rezultat zajedničkog djelovanja DERK-a i NOS-a BiH, koje je tijekom 2018. i 2019. godine aktivno podržavao USAID kroz projekt *Investiranje u sektor energije*. Detaljna analiza primjene balansnog mehanizma i funkcioniranja balansnog tržišta električne energije u BiH posebno se fokusirala na pravno-regulatorne, organizacione, tehničke i financijske aspekte, u cilju pripreme prijedlogâ za poboljšanje postojećih rješenja. Uvažavajući opredjeljenje da kontinuirano radi na poboljšanju propisa i procedura iz svojih nadležnosti, DERK nastavlja aktivnosti u razvoju organizacije funkcioniranja balansnog tržišta i daljnjem povećanju učinkovitosti, ekonomičnosti i stabilnosti rada elektroenergetskog sustava BiH. U realizaciji preporuka i zaključaka navedene Studije, DERK će tijesno surađivati sa NOS-om BiH, kako bi harmonizirano bile izvršene potrebne izmjene akata iz nadležnosti jedne i druge institucije koji definiraju balansni mehanizam.

Uspješnim razvojem balansnog tržišta značajno je povećana ponuda usluga, te su već na godišnjim tenderima, koje je krajem 2019. godine organizirao NOS BiH, potrebe za pomoćnim uslugama u 2020. godini u značajnoj mjeri osigurane (električna energija za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu, kao i pričuveni kapaciteti za tercijarnu regulaciju ‘nagore’ i ‘nadolje’ u potpunosti su osigurani, dok je sekundarna regulacija u vršnom razdoblju osigurana u potpunosti, a u nevršnom 67,6%). Nedostajuće količine pričuva kapaciteta sekundarne regulacije u nevršnom razdoblju bit će nabavljene na mjesečnoj osnovi.

Rezultati nabave pomoćnih usluga za 2020. godinu pokazuju da je rast cijena zaustavljen, a kod nekih pomoćnih usluga evidentirano je i određeno smanjenje nabavnih cijena. Prosječna cijena energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu koja je postignuta na tenderu za 2020. godinu iznosi 125,84 KM/MWh, što je 7,44% manje od iste vrijednosti za 2019. godinu. Također, cijene kapaciteta u sekundarnoj i tercijarnoj regulaciji stagniraju ili su smanjene, pa je npr. tercijarna pričuva nabavljena po prosječnoj cijeni od 3,52 KM/MW/h, što je za 0,74% manje nego u prethodnoj godini.

Integracija neupravljivih izvora električne energije

Integracija obnovljivih izvora energije sa aspekta mogućnosti regulacije sustava, kao i njihova maksimalna snaga prihvata je već duži niz godina u fokusu rada Državne regulatorne komisije za električnu energiju.

Na zahtjev DERK-a, Neovisni operator sustava u BiH je izradio studiju *Integracija vjetro i solarnih izvora električne energije u elektroenergetski sustav Bosne i Hercegovine*. Nakon pregleda i analize ove studije, DERK je pozvao NOS BiH da konkretizira

prijedloge u smislu definiranja maksimalno moguće snage prihvata iz obnovljivih izvora, te da o ovim aktivnostima upozna zainteresiranu stručnu javnost. U tom smislu, 16. siječnja 2019. godine održana je javna prezentacija Studije, na kojoj je stručna javnost imala priliku da se upozna sa realiziranim pristupom u izradi ovog dokumenta, načinom i metodologijom i ulaznim podacima.

Krajem veljače 2019. godine NOS BiH je predložio maksimalne iznose snaga prihvata iz neupravljivih izvora energije, uvažavajući mogućnosti regulacije u prijenosnom sustavu Bosne i Hercegovine.

Odluku o odobrenju maksimalno moguće snage prihvata iz neupravljivih izvora električne energije DERK je donio 14. ožujka 2019. godine, odobravajući dostavljeni prijedlog prema kojem ove veličine iznose:

- 460 MW za vjetroelektrane, i
- 400 MW za fotonaponske elektrane.

DERK je pozvao nadležna tijela Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske da, u skladu sa dosadašnjom praksom, usuglase uzajamnu raspodjelu, uz mogućnost ustupanja jedne tehnologije u korist druge, ali uz poštovanje veličina definiranih Odlukom.

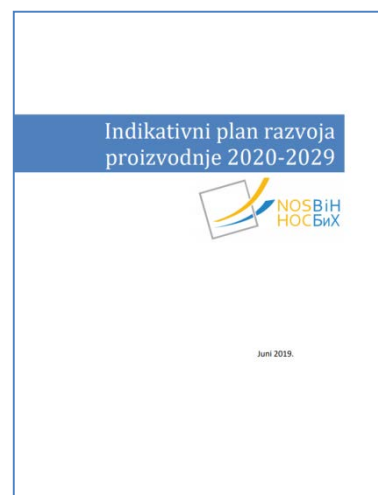
NOS BiH ostaje u obvezi da, u skladu sa razvojem sektora i tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini i regiji, kontinuirano vrši potrebne analize i DERK-u dostavlja inovirane utemeljene prijedloge maksimalne moguće snage prihvata iz neupravljivih izvora električne energije.

3.2 Dokumenta koja odobrava DERK

Indikativni plan razvoja proizvodnje

Indikativni plan razvoja proizvodnje se izrađuje svake godine za desetogodišnje razdoblje. Svrha plana je da informira sadašnje i buduće korisnike elektroenergetskog sustava o potrebama i postojećim projektima izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Istodobno, ovaj plan se koristi i kao jedan od osnova za izradu *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* u Bosni i Hercegovini, koji se, obuhvatajući i problematiku novih prekograničnih vodova, također, izrađuje svake godine pokrivajući desetogodišnje razdoblje.

Osnovni cilj Indikativnog plana razvoja proizvodnje je analiza bilance snage i energije na prijenosnoj mreži za narednih deset godina. Izrada ovog dokumenta je i u funkciji ispunjavanja obveza prema Europskoj mreži operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E).

Neovisni operator sustava u BiH, kao i svi drugi operatori sustava udruženi u ENTSO-E, ima obvezu da dâ svoj doprinos u izradi *Europskog plana razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* (TYNDP) koji se, u skladu sa Uredbom (EZ) br. 714/2009 o uvjetima za pristup mreži za prekograničnu razmjenu električne energije, priprema svake druge godine.³ U tom smislu, NOS BiH ima obvezu dostavljanja planova razvoja elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine baziranih na potrošnji i proizvodnji koja uključuje i nove izvore, kao i planiranim pojačanjima interne prijenosne mreže i interkonekcija. Navedene aktivnosti pretpostavljaju i podrazumijevaju punu koordinaciju na regionalnoj razini, uz analizu mogućih zagušenja na internoj mreži i prekograničnim vodovima.

Za izradu *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za razdoblje 2020. – 2029. godina* osigurani su ulazni podaci, mada pojedini korisnici prijenosnog sustava ne dostavljaju podatke prema odredbama Mrežnog kodeksa, prvenstveno u domenu potrošnje. Također, evidentno je da pojedini investitori nerealno procjenjuju godinu ulaska objekta u pogon, u kom slučaju NOS BiH vrši svoju procjenu. U smislu informiranja o dinamici realizacije priključenja novih proizvodnih objekata na prijenosnu mrežu, prepoznata je potreba značajnijeg doprinosa entitetskih resornih ministarstava i regulatornih komisija.

NOS BiH je organizirao javnu raspravu o Nacrtu dokumenta 12. travnja 2019. godine, nakon čega je 30. travnja 2019. godine DERK-u na odobrenje dostavio *Indikativni plana razvoja proizvodnje za razdoblje 2020. – 2029. godina*. Državna regulatorna komisija je 16. svibnja 2019. godine razmotrila dostavljeni tekst, i o svojim zapažanjima upoznala predlagatelja, pozivajući ga da na odobrenje dostavi dorađeni dokument. Inovirani *Indikativni plan* dostavljen je na odobrenje 20. lipnja 2019. godine.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je u srpnju 2019. godine donijela *Odluku o odobrenju Indikativnog plana razvoja proizvodnje za razdoblje 2020. – 2029. godina*, uz donošenje *Zaključka* kojim je DERK naglasio svoje stavove o načinu i proceduri izrade Indikativnog plana, na kojima će inzistirati i u narednom razdoblju. Zaključkom je ukazano na odsustvo analitičkog pristupa pri bilanciranju novih proizvodnih kapaciteta i procjeni potrošnje, te naglašena obveza NOS-a BiH da Indikativni plan inovira sa svim aktualnim i relevantnim podacima i informacijama koje su dostupne tijekom razdoblja njegove izrade.

³ TYNDP 2018, odnosno najnoviji *Europski plan razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* revidiran je nakon javnih konzultacija i dostave mišljenja Agencije za suradnju energetske regulatora (ACER) u skladu sa Uredbom (EZ) br. 714/2009, te objavljen u listopadu 2019. godine.

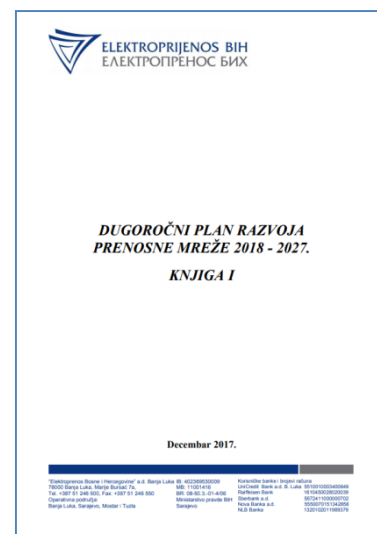
Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže

Prema važećim zakonskim odredbama, Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže izrađuje se svake godine i pokriva naredno desetogodišnje razdoblje. Dugoročni plan za naredno desetogodišnje razdoblje treba biti dostavljen DERK-u na odobrenje do kraja listopada. Značaj pripreme Dugoročnog plana ogleda se u činjenici da Elektroprijenos BiH na temelju ovog plana izrađuje godišnji investicijski plan i dostavlja ga DERK-u na odobrenje do kraja studenog za narednu godinu. Izradom Dugoročnog plana omogućava se i kvalitetnije ispunjavanje obveza prema Europskoj mreži operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E) u pogledu doprinosa izradi Europskog plana razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina.

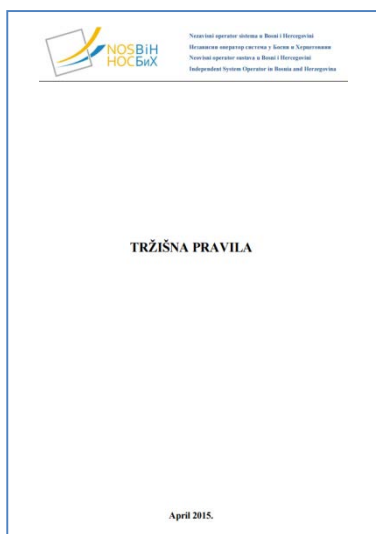
Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže treba definirati potrebna pojačanja postojećih i izgradnju novih objekata prijenosne mreže kako bi se pravovremeno pokrenule aktivnosti na projektiranju, izgradnji i puštanju u pogon infrastrukture neophodne za kontinuiranu opskrbu i pouzdan i stabilan rad prijenosnog sustava. Prijenosna mreža planirana na ovaj način osigurava jednake uvjete za već priključene korisnike i one koji će se priključiti na prijenosnu mrežu. To podrazumijeva ujednačene uvjete vezane za stanje prijenosne mreže po pitanju starosti i obnavljanja opreme, izgradnje novih objekata i pogonske spremnosti objekata u funkciji prijenosa električne energije.

Najnoviji, *Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže za razdoblje 2018. – 2027. godina* dostavljen je DERK-u na odobrenje sredinom veljače 2018. godine, uz višemjesečno zakašnjenje. Nakon provedenih analiza, u ožujku 2018. godine DERK je donio *Odluku o odobravanju Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže za razdoblje 2018. – 2027. godina*. Tom prilikom usvojen je Zaključak koji sadrži zapažanja i stavove DERK-a proistekle iz razmatranja Dugoročnog plana, te zahtjeve regulatora prema NOS-u BiH i Elektroprijenosu BiH, kao reguliranim kompanijama. Međutim, DERK-u nakon toga, i pored više obraćanja i upozorenja upućenih reguliranim kompanijama, nisu dostavljeni dugoročni planovi za naredna desetogodišnja razdoblja (2019. – 2028. godina i 2020. – 2029. godina). Nacrti ovih dokumenata su tehnički pripremljeni u nadležnim sektorima Elektroprijenosa BiH, ali ih organi upravljanja Kompanije nisu donijeli, niti dostavili NOS-u BiH na reviziju i odobrenje, koje prethodi konačnom odobrenju DERK-a.

Prepoznajući značaj ovog dokumenta, novim Uvjetima za korištenje licence za obavljanje djelatnosti neovisnog operatora sustava, DERK je propisao obvezu organiziranja javne rasprave o revidiranom Dugoročnom planu, čime se zainteresiranoj javnosti omogućava uvid i iznošenje komentara i primjedbi na pripremljeni materijal.

Tržišna i mrežna pravila

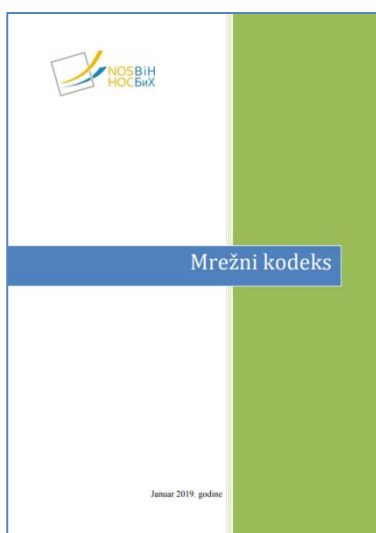

Državna regulatorna komisija je tijekom 2019. godine pažljivo pratila primjenu Tržišnih pravila i Mrežnog kodeksa.

Tržišnim pravilima uređuju se odnosi između NOS-a BiH i licenciranih sudionika na tržištu električne energije. Cilj pravila je kreiranje uvjeta za siguran rad elektroenergetskog sustava BiH, uključujući učinkovitu nabavu pomoćnih usluga i pružanje sustavne usluge, uravnoteženje sustava BiH uz što manje troškove, te učinkovito funkcioniranje i daljnji razvoj veleprodajnog i maloprodajnog tržišta električne energije u BiH.

Tržišna pravila su iznimno zahtjevan tehnički dokument koji uključuje osnovni koncept dizajniranja tržišta, zakonodavno-pravni regulatorni okvir uređenja tržišta, tehničke preduvjete za funkcioniranje tržišta i navodi niz procedura kojima se uređuju tehnički i komercijalni odnosi među sudionicima na tržištu.

Važeća Tržišna pravila DERK je odobrio u svibnju 2015. godine, uz početak efektivne primjene od 1. siječnja 2016. godine.

Mrežni kodeks je jedan od ključnih dokumenata za funkcioniranje elektroenergetskog sustava i tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini. Njime se uređuje način planiranja i razvoja prijenosnog sustava, uvjeti za priključenje (procedure, ugovori, kriteriji), način operativnog planiranja (predviđanje potrošnje, upravljanje mrežnim ograničenjima) i operativnog rada (dispečing, procedure, komunikacije), mjere u nepredviđenim situacijama (kontrola potrošnje, obnova rada sustava nakon potpunog ili djelimičnog raspada), način na koji se obavlja obračunsko mjerenje u elektroenergetskom sustavu i ostale neophodne tehničke mjere za kvalitetan i pouzdan rad prijenosnog sustava.

Cilj Mrežnog kodeksa je da definira elemente za sigurno i pouzdano funkcioniranje elektroenergetskog sustava BiH, te da omogućiti razvoj, održavanje i upravljanje prijenosnom mrežom u skladu sa primjenjivim pravilima i dobrom europskom praksom.

Novi Mrežni kodeks, odobren u veljači 2019. godine, predstavlja kvalitativni iskorak u strukturalnom i normativnom smislu, normira pripremu planskih dokumenata i procedure priključenja, te u značajnoj mjeri uključuje standarde definirane pravilima i smjernicama za rad mreža, uključujući odredbe pravila o priključivanju koja su u nadležnosti operatora sustava (vidjeti dio 3.1).

Pravila za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta

Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO) čije sjedište je u Podgorici, formalno je uspostavljen 27. ožujka 2014. godine, uz početak operativnog djelovanja od 27. studenog 2014. godine, kada su organizirane godišnje aukcije na granicama Bosne i Hercegovine sa Crnom Gorom i Hrvatskom.

I tijekom 2019. godine, SEE CAO je svoj rad organizirao u skladu sa pravilima za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta koja su svojim pojedinačnim odlukama odobrili nadležni regulatori u regiji, uključujući Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju. Ova pravila uključuju:

- Usklađena pravila za dodjelu dugoročnih prava prijenosa shodno članku 51. Uredbe Komisije (EU) 2016/1719 od 26. rujna 2016. o uspostavljanju smjernica za dugoročnu dodjelu kapaciteta,
- Posebni aneks Usklađenih pravila za dodjelu dugoročnih prava prijenosa na granicama zone trgovanja koju opslužuje Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO),
- Pravila za eksplicitnu dnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granicama zone trgovanja koju opslužuje SEE CAO,
- Sporazum o sudjelovanju, između Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi d.o.o. Podgorica (Platforma za dodjelu) i registriranog sudionika,
- Financijski uvjeti za sudjelovanje u postupcima koje organizira Platforma za dodjelu u skladu sa Sporazumom o sudjelovanju,
- Pravila nominacije SEE CAO, i
- Pravila o informacijskom sustavu SEE CAO.

DERK je u više prilika, na domaćim i međunarodnim skupovima, izražavao svoju potporu uspješnom radu SEE CAO, uz očekivanje da će u zemljopisni obuhvat biti uključeni operatori iz svih zemalja jugoistočne Europe.

S obzirom da Srbija ne sudjeluje u radu ovog Ureda, i dalje postoji potreba reguliranja pravila za dodjelu prekograničnih kapaciteta na zajedničkoj granici BiH i Srbije, i to na godišnjoj, mjesečnoj i dnevnoj razini. Stoga je DERK, na zahtjev NOS-a BiH, 13. studenog 2019. godine odobrio:

- *Pravila za godišnje i mjesečne aukcije za dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja EMS AD Beograd (EMS) i Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini (NOS BiH), i*
- *Pravila za dnevne aukcije za dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja EMS i NOS BiH.*

Kako SEE CAO ne pokriva unutarnevnu dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta, to su na zahtjev NOS-a BiH istom odlukom DERK-a odobrena i:

- *Pravila za unutarnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) i EMS AD Beograd (EMS),*
- *Pravila za unutarnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Neovisnog operatora sustava*

u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) i Crnogorskog elektro-prijenosnog sustava AD (CGES), i

- *Pravila za unutardnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Hrvatskog operatora prijenosnog sustava (HOPS) i Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini (NOS BiH).*

Dodjelu prijenosnih kapaciteta i u 2020. godini na granici sa Srbijom putem godišnjih i mjesečnih aukcija provodit će Elektromreža Srbije (EMS), a dnevne i unutardnevne aukcije NOS BiH. Unutardnevne aukcije na granici sa Hrvatskom provodit će HOPS, a na granici sa Crnom Gorom NOS BiH.

Prekogranična tercijarna regulacija

Tijekom 2017. godine NOS BiH je sa susjednim operatorima sustava pokrenuo aktivnosti na uspostavi modela koji omogućava prekograničnu razmjenu tercijarne regulacijske električne energije. Nakon što je u tom smislu registriran virtualni prekogranični dalekovod, NOS BiH je podnio DERK-u na odobrenje *Ugovor o uzajamnoj isporuci prekogranične tercijarne regulacijske električne energije radi osiguravanja sustavnih usluga iz inozemstva za elektroenergetske sustave Bosne i Hercegovine i Srbije*. Državna regulatorna komisija za električnu energiju odobrila je ovaj Ugovor 11. listopada 2017. godine. Početkom 2018. godine pripremljen je *Ugovor o uzajamnoj isporuci prekogranične tercijarne regulacijske električne energije radi osiguravanja sustavnih usluga iz inozemstva za elektroenergetske sustave Bosne i Hercegovine i Crne Gore*, koji je DERK odobrio 13. ožujka 2018. godine.

Predmet ovih ugovora je pružanje pomoći u vidu uzajamne isporuke prekogranične tercijarne regulacijske energije u cilju povećanja sigurnosti i pouzdanosti rada susjednih elektroenergetskih sustava. Na ovaj način se formalizira prekogranična razmjena jednog od proizvoda na balansnom tržištu za koji je prema ranijoj terminologiji korišten naziv 'kavarijska energija'. Za obračun transakcija koristi se virtualni dalekovod registriran na SCADA sustavima dva operatora sustava preko kojeg se simulira razmjena, što je u skladu sa odredbama *Operativnog priručnika ENTSO-E za kontinentalnu Europu*. Za potrebe razmjene energije u fizičkom smislu koristi se preostali raspoloživi prekogranični kapacitet, nakon završetka unutardnevne alokacije kapaciteta. Primjenom ovih ugovora ispunjava se dio obveza Bosne i Hercegovine iz *Mape puta za implementaciju inicijative 'Zapadni Balkan 6'* (tzv. WB6 inicijativa), koji se odnosi na prekograničnu razmjenu usluga balansiranja.

DERK je tijekom 2019. godine pratio prekograničnu razmjenu tercijarne regulacijske električne energije. U skladu sa potpisanim ugovorima Elektromreži Srbije isporučeno je 1.930 MWh, a od nje je nabavljeno 140 MWh, dok je Crnogorskom elektroprijenosnom sustavu isporučeno 130 MWh. Vrijednost isporučene regulacijske energije je 476.052 KM, a nabavljene 35.004 KM.

Tijekom 2019. godine evidentirana je i prekogranična razmjena električne energije koja se odvijala u skladu sa *Sporazumom o zajedničkoj regulacijskoj pričuvi u Kontrolnom bloku SHB* (Slovenija – Hrvatska – Bosna i Hercegovina), koji definira rad tri operatora sustava (ELES, HOPS i NOS BiH). U tim transakcijama NOS BiH je isporučio 20 MWh i nabavio 535 MWh, pri čemu je vrijednost isporučene regulacijske energije iznosila 3.779 KM, a nabavljene 106.364 KM.

Opći uvjeti za isporuku i opskrbu električnom energijom u Brčko Distriktu BiH

U cilju uklanjanja nedostataka u pravilima i procedurama, te shodno tome što bolje interakcije sa korisnicima distribucijske mreže u Brčko Distriktu BiH, JP Komunalno Brčko je početkom siječnja 2019. godine dostavilo DERK-u na odobrenje Odluku o izmjenama i dopunama Općih uvjeta za isporuku i opskrbu električnom energijom.

Pregledom dostavljene dokumentacije ustanovljeno je da pri donošenju ove Odluke nije obavljena javna rasprava, koja je dio uobičajene prakse u postupcima izmjena i dopuna općih uvjeta za isporuku i opskrbu. Stoga je DERK svojim dopisom od 4. veljače 2019. godine zatražio održavanje javne rasprave o dokumentu, uz adekvatno obavješćavanje svih članova javnosti.

Javna rasprava u cilju prikupljanja primjedbi, komentara i mišljenja zainteresiranih subjekata, a radi izrade kvalitetnijeg konačnog rješenja predloženog dokumenta održana je u Brčkom 22. ožujka 2019. godine.

Po dostavi inoviranog teksta, DERK je 16. svibnja 2019. godine donio *Odluku o odobravanju izmjena i dopuna Općih uvjeta za isporuku i opskrbu električnom energijom u Brčko Distriktu BiH*. Tom prilikom JP Komunalno Brčko pozvano je da izradi pročišćeni tekst Općih uvjeta, te da i dalje unaprjeđuje ovaj dokument u skladu sa dobrom praksom koja tretira predmetnu oblast.

3.3 Postupci licenciranja

Tijekom 2019. godine DERK je izdao tri licence za različite djelatnosti, a u vrijeme izrade ovog Izvješća, intenzivno radi na rješavanju zahtjeva koji su podnijeli Petrol BH Oil Company d.o.o. Sarajevo i Inozemni centar trgovine d.o.o. Široki Brijeg.

U lipnju 2019. godine Neovisnom operatoru sustava u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, izdata je nova licenca za aktivnosti neovisnog operatora sustava koja važi do 30. lipnja 2026. godine.

Zbog isteka roka važenja prethodno izdane licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom provedeni su

postupci i obnovljene licence sa razdobljem važenja od pet godina sljedećim subjektima:

- Ezapada d.o.o. Mostar (ožujak 2019. godine), i
- Axpo BH d.o.o. Sarajevo (listopad 2019. godine).

Sve licence za djelatnost međunarodne trgovine koje su izdane nakon siječnja 2016. godine koriste se u skladu sa *Standardnim uvjetima za korištenje licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom*. Donošenjem ovih uvjeta, kao standardnog i unaprijed poznatog skupa regula o pravima i obvezama vlasnika licence (čije se prihvatanje potvrđuje podnošenjem pisane izjave već uz sam zahtjev za dobijanje licence), DERK je dodatno pojednostavio i ubrzao postupak izdavanja ove vrste licence koji je u praksi najbrojniji. Time je značajno reducirana i količina dokumenata koja je ranije iz formalno-proceduralnih razloga cirkulirala, kako unutar DERK-a, tako i u komunikaciji sa podnositeljem zahtjeva i zainteresiranim trećim osobama.

Nakon prijave izvršene promjene adrese JP Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne d.d. Mostar, donesena je odluka o nastavku korištenja licence na novoregistriranoj adresi za ovog licenciranog subjekta (srpanj 2019. godine). Po istoj osnovi, u prosincu 2019. godine, donesena je odluka koja se odnosi na Axpo BH d.o.o. Sarajevo.

Na zahtjev vlasnika licence, u ožujku 2019. godine donesena je odluka o suspenziji privremene licence za djelatnost međunarodne trgovine za Aluminij Trade d.o.o. Mostar. U svibnju 2019. godine, zbog naročitih kršenja odredbi uvjeta za korištenje, donesena je odluka kojom se suspendira privremena licenca za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine za Vitol Adriatik d.o.o. Sarajevo. Nakon što je kompletiran zahtjev za ukidanje licence jer je donesena odluka upravljačkih struktura o prestanku daljnjeg rada i likvidaciji Društva, DERK je u lipnju 2019. godine donio odluku kojom je ukinuta privremena licenca za Vitol Adriatik d.o.o. Sarajevo.

Erdal d.o.o. Sarajevo je 18. rujna 2019. godine podnio nepotpun zahtjev za ukidanje licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine, navodeći da se nalazi u financijskim problemima zbog nemogućnosti naplate potraživanja od svojih kupaca. Kako u narednom razdoblju nisu otklonjeni nedostaci podnesenog zahtjeva, konstatirajući odsustvo financijske stabilnosti vlasnika licence, DERK je po svojoj inicijativi u listopadu 2019. godine suspendirao, a nakon organiziranja opće javne rasprave, krajem studenog 2019. godine ukinuo licencu za Erdal d.o.o. Sarajevo. Pri tome je istaknuta činjenica da izostanak financijske stabilnosti licenciranih subjekata može imati negativne konzekvence po druge subjekte u sektoru, funkcioniranje tržišta i kvalitet opskrbe električnom energijom.

U Registru važećih licenci, na kraju 2019. godine, za djelatnost međunarodne trgovine registrirano je sljedećih 16 subjekata: Petrol BH Oil Company d.o.o. Sarajevo, Interenergo d.o.o. Sarajevo, HEP Energija d.o.o. Mostar, Danske Commodities BH d.o.o. Sarajevo, GEN-I d.o.o. Sarajevo, Alpiq Energija BH d.o.o. Sarajevo, HSE BH Energetsko poduzeće d.o.o. Sarajevo, EFT – Rudnik i Termoelektrana Stanari d.o.o. Stanari, JP Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne d.d. Mostar, MH Elektroprivreda Republike Srpske – Matično poduzeće, a.d. Trebinje, JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. Sarajevo, Energy Financing Team d.o.o. Bileća, G-Petrol d.o.o. Sarajevo, LE Trading BH d.o.o. Banja Luka, Ezpada d.o.o. Mostar i Axpo BH d.o.o. Mostar.

Licencu za obavljanje djelatnosti neovisnog operatora sustava ima Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, a za djelatnost prijenosa električne energije Elektroprijenos Bosne i Hercegovine a.d. Banja Luka. JP Komunalno Brčko d.o.o. Brčko je u posjedu licence za distribuciju električne energije u Brčko Distriktu BiH i licence za obavljanje djelatnosti trgovine i opskrbe električnom energijom na teritoriju BiH.

Elektroprijenos Bosne i Hercegovine je svake godine, pa i ove, u odnosu na stanje prethodne godine ažurirao i prijavljivao promjene u pregledima objekata koje koristi u obavljanju djelatnosti prijenosa električne energije, kao i u pregledima dalekovoda koji nisu u njegovom vlasništvu i nisu u funkciji prijenosa električne energije u BiH, o čemu je DERK svibnju 2019. godine donio odgovarajuće zaključke. U ožujku 2019. godine donesen je Zaključak o ažuriranju priloga Uvjeta za korištenje licence za djelatnost distribucije električne energije, odnosno pregleda objekata koji se koriste za tu djelatnost.

3.4 Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata

Državna regulatorna komisija za električnu energiju kontinuirano prati usklađenost rada licenciranih subjekata sa propisanim uvjetima korištenja licenci. Praćenje aktivnosti vrši se analizom redovitih i izvanrednih izvješća koje podnose svi licencirani subjekti, kao i putem posjeta vlasnicima licenci. Vlasnici licenci podnose godišnja, polugodišnja, mjesečna i dnevna izvješća o pojedinim aktivnostima, kako onim financijske, tako i tehničke i organizacijske naravi. Također, dostupna su i izvješća vlasnika licenci o izvanrednim pogonskim događajima u sustavu.

Posjete stručnog osoblja DERK-a reguliranim subjektima omogućavaju izravan uvid u njihove dokumente i aktivnosti što ima veliki značaj, naročito prilikom analize financijske pozicije subjekata sa stanovišta primjene odobrenih tarifa.

Tijekom rujna i listopada 2019. godine obavljene su posjete sljedećim reguliranim subjektima:

- Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini,
- Elektroprijenos Bosne i Hercegovine, i
- JP Komunalno Brčko.

Provođenje obveza Neovisnog operatora sustava u Bosni i Hercegovini u praćenju kvalitete napona, koji se operativnim upravljanjem treba održavati u propisanim granicama, predmet su posebne pozornosti DERK-a. Obzirom na višegodišnje probleme sa previsokim naponima u elektroenergetskom sustavu BiH, DERK inzistira na suradnji NOS-a BiH i Elektroprijenosa BiH, u cilju žurnog iznalaženja i primjene rješenja kojim bi se osiguralo da napon u visokonaponskoj mreži bude u dozvoljenim granicama.

NOS BiH priprema izvješća o izvanrednim situacijama u elektroenergetskom sustavu. Praksa detaljnog izvješćivanja DERK-a o pojedinačnim događajima koji dovode do beznaponskog stanja sabirnica treba biti proširena kroz pripremu zbirnih izvješća u okviru izvješćivanja o stanju sustava za upravljanje i kvaliteti opskrbe, koji uključuju statistički pregled osnovnih veličina (broj, trajanje i količina neisporučene, odnosno neproizvedene električne energije) i prijedlog mjera za smanjenje ovakvih događaja. Posebna pozornost treba biti posvećena radu 110 kV mreže i područjima koja se napajaju radijalno.

U funkciji sigurnosti opskrbe, NOS BiH je pozvan da pokrene izradu standardiziranih procedura koje su u funkciji jačanja fizičke i cyber sigurnosti svih svojih informaciono-komunikacionih sustava.

DERK sa pozornošću prati sve sudske postupke u kojima sudjeluje NOS BiH, i u tom smislu inzistira na ažurnoj dostavi svih relevantnih informacija.

DERK u okviru regulatornog nadzora posebnu pozornost posvećuje razmatranju finansijskih pokazatelja rada NOS-a BiH, o čemu se očituje prilikom odlučivanja u postupcima određivanja tarife za rad neovisnog operatora sustava i tarifa za sustavnu i pomoćne usluge (vidjeti dio 3.7).

U okviru regulatornog nadzora prevashodno se ističu obveze Elektroprijenosa Bosne i Hercegovine u izradi dugoročnih planova razvoja prijenosne mreže za razdoblje od deset godina, kao i izradi i usvajanju godišnjih investicionih planova. DERK je izrazio zabrinutost zbog višegodišnjih propuštanja izrade navedenih planskih dokumenata, čime se onemogućava realizacija neophodnih projekata, te ugrožava pouzdan rad sustava i kvalitet opskrbe električnom energijom. Posebno zabrinjava izostanak informiranja nadležnog regulatora o razlozima neispunjavanja ovih obveza, kao i o aktivnostima kojima će se otkloniti razlozi koji su doveli do ovakve situacije.

DERK već duži niz godina ukazuje da su naponske prilike u elektroenergetskom sustavu BiH često iznad propisanih vrijednosti. U tom

smislu, Državna regulatorna komisija za električnu energiju inzistira na adekvatnoj suradnji NOS-a BiH i Elektroprijenosa BiH, u cilju žurnog iznalaženja i primjene rješenja kojim bi se osiguralo da napon u visokonaponskoj mreži bude u dozvoljenim granicama.

DERK sa pozornošću prati i tijek i ishode sudskih postupaka u kojima sudjeluje Elektroprijenos BiH, osobito onih kojima bi se mogla ustanoviti sudska praksa čiji rezultat bi imao negativan finansijski utjecaj na poslovanje regulirane kompanije. U tom smislu se inzistira na pravovremenom i potpunom informiranju DERK-a. Također, neophodno je pravovremeno informiranje DERK-a o nenaplaćenim potraživanjima Elektroprijenosa BiH od vlasnika licenci za trgovinu električnom energijom, kako bi se pravovremeno preduprijedili negativni finansijski efekti za reguliranu kompaniju.

DERK u okviru regulatornog nadzora posebnu pozornost posvećuje razmatranju finansijskih pokazatelja rada Elektroprijenosa BiH, o čemu se očituje prilikom odlučivanja u postupcima određivanja tarifa za usluge prijenosa električne energije (vidjeti dio 3.7).

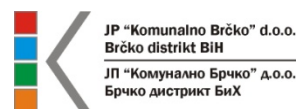
DERK kontinuirano inzistira na jačanju suradnje NOS-a BiH i Elektroprijenosa BiH i unaprijeđenju koordinacije djelovanja, a naročito u međunarodnim aktivnostima kojima elektroenergetski sustav BiH može ostvariti benefite.

U okviru regulatornog nadzora JP Komunalno Brčko, Državna regulatorna komisija je u više navrata isticala neophodnost razvoja zakonskog okvira u Brčko Distriktu BiH, odnosno usvajanja novog zakona o električnoj energiji, u skladu sa Trećim energetske paketom, kao i zakona o obnovljivim izvorima energije i učinkovitoj kogeneraciji, te zakona o energetskej učinkovitosti. Izostanak usvajanja nove legislative usporava, a u značajnoj mjeri i onemogućava daljnji razvoj sektora i ugrožava sigurnost opskrbe na području Distrikta.

Poseban problem predstavlja izostanak reguliranja uzajamnih vlasničko-pravnih odnosa između nadležnih tijela Brčko Distrikta BiH i JP Komunalno Brčko u pogledu imovine koja je u funkciji distribucije i opskrbe električnom energijom. Dodatno, potrebno je okončati proceduru povećanja osnovnog kapitala poduzeća, sa sadašnjih dvije tisuće KM, na propisima DERK-a predviđenih minimalno jedan milijun KM za subjekte koji se bave trgovinom i opskrbom električnom energijom.

I tijekom 2019. godine DERK je naglašavao neophodnost potpunog računovodstvenog razdvajanja djelatnosti distribucije i opskrbe, kao i ovih djelatnosti u odnosu na druge djelatnosti koje nisu vezane za elektroenergetski sektor (proizvodnja i distribucija vode, održavanje i uređenje javnih površina, te prikupljanje, odvoz i deponiranje komunalnog otpada).

Regulirana kompanija je upoznata o potrebi nastavka aktivnosti na smanjenju gubitaka električne energije u distribucijskoj mreži, imajući u vidu da su ovi gubici u Brčko Distriktu BiH veći od bosanskohercegovačkog prosjeka. U okviru regulatornog nadzora

naglašena je potreba da svi nadležni subjekti Brčko Distrikta BiH kontinuirano djeluju na otklanjanju evidentiranih nedostataka.

3.5 Rješavanje sporova

Jedna od specifičnosti regulacije je adjudikativna funkcija regulatora, odnosno nadležnost za rješavanje sporova koji nastanu između korisnika i pružatelja usluga u reguliranom sektoru. Shodno *Zakonu o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH*, rješavanje sporova koji se odnose na prijenosni sustav dio je nadležnosti i ovlaštenja DERK-a. U okviru ove regulatorne funkcije, DERK je u prethodnom razdoblju postupao u dva slučaja – prvi se odnosio na spor između Elektroprijenosa Bosne i Hercegovine i JP Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne, u vezi sa obvezom plaćanja naknade za priključenje Hidroelektrane Mostarsko blato na prijenosnu mrežu, dok se drugi odnosio na zahtjev Preventa BH d.o.o. Sarajevo za sticanje statusa kupca izravno priključenog na prijenosnu mrežu.⁴ Obje odluke Državne regulatorne komisije u ovim postupcima su *ex lege* konačne i izvršne. Odluka koja se odnosila na plaćanje naknade za priključak Hidroelektrane Mostarsko blato osporena je pred Sudom Bosne i Hercegovine. Postupak je pravomoćno okončan presudom donesenom u srpnju 2019. godine kojom je odbijena tužba i potvrđena odluka DERK-a (vidjeti dio 3.10, pod naslovom *Aktualni i riješeni sudski sporovi*). Odluka DERK-a kojom je Elektroprijenosu BiH naloženo priključenje Preventa BH d.o.o. Sarajevo, na lokaciji Topuzovo polje, na prijenosnu mrežu je izvršena u ostavljenom roku od strane Elektroprijenosa BiH i nije osporavana tužbom u upravnom sporu.

Tijekom 2019. godine, nije bilo novih zahtjeva za rješavanje sporova koji su u nadležnosti DERK-a. Osim izravnog osiguravanja prava na fer i nediskriminirajući pristup prijenosnoj mreži i aktivne zaštite kupaca kroz rješavanje sporova, Državna regulatorna komisija nastoji djelovati edukativno i preventivno, te ova nastojanja u značajnoj mjeri preduprijeđuju ove sporove. Preventivne aktivnosti se ostvaruju na više načina – provođenjem nadzora nad reguliranim subjektima i kvalitetom usluga koje pružaju, prikupljanjem, analizom i obradom podataka o propisima i postupanjima reguliranih subjekata na području pristupa prijenosnoj mreži i zaštite potrošača, te aktivnim sudjelovanjem predstavnika DERK-a u kreiranju različitih platformi i edukativnih alata za korisnike i potrošače.

⁴ Postupci rješavanja ovih sporova opisani su izvješćima o radu DERK-a u 2017. i 2018. godini.

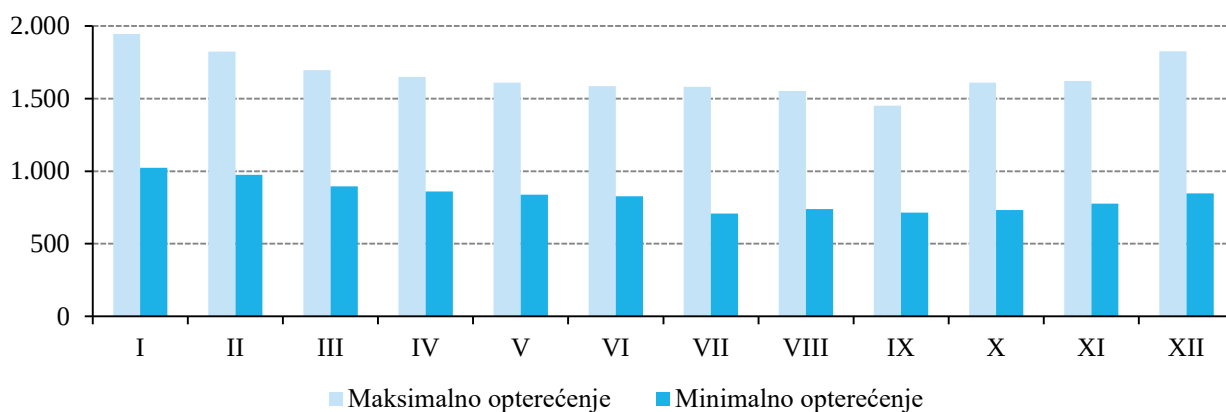
3.6 Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sustava

Elektroenergetski sustav BiH je tijekom 2019. godine radio stabilno i bez većih problema. Svim korisnicima sustava je omogućen funkcionalan rad prema definiranim standardima kvaliteta. Izvršeni su svi planirani i naknadno traženi radovi u prijenosnoj mreži u funkciji tekućeg i investicijskog održavanja.

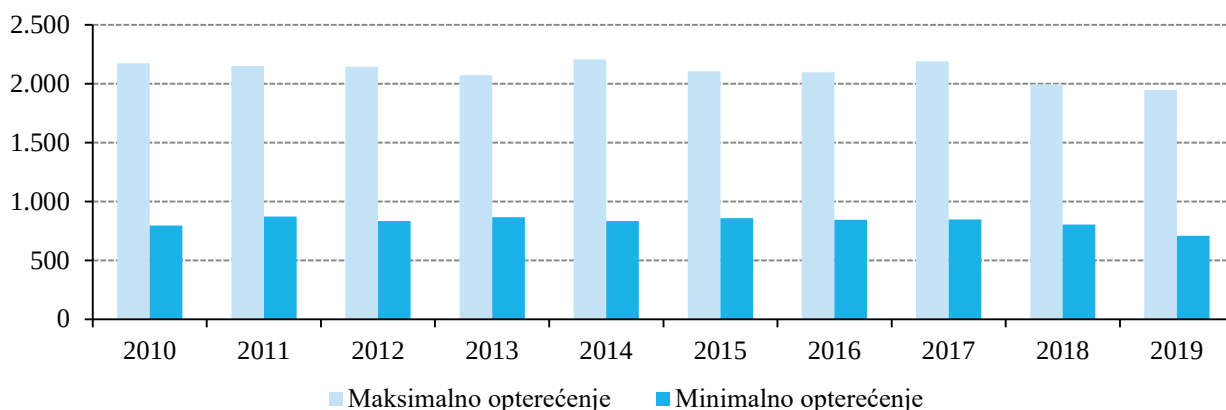
Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sustava od 1.945 MW zabilježeno je u osamnaestom satu 5. siječnja 2019. godine, u danu u kojem je ostvarena i maksimalna dnevna potrošnja od 38.951 MWh električne energije. Minimalno opterećenje od 709 MW zabilježeno je u šestom satu 14. srpnja 2019. godine, kada je ostvarena i minimalna dnevna potrošnja u iznosu od 23.721 MWh. Maksimalno i minimalno opterećenje tijekom 2019. godine prikazano je na slici 1, a za prethodnih deset godina na slici 2.

Neželjena odstupanja prema susjednim elektroenergetskim sustavima od deklariranih programa razmjene u 2019. godini iznosila su ukupno 42 GWh za sate u kojima je registriran manjak u regulacijskom području BiH, a za sate kada je registriran višak električne energije ukupno 39 GWh. Mjesečna odstupanja

Slika 1. Maksimalno i minimalno mjesečno opterećenje tijekom 2019. godine (MW)

Slika 2. Maksimalno i minimalno godišnje opterećenje u razdoblju 2010. – 2019. godina (MW)

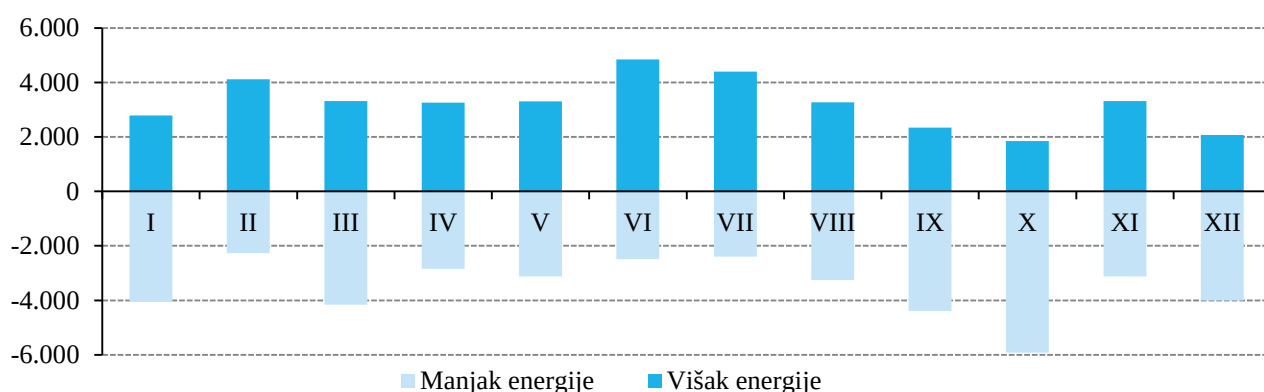
elektroenergetskog sustava BiH u 2019. godini prikazana su na slici 3. Maksimalni satni manjak električne energije (odstupanje ‘nadolje’) zabilježen je u travnju u iznosu od 186 MWh/h, a maksimalni višak (odstupanje ‘nagore’), u rujnu 2019. godine u iznosu 171 MWh/h.

Ukupna električna energija na prijenosnoj mreži iznosila je 18.258,9 GWh, što je 10,17% manje nego u 2018. godini. Prijenosni gubici iznosili su 323,9 GWh, odnosno 1,77% od ukupne energije u prijenosnom sustavu. Distribucijski gubici nastavljaju trend smanjenja i iznosili su 933,3 GWh ili 9,2% u odnosu na bruto distribucijsku potrošnju, što je najniža razina u povijesti elektroenergetskog sektora BiH. Procenat prijenosnih i distribucijskih gubitaka prikazan je na slici 4.

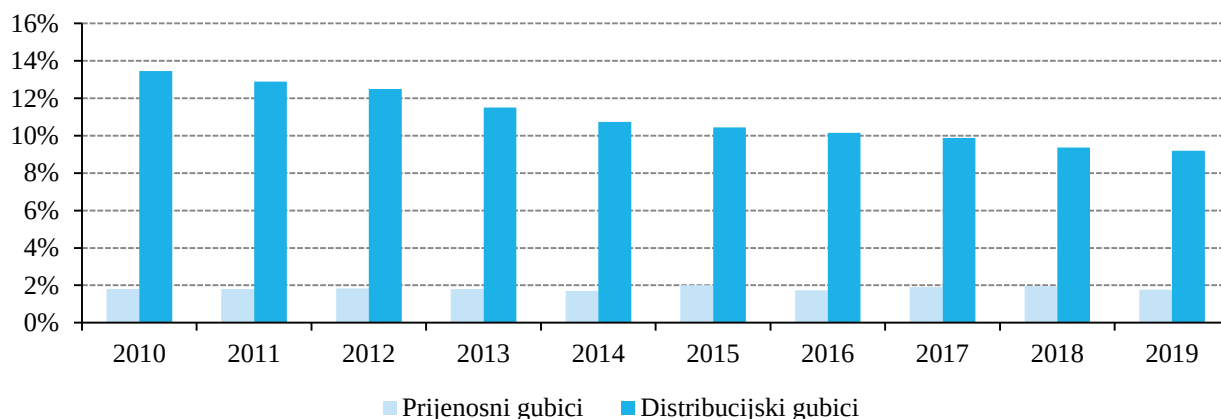
U 2019. godini crpna hidroelektrana CHE Čapljina je iz prijenosnog sustava preuzela 96 GWh, a ukupna proizvodnja ove elektrane iznosila je 945 GWh električne energije.

Podatci o neisporučenoj električnoj energiji ENS (eng. *Energy Not Supplied*) usljed neplaniranih prekida opskrbe (ENS_{nepl}), kao i o neisporučenoj električnoj energiji usljed planiranih prekida (ENS_{pl}) u elektroenergetskom sustavu BiH u prethodnih pet

Slika 3. Mjesečna odstupanja elektroenergetskog sustava BiH u 2019. godini (MWh)

Slika 4. Prijenosni i distribucijski gubici

Tablica 1. Neisporučena električna energija usljed zastoja na prijenosnoj mreži

	2015		2016		2017		2018		2019	
	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min
ENS _{nep1}	467,22	21.017	528,46	15.975	1.362,35	16.594	1.181,83	13.661	1.095,03	21.370
ENS _{pl}	1.244,37	58.363	287,16	25.032	1.633,75	24.817	1.377,39	24.297	1.100,55	17.178
Ukupno	1.711,59	79.380	815,62	41.007	2.996,10	41.411	2.559,22	37.958	2.159,59	38.548

Tablica 2. Prosječno trajanje prekida na prijenosnoj mreži po mjesecima (min)

Mjesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
AIT ₂₀₁₅	0,3656	1,4387	9,7107	8,5098	12,3043	11,2509	5,9257	6,2781	6,6186	9,7405	5,1279	2,1100
AIT ₂₀₁₆	0,3549	1,0903	0,1659	0,0799	0,9460	4,6876	13,4773	5,6841	5,9238	0,8767	1,8523	2,3055
AIT ₂₀₁₇	5,3071	2,7625	3,0089	11,4069	4,2718	10,4772	9,7140	4,2352	8,5023	15,9486	3,2145	4,8497
AIT ₂₀₁₈	0,2046	9,5267	3,2354	1,7183	2,2664	6,3035	3,0782	5,2013	3,3805	0,1153	3,1875	0,2781
AIT ₂₀₁₉	0,1233	14,0321	8,8927	10,0696	3,3278	9,0077	13,4418	3,6580	9,3859	6,2718	0,6274	0,9416

godina, dati su u tablici 1. Ukupna neisporučena energija, nakon prošlogodišnjeg značajnijeg pada bilježi manji rast u 2019. godini.

Tablica 2 sadrži podatke o kontinuitetu napajanja, odnosno prosječnom trajanju prekida na visokonaponskoj prijenosnoj mreži AIT (eng. *Average Interrupted Time*).

Tijekom 2019. godine realizirano je više ugovora o izgradnji, rekonstrukciji i sanaciji prijenosnih objekata. U rujnu 2019. godine u pogon je pušten novi dalekovod DV 110 kV Gacko – Nevesinje, čime je po prvi put je osigurano dvostrano napajanje trafostanica TS 110/x kV Gacko i TS 110/x kV Nevesinje, te je na taj način značajno poboljšao kvalitet opskrbe u ovom dijelu Bosne i Hercegovine.

Novi prekogranični dalekovod DV 400 kV Trebinje – Lastva (Crna Gora) u probni pogon uključen je 2. travnja 2019. godine. Time je nova trafostanica Lastva priključena na prijenosnu mrežu po sustavu ulaz – izlaz na postojeći dalekovod DV 400 kV Trebinje – Podgorica 2. Izgradnja ove trafostanice u funkciji je priključenja podmorskog kabla za prijenos istosmjernom strujom visokog napona (HVDC) između Crne Gore i Italije.

Ovaj HVDC kabl u trajni rad pušten je krajem prosinca 2019. godine, a uporaba njegove nominalne prijenosne snage planirana je za početak 2020. godine. Projektovani tijekovi snage i do 600 MW imat će i znatan utjecaj na tijekove snaga u elektroenergetskom sustavu Bosne i Hercegovine. Stoga je NOS BiH aktivno sudjelovao u izradi Plana obrane elektroenergetskog sustava Crne Gore.

Početkom siječnja 2019. godine u vjetroelektrani Jelovača instalirane snage 36 MW (18×2 MW) izvršena je prva sinkronizacija generatora na elektroenergetski sustav, čime je počeo njen probni rad. Nakon što su krajem 2019. godine kompletirana sva funkcionalna ispitivanja, ova elektrana, koja je na prijenosnu mrežu priključena preko trafostanice TS 110/33 kV Jelovača, dobila je suglasnost NOS-a BiH za trajni pogon.

Usluge sekundarne regulacije u 2019. godini su pružali JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. Sarajevo, MH Elektroprivreda Republike Srpske, a.d. Trebinje i JP Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne d.d. Mostar. Tijekom godine tercijarna regulacija angažirana je 100 puta, kao tercijarna regulacija 'nagore' 83 puta, te kao tercijarna regulacija 'nadolje' 17 puta, od čega 21 put u ožujku 2019. godine. Ipak, nominirana količina tercijarne regulacije često nije bila u potrebnom opsegu.

U 2019. godini, dogodilo se 547 ispada na 400, 220 i 110 kV prijenosnoj mreži, od čega 80 ispada 400 kV dalekovoda, 218 ispada 220 kV dalekovoda, 220 ispada 110 kV dalekovoda, devet ispada transformatora 400/220 kV, 400 MVA, četiri ispada transformatora 400/110 kV, 300 MVA i 16 ispada transformatora 220/110 kV, 150 MVA.

U protekloj godini registrirano je 58 ispada termoblokova i 13 ispada hidrogeneratora. Nedostajuća energija u sustavu nadoknađena je angažiranjem tercijarne pričuve.

Kao i prethodnih godina, i u 2019. godini naponske prilike u elektroenergetskom sustavu su često bile iznad vrijednosti propisanih Mrežnim kodeksom, posebno u 400 kV i 220 kV mreži. Najviši napon u 400 kV mreži registriran je u trafostanici TS Mostar 4 u prosincu, kada je izmjeren napon od 453,56 kV. U lipnju je, u trafostanici TS Trebinje, izmjeren najviši napon u 220 kV mreži (260,90 kV), dok je u lipnju u trafostanici TS Sarajevo 10 izmjeren najviši napon u 110 kV mreži (127,47 kV).

Glavni uzrok nastanka i trajanja previsokih napona su slabo opterećeni 400 kV dalekovodi u razdobljima niskog opterećenja konzuma, koji generiraju veliku količinu reaktivne energije. Pojava previsokih napona je problem regionalnog karaktera, te se stoga i rješenja ovog problema traže na razini regije.

Kvalitet rada elektroenergetskog sustava prati se analizom podataka Elektroprijenosa BiH o tehničkim aspektima rada prijenosnog sustava, koji se pored pokazatelja kontinuiteta napajanja potrošača ENS i AIT iskazuju i pokazateljima SAIFI i SAIDI.

Pokazatelji SAIFI i SAIDI se dobijaju praćenjem broja i trajanja zastoja u objektima Elektroprijenosa BiH, koji su za posljedicu imali prekid opskrbe kupaca izravno priključenih na prijenosnu mrežu i/ili beznaponsko stanje srednjenaponskih odvoda u trajanju duljem od tri minute.

SAIFI (eng. System Average Interruption Frequency Index) označava prosječan broj prekida napajanja po kupcu tijekom godine

SAIDI (eng. System Average Interruption Duration Index) označava prosječno trajanje prekida napajanja u minutama po kupcu tijekom godine

Tablica 3. SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu

		2015	2016	2017	2018	2019
SAIFI	Planirani zastoji	0,65	0,55	0,92	0,76	0,64
	Neplanirani zastoji	0,90	0,97	0,81	0,69	0,99
	<i>Ukupno</i>	1,56	1,52	1,73	1,45	1,63
SAIDI	Planirani zastoji (min/kupcu)	108,53	92,92	114,66	94,68	73,71
	Neplanirani zastoji (min/kupcu)	76,00	68,61	48,55	53,31	63,24
	<i>Ukupno (min/kupcu)</i>	184,52	161,53	163,21	147,99	136,95

Tablica 4. SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu uključujući i ispade srednjenaponskih odvoda uzrokovane zastojima u distribucijskoj mreži

		2015	2016	2017	2018	2019
SAIFI	Planirani zastoji	4,12	3,53	3,93	3,33	2,76
	Neplanirani zastoji	7,76	5,78	7,01	4,96	4,93
	<i>Ukupno</i>	11,88	9,31	10,94	8,29	7,69
SAIDI	Planirani zastoji (min/kupcu)	365,77	399,12	324,97	255,11	239,55
	Neplanirani zastoji (min/kupcu)	532,99	371,99	465,81	314,55	453,10
	<i>Ukupno (min/kupcu)</i>	898,76	771,18	790,78	569,66	692,68

U tablicama 3 i 4 predstavljeni su pokazatelji SAIFI i SAIDI za prethodnih pet godina. Tablica 3 uzima u obzir samo zastoje uzrokovane dešavanjima na mreži u nadležnosti Elektroprijenosa BiH, a tablica 4 i zastoje na srednjenaponskim odvodima u transformatorskim stanicama Elektroprijenosa BiH uzrokovane poremećajima u distribucijskoj mreži, koji su znatno nepovoljniji, s obzirom na razgranatost i veličinu distribucijske mreže, i njenu češću podložnost različitim vrstama kvarova.

Osnovni podatci o elektroenergetskom sustavu BiH dati su u Prilogu A, a karta sustava u Prilogu B.

3.7 Postupci određivanja tarifa

Tarife za usluge prijenosa električne energije

Elektroprijenos Bosne i Hercegovine je u studenom 2017. godine podnio zahtjev za izmjenu tarifa za prijenos električne energije kojim su predloženi zahtjevi za prihode i rashode, kao i troškovi koje Kompanija namjerava zaračunavati za svoje usluge. Svojim zahtjevom Elektroprijenos BiH zatražio je povećanje prosječne tarife za usluge prijenosa električne energije na iznos od 1,0098 feninga/kWh, odnosno povećanje za 13,6%.

Tarife se određuju u skladu sa kriterijima navedenim u *Zakonu o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH i Metodologiji za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge*. Pri

tome, DERK u najvećoj mogućoj mjeri poštuje temeljna načela koja propisuju da će tarife biti pravedne i razumne, jednako-pravne, utemeljene na objektivnim kriterijima, zasnovane na opravdanim troškovima i određene na transparentan način.

Formalna javna rasprava na kojoj su se utvrđivale činjenice u tarifnom postupku održana je 18. siječnja 2018. godine. Razvojem tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini povećan je interes tržišnih sudionika da izravno sudjeluju u tarifnim postupcima u svojstvu umješača. U ovom postupku pored regulirane kompanije, aktivno je sudjelovalo i pet subjekata kojima je DERK odobrio status umješača, čime im je omogućeno da u zaštiti svojih prava i interesa izravno sudjeluju u postupku pred regulatorom.

Konačna odluka u ovom postupku donesena je 8. svibnja 2019. godine. Tom odlukom tarifa za usluge prijenosa električne energije je zadržana na istoj razini koja je u primjeni od 1. svibnja 2017. godine. Dakle, dio prijenosne mrežarine koji se odnosi na energiju i dalje iznosi 0,578 feninga/kWh, a dio prijenosne mrežarine koji se odnosi na snagu iznosi 1,472 KM/kW (prosječna prijenosna mrežarina iznosi 0,889 feninga/kWh).

Elektroprijenos Bosne i Hercegovine je 11. studenog 2019. godine podnio novi zahtjev za izmjenu tarifa za prijenos električne energije, kojim je zatražio povećanje prosječne tarife za usluge prijenosa električne energije na iznos od 1,184 feninga/kWh, odnosno povećanje za 33,2%.

Formalna javna rasprava u ovom tarifnom postupku, u kojem pored regulirane kompanije aktivno sudjeluje pet umješača, održana je 17. prosinca 2019. godine. Krajem prosinca 2019. godine svim sudionicima u postupku dostavljeno je *Izvyješće vodi-telja postupka* na komentar. Postupak određivanja tarifa za usluge prijenosa električne energije nastaviti će se u 2020. godini.

Tarifa za rad neovisnog operatora sustava; tarife za sustavnu i pomoćne usluge

U skladu sa zakonom propisanom obvezom da svake godine podnosi na uvid zahtjeve za prihode i rashode za narednu godinu, kao i troškove koje namjerava zaračunati svojim tarifama, Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini je u listopadu 2018. godine podnio zahtjev u okviru kojeg je predočio i obrazložio planirane prihode, rashode i troškove za 2019. godinu. Potrebni prihod za 2019. godinu zatražen je iznosu 9.657.336 KM, tražena tarifa za rad neovisnog operatora sustava koju plaćaju kupci iznosi 0,070203 feninga/kWh, a tarifa koju plaćaju proizvođači 0,007796 feninga/kWh. Predložena tarifa za sustavnu uslugu iznosi 0,647 feninga/kWh.

Formalna javna rasprava u ovom tarifnom postupku, na kojoj je omogućeno sudjelovanje šest subjekata u statusu umješača,

održana je 11. prosinca 2018. godine. Tom prilikom regulirana kompanija dodatno je obrazložila planirane rashode i troškove za 2019. godinu, korigirajući svoj zahtjev prema kojem se traži tarifa koju plaćaju kupci u iznosu 0,072241 feninga/kWh, tarifa koju plaćaju proizvođači 0,006217 feninga/kWh, te tarifa za sustavnu uslugu u iznosu od 0,599 feninga/kWh. Krajem prosinca 2018. godine, reguliranoj kompaniji i svim umješačima dostavljeno je *Izvješće voditelja postupka* na komentar.

Na temelju izvedenih analiza zahtijevanih troškova i rashoda podnositelja zahtjeva i svih drugih dostupnih materijala, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je 24. siječnja 2019. godine donijela *Odluku o tarifama za sustavnu i pomoćne usluge*, a 19. veljače 2019. godine *Odluku o tarifi za rad neovisnog operatora sustava*.

Tarifa za rad neovisnog operatora sustava povećana je približno 20%. Odlukom je definirano da tarifu za rad neovisnog operatora sustava plaćaju proizvođači za energiju injektiranu u prijenosni sustav u iznosu od 0,0047 feninga/kWh, a kupci za energiju preuzetu iz prijenosne mreže plaćaju tarifu u iznosu od 0,0563 feninga/kWh.

Prilikom utvrđivanja tarife za sustavnu uslugu određeno je da njen financijski opseg u 2019. godini iznosi 60.203.591 KM. Kako ukupna energija koju preuzimaju kupci iz prijenosnog sustava u BiH za 2019. godinu iznosi 11.982.680.000 kWh, to bi proračunska vrijednost tarife za sustavnu uslugu iznosila 0,5024 feninga/kWh, što je 57,6% više od ranije utvrđene tarife. Komisija se, u cilju izbjegavanja naglih povećanja, opredijelila za postupno povećanje tarife za sustavnu uslugu i odredila da ova tarifa bude povećana 30% na iznos 0,4143 feninga/kWh, uz najavu da će se u odgovarajućem trenutku pristupiti podešavanju tarife za sustavnu uslugu.

27. ožujka 2019. godine, donijeta je *Odluka o izmjeni Odluke o tarifama za sustavnu i pomoćne usluge*, kojom je ova tarifa povećana 11,8% na iznos 0,4632 feninga/kWh.

DERK je i u nastavku 2019. godine pratio razvoj prilika na balansnom tržištu, te je zbog ukazane potrebe 31. prosinca 2019. godine donio još jednu *Odluku o izmjeni Odluke o tarifama za sustavnu i pomoćne usluge*, kojom je ova tarifa još jednom povećana, ovaj put 12%, dostižući iznos 0,5188 feninga/kWh.

Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini je 31. listopada 2019. godine podnio novi zahtjev u okviru kojeg je predočio i obrazložio planirane prihode, rashode i troškove za 2020. godinu. Zatraženo je da tarifa za rad neovisnog operatora sustava koju plaćaju kupci iznosi 0,095233 feninga/kWh (povećanje 69,15%), a da tarifa koju plaćaju proizvođači iznosi 0,007008 feninga/kWh (povećanje 49,11%), pri čemu potreban prihod za 2020. godinu iznosi 11.191.896 KM. Predložena tarifa za sustavnu uslugu

iznosi 0,7259 feninga/kWh, što je 39,92% više od tarife za sustavnu odluku koja je određena 31. prosinca 2019. godine.

Formalna javna rasprava u ovom tarifnom postupku, u kojem pored regulirane kompanije aktivno sudjeluje pet umješača, održana je 16. prosinca 2019. godine. Krajem prosinca 2019. godine svim sudionicima u postupku dostavljeno je *Izvešće voditelja postupka* na komentar. Postupak određivanja tarife za rad neovisnog operatora sustava i tarifa za sustavnu i pomoćne usluge nastaviti će se u 2020. godini.

Tarife za kupce u Brčko Distriktu BiH

Postupak određivanja tarifnih stavaka za usluge distribucije električne energije i tarifnih stavaka za opskrbu električnom energijom u okviru univerzalne usluge u Brčko Distriktu BiH pokrenut je 13. studenog 2019. godine, po zahtjevu koji je regulirana kompanija dostavila 8. studenog 2019. godine.

JP Komunalno Brčko, kao javni opskrbljivač na području Brčko Distrikta BiH koji svu električnu energiju za opskrbu svojih kupaca nabavlja na veleprodajnom tržištu električne energije, zatražilo je povećanje tarifa koje su u primjeni od 1. siječnja 2018. godine, odnosno izmjene odluka o tarifama kojim bi se omogućilo:

- povećanje troškova distribucijske mrežarine za 6,97%,
- povećanje prosječne cijene opskrbe u okviru univerzalne usluge za 6,96%, i to za kategoriju ‘ostala potrošnja’ (mali kupci, odnosno komercijalni kupci priključeni na 0,4 kV) za 5,6%, a za kućanstva 7,4%,
- ostvarenje dobiti javnog opskrbljivača u vrijednosti od 2% od troškova nabave električne energije za opskrbu u okviru univerzalne usluge, i
- povećanje cijene tarifnog elementa ‘aktivna električna energija’ za prvu tarifnu skupinu u kategoriji ‘ostala potrošnja’.

Formalna javna rasprava u ovom tarifnom postupku, u kojem nije bilo zahtjeva za dodjelu statusa umješača, održana je 11. prosinca 2019. godine. Krajem istog mjeseca reguliranoj kompaniji dostavljeno je *Izvešće voditelja postupka* na komentar. Postupak određivanja tarifnih stavaka za usluge distribucije električne energije i tarifnih stavaka za opskrbu električnom energijom u okviru univerzalne usluge u Brčko Distriktu BiH nastaviti će se u 2020. godini.

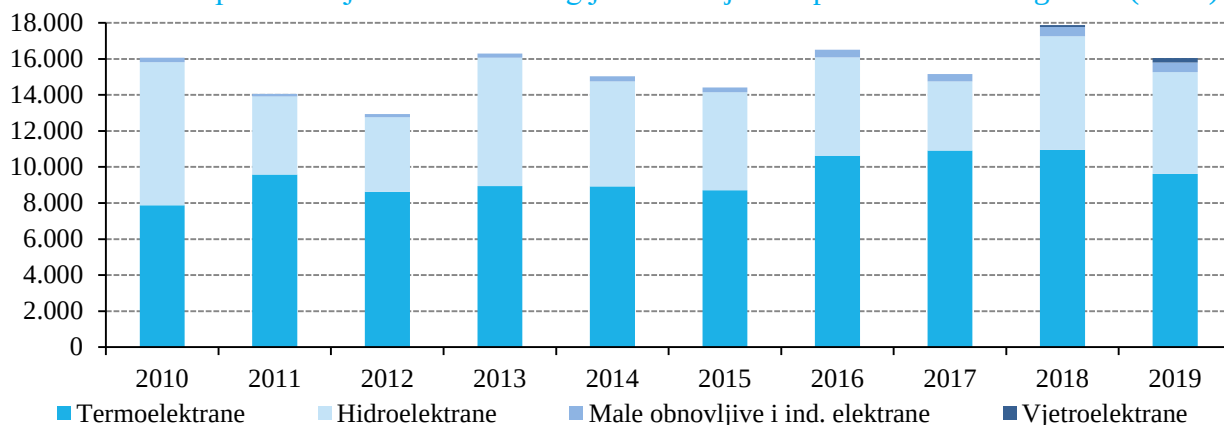
3.8 Tržište električne energije

U Bosni i Hercegovini je 2019. godine ostvarena proizvodnja električne energije u iznosu od 16.074 GWh, što je 1.799 GWh, odnosno 10,1% manje u odnosu na prethodnu godinu. Za razliku od 2018. godine, u kojoj su bili prisutni vrlo povoljni hidrološki uvjeti, situacija u 2019. godini je bila u granicama deseto-godišnjeg prosjeka, što je rezultiralo proizvodnjom u hidro-elekttranama od 5.650 GWh i smanjenjem proizvodnje u odnosu na prethodnu godinu za 650 GWh ili 10,3%.

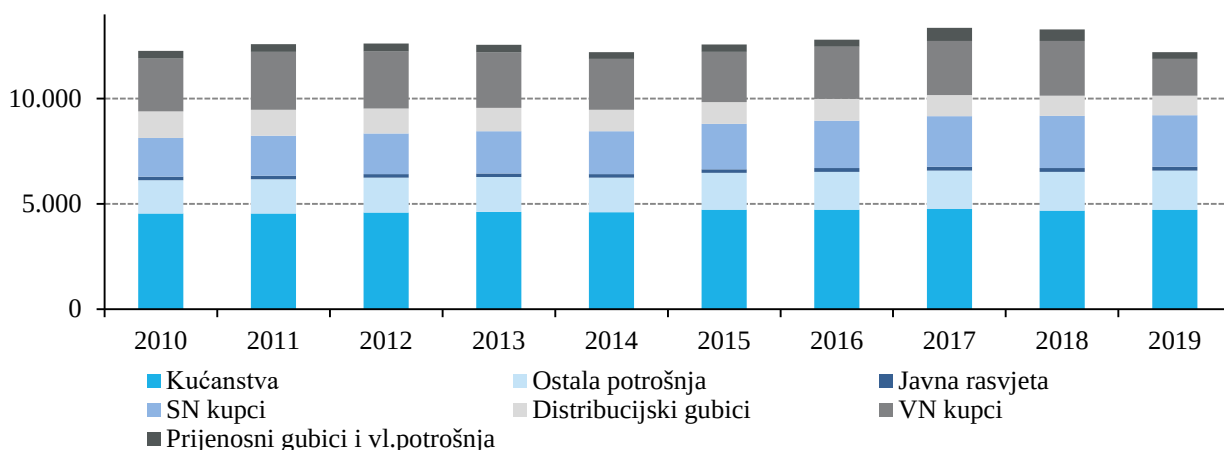
Proizvodnja u termoelekttranama je također zabilježila smanjeni opseg, dostižući iznos od 9.613 GWh što je 10,2% manje u odnosu na prethodnu godinu. Pri tome najveći pad proizvodnje zabilježen je u termoelekttranama Kakanj (27,9%) i Tuzla (13,7%).

Nakon što je 2018. godine puštena je u rad vjetroelektrana Mesihovina instalirane snage 50,6 MW, prvi objekat ove vrste priključen na prijenosni sustav, u 2019. godini u pogon je ušla i vjetroelektrana Jelovača instalirane snage 36 MW. Ove dvije elektrane smještene u jugozapadnom dijelu BiH, ukupno su proizvele 254 GWh. Proizvodnja iz manjih obnovljivih izvora iznosila je 536,94 GWh, što je 7,8% više u odnosu na 2018.

Slika 5. Struktura proizvodnje električne energije u BiH tijekom prethodnih deset godina (GWh)

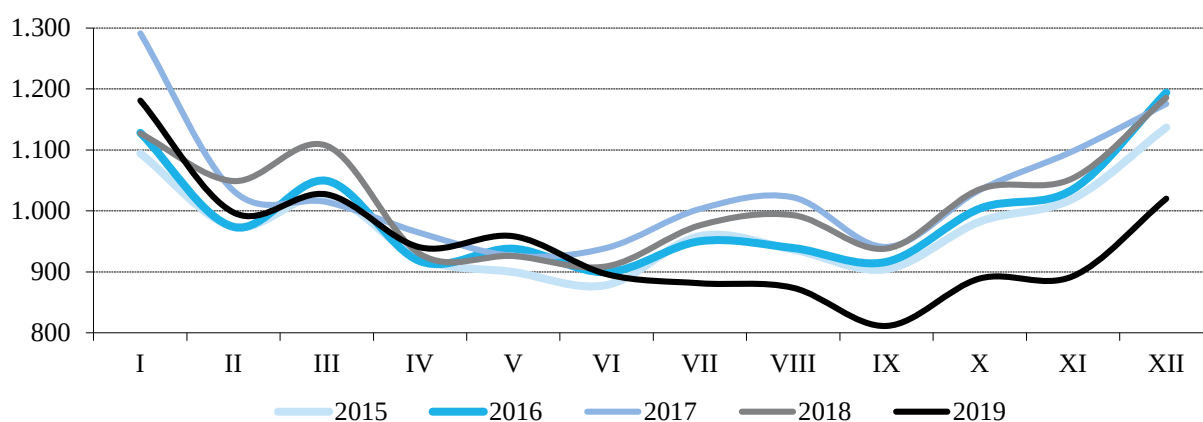
Slika 6. Struktura potrošnje električne energije u BiH tijekom prethodnih deset godina (GWh)

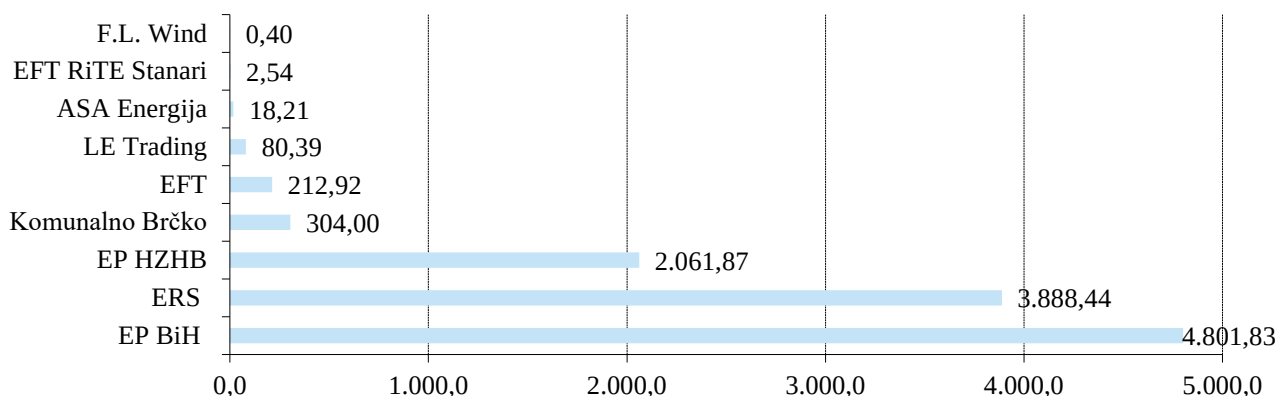
godinu, kada je iz ovih izvora dobiveno 498,21 GWh. Dominantan udio u ovoj kategoriji i dalje imaju male hidroelektrane sa 497,99 GWh (469,39 GWh u 2018. godini) dok je u solarnim elektranama proizvedeno 30,04 GWh (20,65 GWh u 2018. godini), u elektranama na biomasu i bioplin 8,84 GWh (8,15 GWh u 2018. godini), te u vjetroelektranama priključenim na distribucijski sustav 0,07 GWh (0,02 GWh u 2018. godini). Značajan dio proizvodnje iz manjih obnovljivih izvora imaju neovisni proizvođači u čijim objektima je proizvedeno 427,18 GWh (79,6%), dok je ostatak (20,4%) proizveden u elektranama u vlasništvu elektroprivreda. U elektranama industrijskih proizvođača proizvedeno je 20,82 GWh. Struktura proizvodnje tijekom prethodnih deset godina prikazana je na slici 5, a na slici 6 struktura potrošnje električne energije u BiH.

Ukupna potrošnja električne energije u BiH tijekom 2019. godine iznosila je 12.330 GWh, što je 7,3% manje nego prethodne godine. Potrošnja kupaca priključenih na prijenosni sustav (VN kupci) smanjena je 32,8% i iznosila je 1.751 GWh, što je za 853 GWh manje u odnosu na 2018. godinu. Distribucijska potrošnja je neznatno povećana i iznosila je 10.143 GWh. Promatrano po kategorijama krajnjih kupaca priključenih na distribucijski

Slika 7. Energija preuzeta u BiH sa prijenosne mreže – mjesečni podatci (GWh)

Slika 8. Energija preuzeta sa prijenosne mreže u 2019. godini, po opskrbljivačima (GWh)

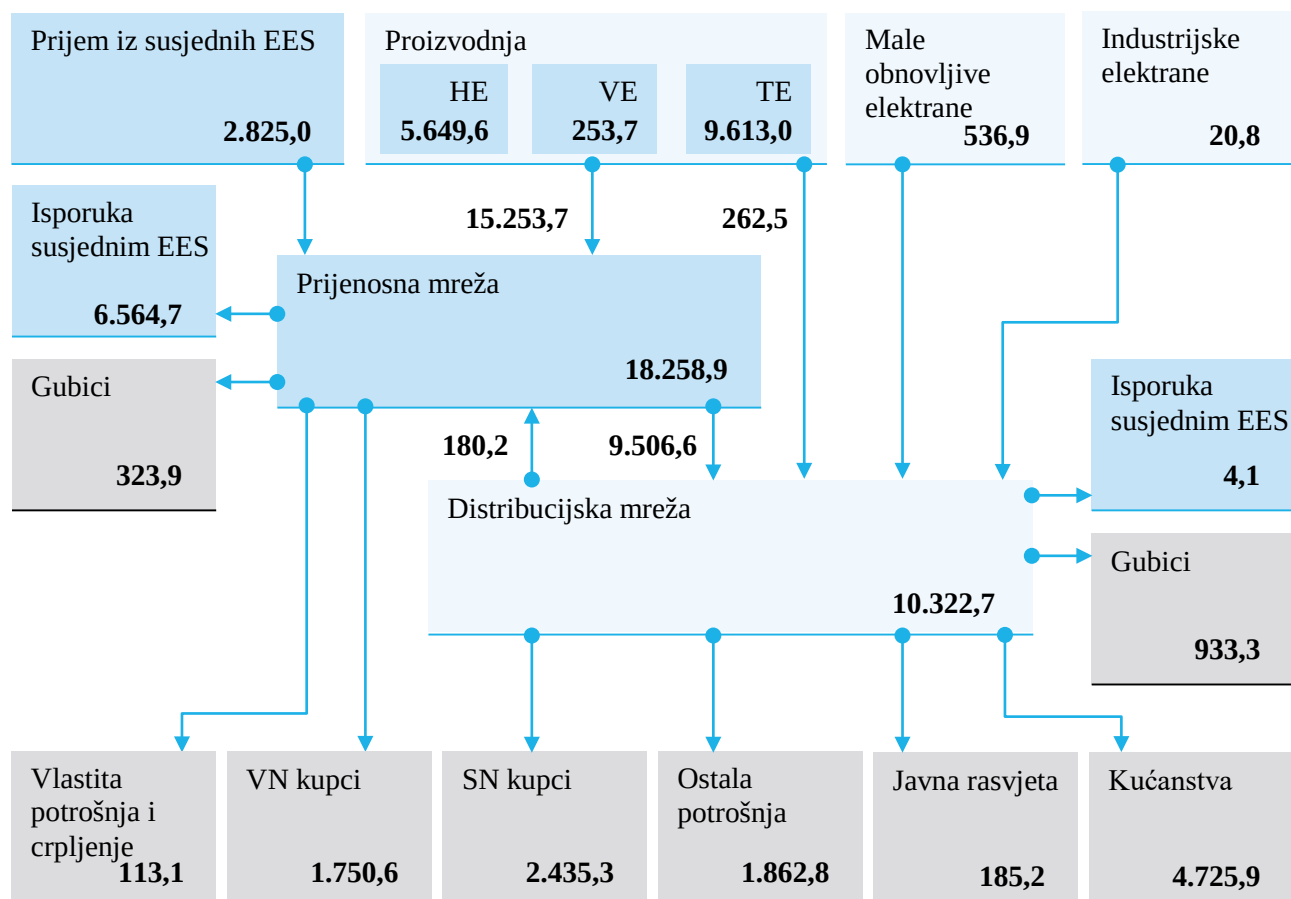

sustav, smanjenje je zabilježeno kod kupaca na 35 kV (12,7%), dok je u ostalim kategorijama potrošnje registrirano skromno povećanje potrošnje i to 0,9% kod kućanstava i kupaca priključenih na 10 kV, 1,0% kod ostale potrošnje i 2,1% kod javne rasvjete. Značajan je podatak da je potrošnja kućanstava nakon smanjenja u 2018. godini, zabilježila povećanje u 2019. godini, te je iznosila 4.726 GWh.

Ukupno preuzimanje električne energije iz prijenosnog sustava iznosilo je 11.370 GWh, što je 860 GWh manje u odnosu na 2018. godinu ili 7,0%. Ovakav rezultat je u najvećoj mjeri posljedica izlaska iz pogona tvornice Aluminij Mostar koji se desio 10. srpnja 2019. godine, te smanjenog rada CHE Čapljina u crpnom režimu (96 GWh u 2019. godini na prema 137 GWh u 2018. godini). Podatci o energiji preuzetoj iz prijenosnog sustava prikazani su na slici 7 po mjesecima, te na slici 8 po oskrbljivačima.

Razlika ukupne proizvodnje i potrošnje u BiH, odnosno bilančni suficit u 2019. godini iznosio je 3.744 GWh, što je za 835 GWh manje nego u prethodnoj godini. Bilančne elektroenergetske veličine ostvarene u 2019. godini pregledno su prikazane na slici 9. Detaljne bilančne veličine i elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine dati su u prilogima C i D.

Slika 9. Ostvarene bilančne veličine u 2019. godini (GWh)

Tržište električne energije u regiji

Na tržištu električne energije u jugoistočnoj Europi, koje je od izravnog interesa za elektroprivredne subjekte iz BiH, niz godina bio je prisutan trend pada veleprodajnih cijena. U 2017. godini ovaj trend je zaustavljen, dok je u 2018. godini zabilježen značajan rast. U 2019. godini ove cijene nisu značajno rasle, ali su ipak dostigle sami europski vrh. Osnovni razlog leži u deficitu energije u regiji, koji se vremenom povećava zbog visokih cijena naknada za emisije ugljen dioksida (od 23 do 27 €/t tijekom 2019. godine) koje se plaćaju u zemljama EU za proizvodnju u termoelektranama na ugalj. Zbog toga dolazi do smanjenja i gašenja proizvodnje u termoelektranama, koje nije u potrebnom opsegu praćeno investiranjem i izgradnjom obnovljivih izvora, što u daljnjem dovodi do povećanja deficita u regiji i održava veleprodajne cijene na značajno višoj razini nego u ostatku Europe. U tablici 5 date su cijene električne energije na značajnijim burzama sa aspekta regije jugoistočne Europe.

Tablica 5. Cijene električne energije na burzama (€/MWh)

<i>Burzovni indeksi</i>	<i>Prosječna cijena</i>	<i>Maksimalna cijena</i>	<i>Minimalna cijena</i>
EPEX Germany	37,70	85,80	-42,24
EPEX Austria	40,09	85,84	-7,27
SIPX	48,72	133,18	8,23
HUPXDAM	50,31	106,94	20,66
OPCOM	50,25	122,10	7,01
SEEPEX	50,48	120,74	21,01
CROPEX	49,31	133,18	8,24

EPEX Germany – Indeks Europske burze za energiju (EEX) za Njemačku

EPEX Austria – Indeks Europske burze za energiju (EEX) za Austriju

SIPX – Indeks Slovenačke burze

HUPXDAM – Indeks Mađarske energetske burze (HUPX) za dan unaprijed

OPCOM – Rumunjski burzovni indeks

SEEPEX – Srpski burzovni index

CROPEX – Hrvatski burzovni index

Tržište električne energije u BiH

Ukupna potrošnja električne energije u BiH u 2019. godini iznosila je 12.330 GWh ili 7,3% manje nego u prethodnoj godini. Kupci priključeni na prijenosni sustav su preuzeli 1.751 GWh ili 32,8% manje, a kupci priključeni na distribucijski sustav 10.143 GWh, što je neznatno više nego prethodne godine. Od ovog iznosa 9.209 GWh odnosi se na preuzimanje krajnjih kupaca, a 933 GWh na gubitke u distribuciji. Ukupna prodaja krajnjim kupcima iznosila je 10.960 GWh i manja je za 832 GWh, odnosno 7,1%.

Tablica 6. Broj kupaca električne energije u BiH

Opskrbljivač	110 kV	35 kV	10 kV	Ostala potrošnja	Kućanstva	Javna rasvjeta	Ukupno
Elektroprivreda BiH	6	62	925	64.657	701.439	4.586	771.675
Elektroprivreda RS	4	36	1.067	33.839	528.076	865	563.887
Elektroprivreda HZHB	1		225	15.319	179.132	1.844	196.521
Komunalno Brčko		1	31	4.319	30.915	423	35.689
Ostali opskrbljivači	2	1	9	2			14
Ukupno	13	100	2.257	118.136	1.439.562	7.718	1.567.786

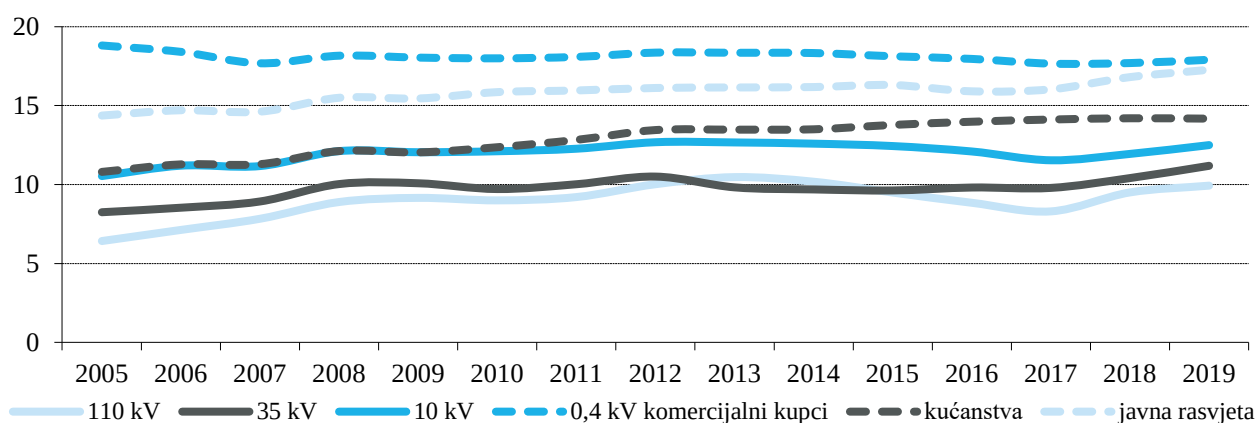
Broj kupaca električne energije u BiH nastavlja rasti – tijekom godine povećao se za 14.347 i na kraju godine iznosio je 1.567.786 (tablica 6). Pri tome se broj kupaca u kategoriji kućanstva povećao za 12.631.

Nadležne regulatorne komisije u BiH više ne utvrđuju tarifne stavke za kupce u onim kategorijama potrošnje koje prema prihvaćenoj i važećoj legislativi o otvaranju tržišta, više ne mogu biti regulirane. Još istekom 2014. godine prestala je regulacija tarifa za opskrbu za sve kupce, osim za kućanstva i kupce iz kategorije ‘ostala potrošnja’ (mali kupci, odnosno komercijalni kupci priključeni na 0,4 kV), a praksa regulacije tarifa za usluge distribucije je zadržana. Od 1. siječnja 2015. godine svi kupci električne energije u BiH imaju mogućnost da biraju svog opskrbljivača na tržištu. Kupci koji ne odaberu opskrbljivača na tržištu mogu se opskrbljivati kod javnih opskrbljivača po cijenama za javno opskrbljivanje, a kućanstva i mali kupci u okviru univerzalne usluge po reguliranim cijenama.

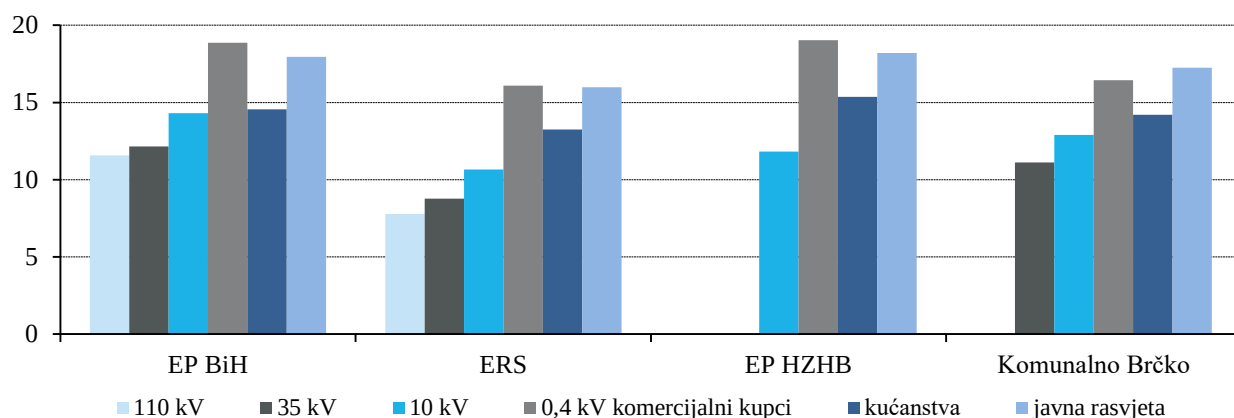
Mogućnost opskrbe u okviru univerzalne usluge tijekom 2019. godine koristila su sva kućanstva u BiH i najveći broj kupaca iz kategorije ‘ostala potrošnja’. Prosječna cijena električne energije za te kupce iznosila je 15,23 feninga/kWh i nešto je veća nego u 2018. godini kada je iznosila 15,18 feninga/kWh. Pri tome je prosječna cijena za kućanstva iznosila 14,18 feninga/kWh (smanjenje od 0,2%), dok je prosječna cijena za kupce iz kategorije ‘ostala potrošnja’ bila 17,90 feninga/kWh i veća je za 1,2% u odnosu na 2018. godinu.

I iz ovih podataka vidljivo je da regulatorne komisije u BiH djeluju na postupnom uklanjanju naslijeđenih unakrsnih subvencija između pojedinih kategorija kupaca električne energije, koje se odvija u skladu sa najboljom međunarodnom regulatornom praksom, uz izbjegavanje tzv. ‘tarifnih šokova’. Takav evidentan trend smanjenja odnosa prosječne cijene za male komercijalne kupce i kućanstva u prethodnih nekoliko godina u BiH jasno je vidljiv na slici 10. Prema podatcima iz 2019. godine, unakrsna subvencija između malih komercijalnih kupaca i kućanstava u prosjeku iznosi 26,3%, bilježeći najmanju

Slika 10. Prosječne cijene električne energije po kategorijama kupaca, bez PDV-a (fening/kWh)

Slika 11. Prosječne cijene električne energije u elektroprivredama, bez PDV-a (fening/kWh)

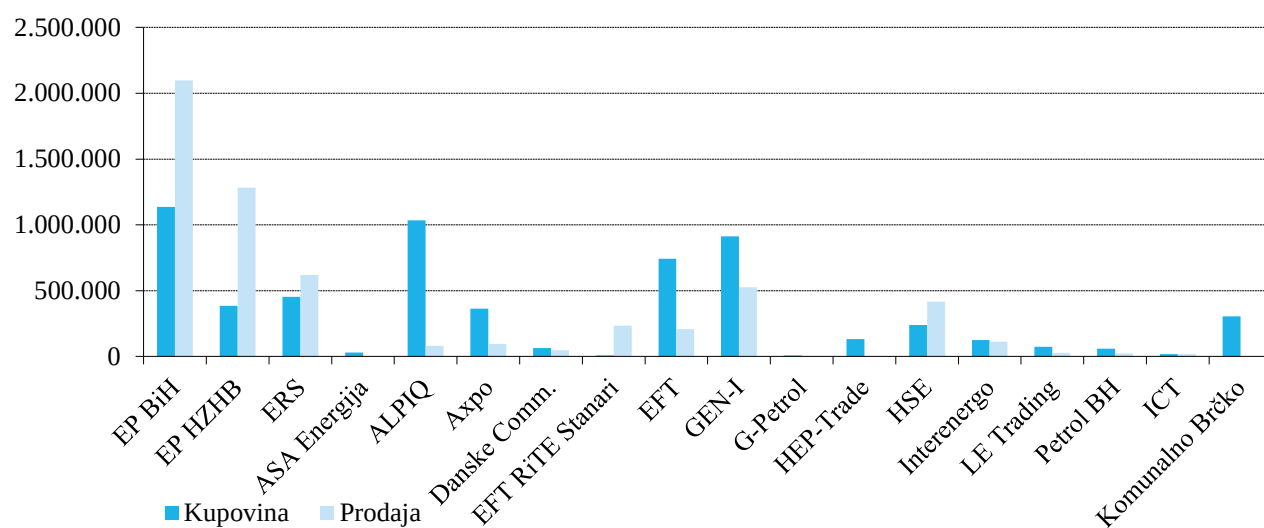
vrijednost u slučaju kupaca koje opskrbljuje Komunalno Brčko (15,7%), a najveću kod kupaca Elektroprivrede BiH (29,6%). Jasna je potreba da se unakrsne subvencije daljnjim mjerama regulatornih komisija i učinkovitim funkcioniranjem tržišta nastave smanjivati, čime će se ispoštovati osnovno regulatorno načelo odražavanja stvarnih troškova u formiranju cijena. Time će se omogućiti tržišno nadmetanje i u opskrbi kućanstava, odnosno otvoriti mogućnosti tržišnim opskrbljivačima da ponude povoljnije cijene i budu konkurentni i u tom segmentu tržišta. Kretanje prosječnih prodajnih cijena električne energije za krajnje kupce u BiH prikazano je na slici 10, a na slici 11 date su prosječne cijene električne energije po javnim opskrbljivačima i kategorijama kupaca u 2019. godini.

Na maloprodajnom tržištu od 1. siječnja 2016. godine registrirane su prve promjene opskrbljivača kod kupaca priključenih na distribucijski sustav, od kada iz mjeseca u mjesec njihov broj varira. U 2019. godini najveći dio kupaca se opskrbljivao kod svojih tradicionalnih opskrbljivača (tzv. 'inkubenti'). Pored inkubenata, na maloprodajnom tržištu bila su aktivna još četiri opskrbljivača: HEP Energija d.o.o. Mostar, Petrol BH Oil Company d.o.o. Sarajevo, ASA Energija d.o.o. Sarajevo i ICT d.o.o.

Široki Brijeg (koji je ranije poslovao pod nazivom Proenergy). Oni su 10 kV kupcima isporučili 50,41 GWh i kupcima u kategoriji 'ostala potrošnja' 2,18 GWh. Na prijenosnom sustavu je registrirano 80,39 GWh koje je LE Trading prodao Aluminiju d.d. Mostar, 212,92 GWh koje je Energy Financing Team d.o.o. Bileća prodao Društvu BSI d.o.o. Jajce, kao i 18,21 GWh koje je ASA Energija d.o.o. Sarajevo prodala Željezari Ilijaš d.d. Ilijaš i Preventu CEE d.o.o. Sarajevo. Dodatno, Elektroprivreda BiH je opskrbljivala jednog 10 kV kupca koji se nalazi na distribucijskom području kojim upravlja Elektroprivreda HZHB, sa isporukom od 1,81 GWh. Sumirajući ove nabave, u 2019. godini kupcima koji su promijenili opskrbljivača isporučeno je 365,92 GWh, odnosno 3,3% od ukupno preuzete energije krajnjih kupaca u BiH. U prethodnom razdoblju desetine tisuća kupaca promijenilo je uvjete opskrbe promjenom ugovora sa svojim ranijim tradicionalnim opskrbljivačima, čime su na otvorenom tržištu izabrali ponudu za opskrbu koja im najbolje odgovara. Kupcima koji se opskrbljuju u okviru univerzalne usluge isporučeno je 6.588,78 GWh (60,1% od ukupne potrošnje krajnjih kupaca), a kupcima za koje cijene nisu regulirane isporučeno je 4.371,07 GWh (39,9%).

Značajno dinamičnije je trgovanje na veleprodajnom tržištu u BiH, koje se temelji na bilateralnim aranžmanima kupovine i prodaje električne energije između opskrbljivača. Premda ovo tržište i dalje nije institucionalizirano, rezultat brojnih bilateralnih ugovora je značajan – u 2019. godini bilo je aktivno 15 licenciranih subjekata, ostvarujući promet od 5.793.040 MWh. U prethodne dvije godine primjetno je smanjenje fizičkog opsega prometa, što se podudara sa porastom cijena na veleprodajnom tržištu, čime se smanjuje prostor manjim trgovcima i pogoduje inkubentima (slika 12). Ipak, uvažavajući dostignutu razinu cijena na veleprodajnom tržištu, procjenjuje se da se ukupni financijski opseg transakcija ne smanjuje istom dinamikom kao fizički opseg.

Slika 12. Pregled trgovanja na veleprodajnom tržištu u BiH u 2019. godini (MWh)

Tablica 7. Vrijednost nabavljenih pomoćnih usluga

<i>Pomoćna usluga</i>	<i>2018 (KM)</i>	<i>2019 (KM)</i>	<i>Promjena (%)</i>
Sekundarna regulacija – kapacitet	11.222.100	10.721.974	-4,5
Tercijarna regulacija – kapacitet	5.757.789	5.186.552	-9,9
Balansna energija ‘nagore’	6.312.347	6.512.274	3,2
Balansna energija ‘nadolje’	-3.255.391	-2.116.484	-35,0
Gubici u prijenosnom sustavu i kompenzacije	40.990.171	43.248.360	5,5
<i>Ukupno</i>	<i>61.027.016</i>	<i>63.552.676</i>	<i>4,1</i>

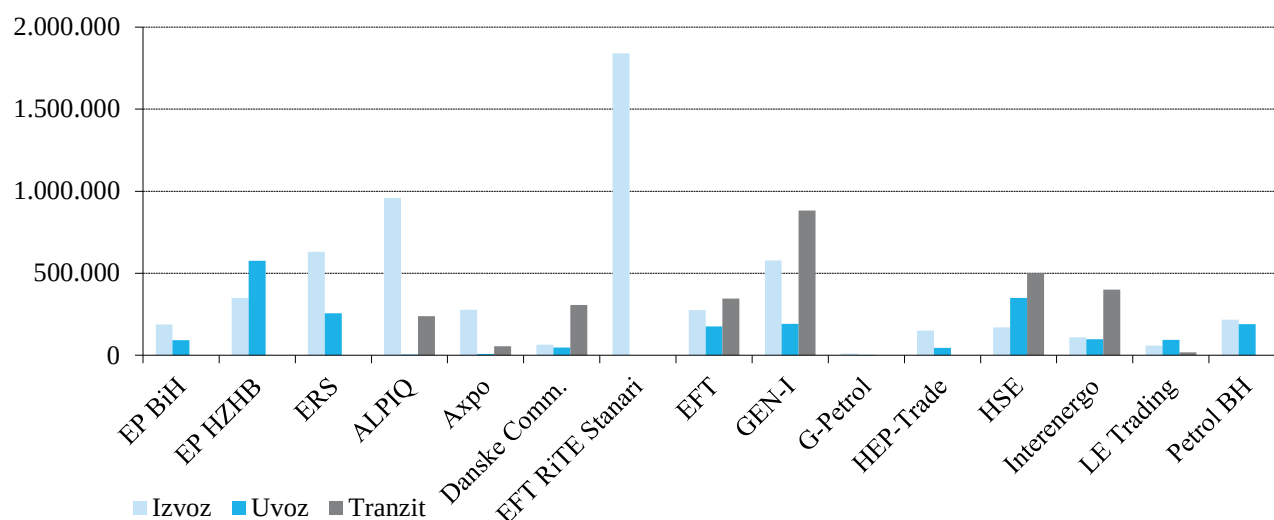
Pored veleprodajnog i maloprodajnog tržišta, u Bosni i Hercegovini je funkcionalno i balansno tržište kojim upravlja Neovisni operator sustava u BiH. U biti radi se o monopsonom tržištu, gdje na strani potražnje postoji samo jedan subjekt – NOS BiH, dok na strani ponude egzistiraju uglavnom proizvođači koji pružaju pomoćne usluge (kapacitet i energija u sekundarnoj i tercijarnoj regulaciji i energija za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu). Na balansnom tržištu se također obavlja i obračun odstupanja (debalansa) balansno odgovornih strana od dnevnog rasporeda u energetske i financijske smislu. Cijene debalansa se određuju na temelju cijena balansne energije na satnoj razini. Sve transakcije između ponuditelja sa jedne strane i NOS-a BiH sa druge strane obavljaju se po tržišnom načelu putem godišnjih i mjesečnih tendera, dok se cijene balansne energije formiraju putem ponuda pružatelja sekundarne i tercijarne regulacije na satnoj osnovi dan unaprijed.

Vrijednost ukupno nabavljenih pomoćnih usluga na balansnom tržištu u 2019. godini iznosi preko 63,5 milijuna KM, od čega se približno 2/3 odnose na nabavu energije za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sustavu. Rast veleprodajnih cijena električne energije utjecao je na dodatno povećanje ovog troška u 2019. godini, prema strukturi navedenoj u tablici 7. Istovremeno, NOS BiH je, pružanjem sustavne usluge, od opskrbljivača koji preuzimaju energiju iz prijenosnog sustava i kroz obračun odstupanja balansno odgovornih strana od dnevnog rasporeda, ostvario prihod 62.778.570 KM, od čega 49.970.369 KM prema tarifi za sustavnu uslugu i 12.808.201 KM za debalanse. Pored toga, evidentiran je izvoz prekograničnih balansnih usluga u vrijednosti 479.831 KM i uvoz od 141.368 KM.

Prekogranična trgovina

Dobra povezanost sustava Bosne i Hercegovine sa susjednim elektroenergetskim sustavima omogućava visoku razinu razmjene električne energije sa susjednim zemljama. U 2019. godini izvezeno je 5.879 GWh, što je 9,2% manje nego u prethodnoj godini i posljedica je smanjene proizvodnje. Petnaest subjekata izvezilo je električnu energiju, a po opsegu izvoza na prvom mjestu je bio EFT

Slika 13. Pregled prekograničnih transakcija po subjektima u 2019. godini (MWh)

– Rudnik i Termoelektrana Stanari sa 1.840 GWh, a zatim slijede Alpiq Energija BH sa 958 GWh, Elektroprivreda Republike Srpske sa 630 GWh, GEN-I sa 579 GWh, Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne sa 349 GWh itd.

Uvoz električne energije je iznosio 2.133 GWh, sa povećanjem od 14,4% u odnosu na prethodnu godinu. Među 14 subjekata koji su obavljali uvoz električne energije najveću realizaciju imali su Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne (577 GWh), HSE BH Energetsko poduzeće (349 GWh), Elektroprivreda Republike Srpske (257 GWh), GEN-I (192 GWh), Petrol BH Oil Company (189 GWh) i Energy Financing Team (175 GWh). Pregled prekograničnih transakcija po subjektima u 2019. godini dat je na slici 13. Najveći opseg trgovine električnom energijom tradicionalno se obavlja sa Hrvatskom, zatim sa Srbijom i Crnom Gorom (tablica 8).

Tijekom 2019. godine registriran je tranzit električne energije preko prijenosnog sustava BiH u iznosu od 2.747 GWh, što je smanjenje od 212 GWh ili 7,2% u odnosu na 2018. godinu. Tranzitni tijekovi imaju specifičan značaj jer se koriste kao osnovni element kod obračuna prihoda u okviru *Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sustava* (ITC mehanizam), što je detaljnije opisivano u ranijim godišnjim izvješćima o radu DERK-a. Ukupan prihod koji je BiH ostvarila po toj osnovi u

Tablica 8. Prekogranična trgovina po granicama, uključujući registrirani tranzit (GWh)

Zemlja	Izvoz	Uvoz
Hrvatska	3.524,9	2.825,2
Srbija	2.940,1	1.521,1
Crna Gora	2.160,8	532,9
Ukupno	8.625,8	4.879,2

Tablica 9. Prihodi ostvareni na godišnjim aukcijama

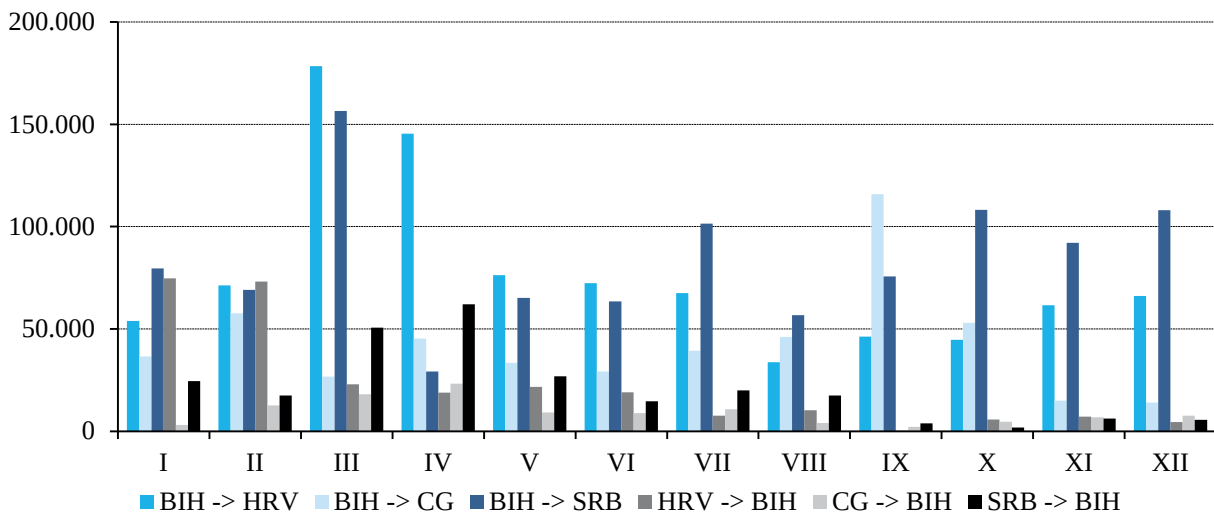
Godina	Prihod (KM)	Godina	Prihod (KM)
2013.	2.036.125	2017.	2.021.274
2014.	2.905.655	2018.	1.171.731
2015.	1.091.719	2019.	2.683.896
2016.	952.030	2020.	2.605.349

prvih deset mjeseci 2019. godine iznosi 1.015.831 KM, što je približno jednako prihodu koji je ostvaren u istom razdoblju prethodne godine. Prema pravilima obračuna ITC mehanizma povećani tranzitni tijekovi uvećavaju prihod, dok povećanje izvoznih i uvoznih tijekova utječe na smanjenje prihoda.

Dodjelu prekograničnih kapaciteta na granicama BiH sa Crnom Gorom i Hrvatskom putem aukcija i u 2019. godini organizirao je Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO), a na granici BiH sa Srbijom organizirane su zajedničke aukcije dva operatora (vidjeti dio 3.2). Ukupan prihod BiH po osnovi godišnjih aukcija prekograničnih prijenosnih kapaciteta za 2020. godinu iznosi 2.605.349 KM. Za razliku od ranijeg razdoblja kada je najviša cijena postizana na granici sa Hrvatskom, u smjeru iz BiH prema Hrvatskoj, za ovu godinu najviša cijena je postignuta na granici sa Crnom Gorom u iznosu 0,56 €/MWh u smjeru iz BiH prema Crnoj Gori.

Prihodi ostvareni na dosadašnjim aukcijama za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta na godišnjoj razini dati su u tablici 9, a na slici 14 prikazani su prihodi po osnovi mjesečnih aukcija, po granicama i smjerovima. Elektroprijenos BiH je korisnik svih prihoda po osnovi dodjele prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta, kao i prihoda koji se ostvaruju primjenom ITC mehanizma.

Slika 14. Prihod po osnovi mjesečnih i dnevnih aukcija, po granicama i smjerovima (KM)

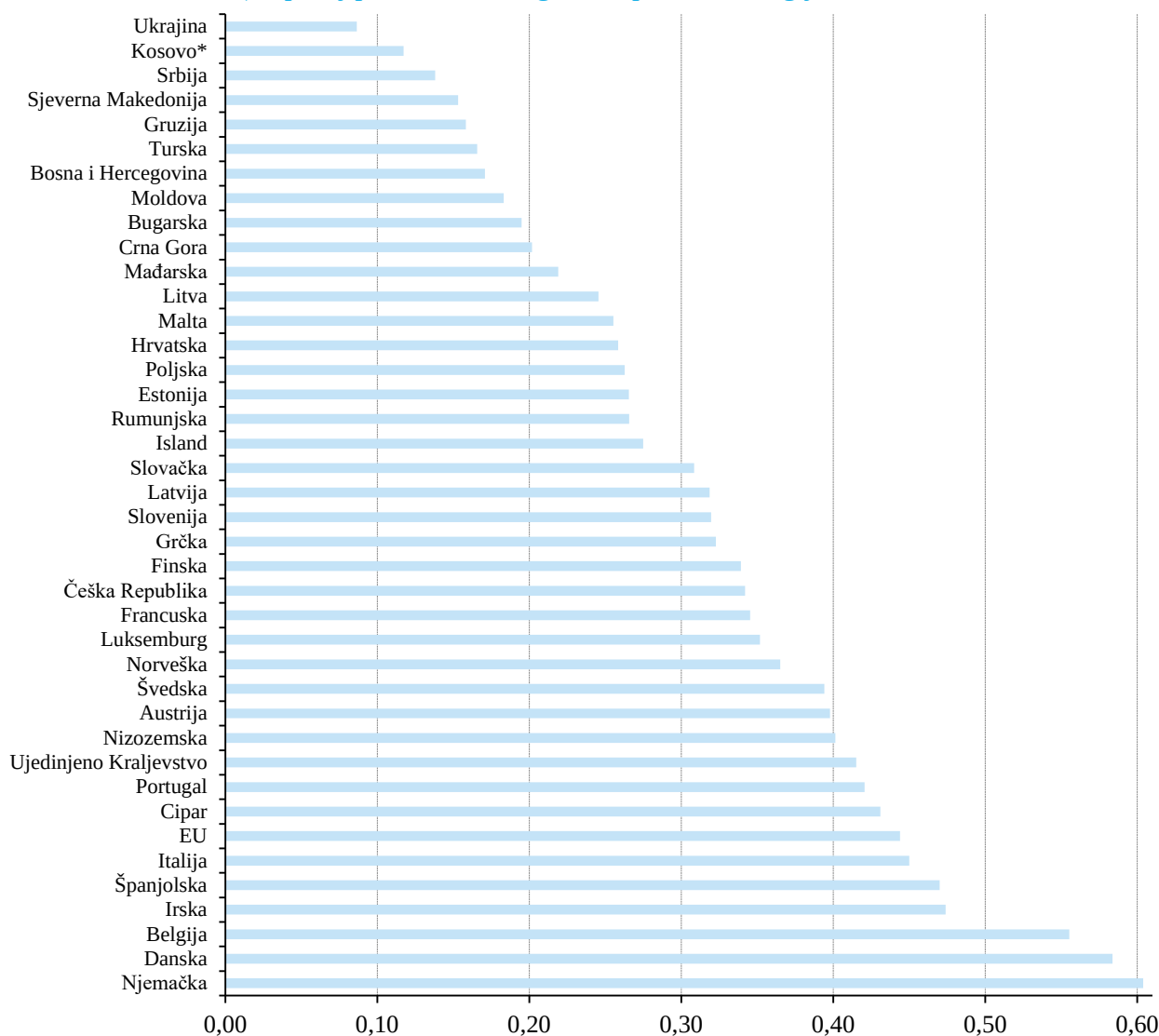

3.9 Energetska statistika

Svjestan značaja objektivnosti prikaza podataka o energetske veličinama i cijenama električne energije, DERK je i tijekom 2019. godine posebnu pozornost posvetio unaprjeđenju svog djelovanja u segmentu energetske statistike. Ključni partner u razmjeni energetske veličina i podataka je Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, sa kojom DERK dugi niz godina surađuje, osobito u ispunjavanju obveze izvješćivanja prema međunarodnim tijelima, slijedeći propisane metodologije i dinamiku izvješćivanja. Suradnja dvije institucije pridonosi razvoju energetske statistike i harmonizaciji sustava službene statistike Bosne i Hercegovine i statistike zemalja Europske unije u svim oblastima, a osobito u oblasti energije.

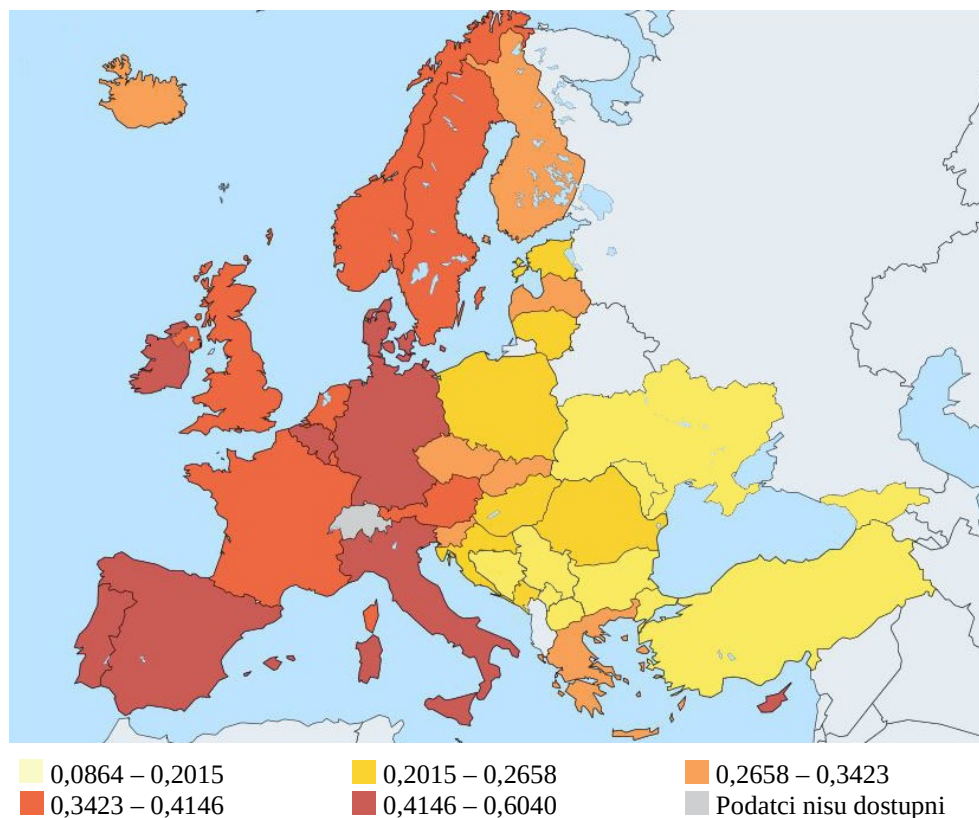
Slika 15. Cijene električne energije u KM/kWh za kućanstva (godišnja potrošnja od 2.500 do 5.000 kWh) u prvoj polovini 2019. godine, po metodologiji Eurostata

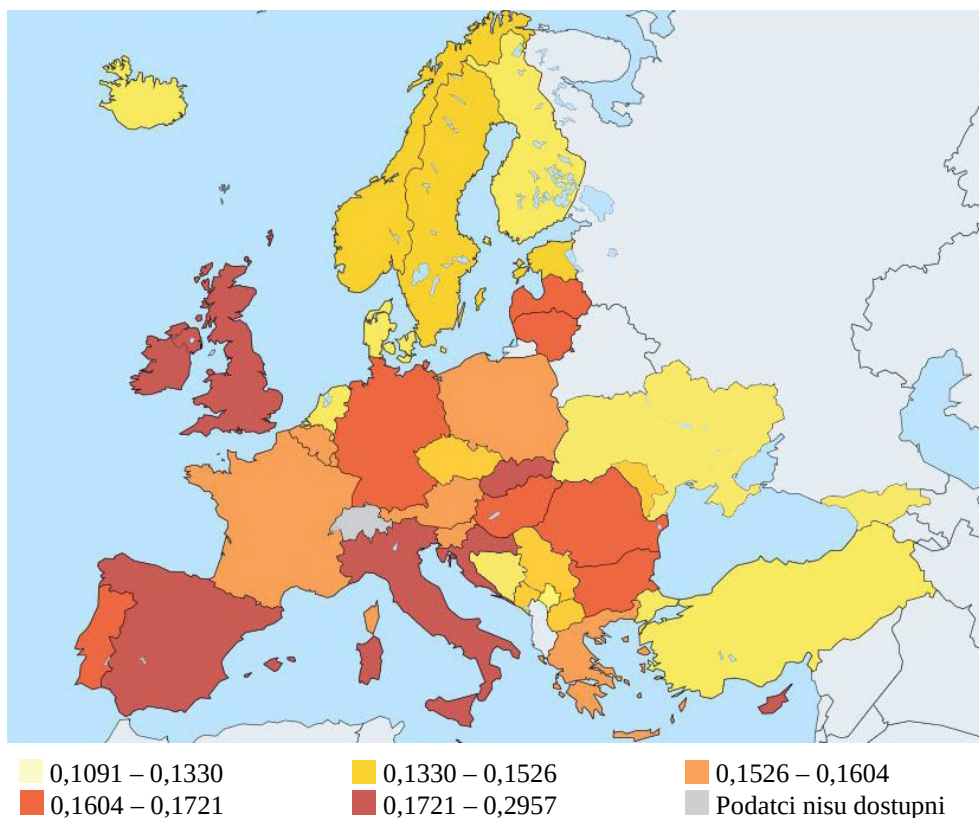
Napomena: navedeni iznosi uključuju sve poreze i naknade

* Ovaj naziv ne prejudicira status i u skladu je sa Rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o neovisnosti Kosova.

Slika 16. Zemljopisni prikaz cijena električne energije za kućanstva (u KM/kWh) u prvoj polovini 2019. godine, po metodologiji Eurostata

Slika 17. Zemljopisni prikaz cijena električne energije za industriju (u KM/kWh) u prvoj polovini 2019. godine, po metodologiji Eurostata

Rezultati suradnje dvije institucije su prepoznatljivi i u izvješćima Eurostata, koji od 2011. godine uključuju podatke o cijenama električne energije u BiH, što omogućuje njihovu usporedbu sa zemljama Europske unije i nekim zemljama koje su u procesu pristupanja EU (slike 15 – 18).

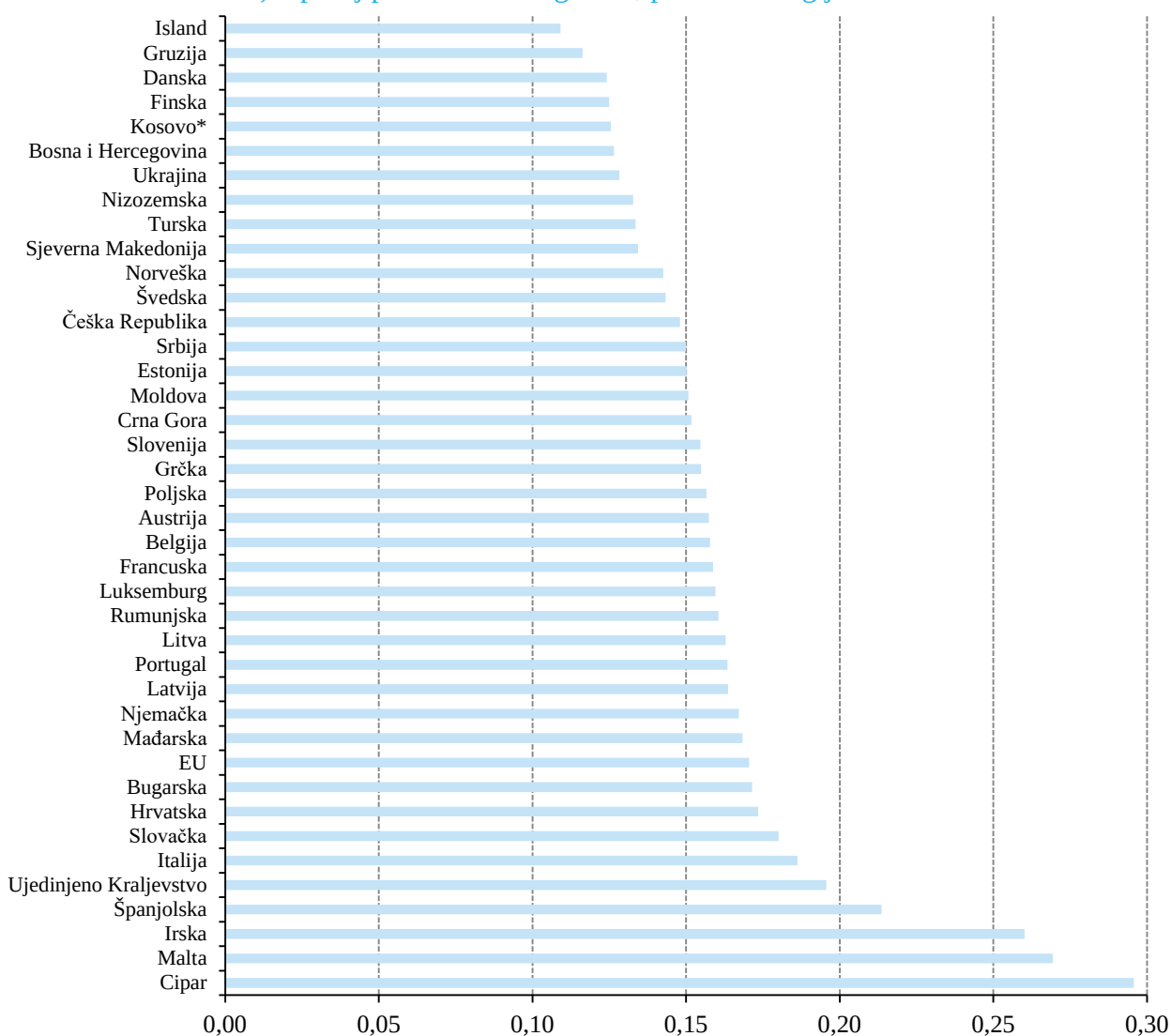
Pored analize podataka o elektroenergetskom sektoru BiH, DERK kontinuirano prikuplja i analizira podatke o regionalnom tržištu, uključujući podatke burzi električne energije sa sjedištima u Leipzigu, Budimpešti, Bukureštu, Ljubljani, Beogradu i Zagrebu (tablica 5).

Na osnovi sistematiziranog pristupa prema brojnim elektroenergetskim pokazateljima, DERK je i tijekom 2019. godine kvalitetno odgovarao na brojne upite različitih domaćih i međunarodnih institucija, prezentirajući statističke podatke o elektroenergetskom sektoru Bosne i Hercegovine.

Eurostat je statistička institucija Europske unije smještena u Luksemburgu. Njen zadatak je da osigura statistike Europskoj uniji na europskoj razini koje omogućuju usporedbu između zemalja i regija.

Slika 18. Cijene električne energije u KM/kWh za industriju (godišnja potrošnja od 500 do 2.000 MWh) u prvoj polovini 2019. godine, po metodologiji Eurostata

Napomena: navedeni iznosi isključuju sve poreze i naknade

3.10 Ostale ključne aktivnosti

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je i tijekom 2019. godine razmjenjivala podatke sa većim brojem državnih institucija, među kojima se izdvajaju Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Direkcija za europske integracije Vijeća ministara BiH, Konkurencijsko vijeće BiH i Agencija za statistiku BiH,⁵ te pripremala različite informacije za njihove potrebe. Poseban doprinos DERK je dao radu Odbora za stabilizaciju i pridruživanje Bosne i Hercegovine Europskoj uniji i Pododbora za transport, energiju, okoliš i regionalni razvoj. U skladu sa svojim zakonskim ovlaštenjima da kao regulatorno tijelo djeluje i na području Brčko Distrikta BiH, DERK u svom radu surađuje i s Vladom Distrikta.

Državna regulatorna komisija i entitetske regulatorne komisije – Regulatorna komisija za energiju u Federaciji BiH (FERK) i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske (RERS), surađuju i usklađuju svoje djelovanje od svog osnivanja.

Proaktivan pristup DERK-a u reformi i razvoju elektroenergetskog sektora u BiH nastavljen je i u 2019. godini. Državna regulatorna komisija dala je značajan doprinos u pripremi Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA II) pod naslovom *EU za energiju*, kojim će se u narednom razdoblju pružiti potpora usklađivanju zakonodavstva BiH s pravnom stečevinom EU o energiji i nastavku reforme sektora energije, uključujući razvoj energetske i klimatske politike u BiH. Kroz ove aktivnosti jačat će se institucije na svim razinama vlasti u Bosni i Hercegovini, u cilju izvršenja uloga koje imaju u prijenosu i primjeni energetske pravne stečevine, planiranju i provedbi energetske politike, kao i razvoju tržišta energije. Također, bit će pružena i potpora za sprovedbu infrastrukturnih projekata i asistencija u podizanju svijesti javnosti o značaju održive uporabe energije.

DERK, djelujući u skladu sa svojim ovlaštenjima, daje potporu u izradi *Integriranog energetskog i klimatskog plana Bosne i Hercegovine*. Proces njegove izrade vodi Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, zajedno sa nadležnim entitetskim ministarstvima. DERK sudjeluje u aktivnostima interesorne radne skupine uspostavljene za izradu ovog plana, kao i u radu Tematske radne skupine za energetske učinkovitost, Tematske radne skupine za obnovljive izvore i Tematske radne skupine za sigurnost opskrbe i unutarnje energetske tržište.

Značajnu potporu DERK je davao i u pripremi *Jedinstvene liste infrastrukturnih projekata u sektoru energije za BiH*.

⁵ Memorandume o suradnji Državna regulatorna komisija za električnu energiju potpisala je sa Agencijom za statistiku BiH 19. travnja 2011. godine i sa Konkurencijskim vijećem BiH 28. svibnja 2014. godine.

Djelujući kao nacionalni regulator u zastupanju interesa Bosne i Hercegovine, DERK je sudjelovao u više regionalnih projekata koji su se odvijali tijekom 2019. godine. U tom smislu, u okviru WB6 inicijative, DERK je uzeo učešće u projektima tehničke pomoći *Integracija tržišta dan unaprijed na Zapadnom Balkanu* i *Prekogranično balansiranje na Zapadnom Balkanu*. Također, DERK je sudjelovao u regionalnom projektu koje su organizirali Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) i Nacionalna asocijacija regulatora SAD (NARUC) *Učinkovito reguliranje cyber sigurnosti*, te kao promatrač, u skladu sa činjenicom da DERK nema nadležnosti u sektoru plina, u projektu *Mrežna pravila za transport i distribuciju prirodnog plina*. Pored toga, DERK je sudjelovao u realizaciji regionalnog projekta *Integracija tržišta električne energije*, kojeg su organizirali USAID i Asocijacija za energiju SAD (USEA).

Investiranje u sektor energije i asistencija energetsom sektoru

U rujnu 2019. godine završene su aktivnosti Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) koje su se od rujna 2014. godine odvijale u okviru projekta *Investiranje u sektor energije* (EIA). Ovaj projekt bio je usmjeren je na suradnju i pomoć svim ključnim subjektima energetskega sektora u Bosni i Hercegovini u pristupanju i integraciji u Europsku uniju (ministarstva, regulatori, privredni subjekti i dr.).

Predstavници Državne regulatorne komisije pratili su aktivnosti organizirane u okviru projekta i sudjelovali u realizaciji pojedinih komponenti, a osobito onih koje su u funkciji rada regulatora. DERK je pokazao poseban interes i izravno sudjelovao u realizaciji aktivnosti iz domena investiranja u sektor, integracije obnovljivih izvora energije, energetske učinkovitosti, poslovnih procesa operatora distribucijskog sustava i razmjene podataka u sektoru, kao i odnosa s javnošću i razvoju alata za usporedbu cijena električne energije.

Slijedeći uspješnu organizaciju prethodnih Energetskih samita, kroz koje je uspostavljen novi model dijaloga o aktualnim temama iz sektora energije, Projekt USAID EIA je zajedno sa Njemačkim društvom za međunarodnu suradnju (GIZ) i Britanskom ambasadam u Sarajevu, u travnju 2019. godine organizirao Peti Energetski samit u BiH.

I ovaj Samit je okupio brojne partnere iz državnih i entitetskih parlamenata, ministarstava i regulatora, iz općina, elektroprivrednih poduzeća, gospodarskih komora, malih i srednjih poduzeća, nevladinih organizacija i medija, te predstavnike međunarodnih organizacija i donatora koji djeluju u sektoru.

Vodeća tema Energetskog samita bila je tranzicija energetskega sektora u Bosni i Hercegovini. Predstavници institucija vlasti, međunarodnih organizacija, potencijalni investitori i eksperti, diskutirali su o temama ključnim za razvoj energetskega sektora u

Kreiranje transparentnog i konkurentnog zakonodavnog i regulatornog okvira i integriranje energetskog sektora BiH u regionalno i EU tržište je ključno za poticanje novih investicija, koje doprinose diversifikaciji izvora, sprječavanju korupcije i povećanju sigurnosti opskrbe.

Početak 2016. godine *Njemačko društvo za međunarodnu suradnju* (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH) pokrenulo je projekt *Poticanje obnovljivih izvora energije u BiH* u cilju kreiranja preduvjeta za njihovo značajnije korištenje. Glavni partneri u implementaciji projekta koji je završen krajem 2019. godine bila su nadležna državna i entitetska ministarstva i regulatori, te operatori za obnovljive izvore energije, odnosno za sustave poticaja.

derk 2019 izvješće o radu

U rujnu 2018. godine objavljeno je *Finalno izvješće o konceptu za reformu sustava poticaja za obnovljive izvore energije u Bosni i Hercegovini (Faza A)*, koji je pripremila međuresorna radna skupina čiji su članovi predstavnici ključnih zakonodavnih i regulatornih tijela u energetsom sektoru u BiH, osobito u kontekstu shema poticaja za OIE. Ovaj dokument predstavlja analizu sustava poticaja za obnovljive izvore energije u Bosni i Hercegovini, odnosno njenim entitetima.

U okviru Faze B razrađen je koncept reforme sustava poticaja za OIE, identificirane sheme poticaja za velike i male instalacije, te pripremljen Finalni komplet dokumenata potrebnih za provođenje reforme. Dokumenti su koncipirani prema korisničkim potrebama, pri čemu je značajan broj praktičnih normi izmješten iz primarne legislative u različita podzakonska akta. U tom smislu, pripremljeni su radni tekstovi novih entitetskih zakona o obnovljivim izvorima energije, te više podzakonskih akata, uključujući pravilnike o poticaju, pravilnike o visini poticajnih tarifa odnosno premija, akta o kvotama i aukcijskim količinama, te pravilnike o aukcijama. Pripremljeni radni tekstovi akata dostavljaju se donositeljima odluka na svim razinama u BiH. U narednom razdoblju očekuju se aktivnosti u konkretizaciji prijedloga i donošenju legislative koja je neophodna za uspješan proces reforme.

Tijekom prethodne tri godine, DERK je sudjelovao i u aktivnostima pod vođstvom GIZ-a kroz koje je krajem 2019. godine pripremljen *Katalog kriterija za održiv razvoj u sektoru malih hidroelektrana u BiH*.

Sektor hidroenergije jedan je od najkompleksnijih sektora u Bosni i Hercegovini sa stanovišta legislative i nadležnosti na praktično svim razinama vlasti. Hidroenergija nudi značajan potencijal za čistu i ekonomičnu tranziciju energetskog sektora u BiH, ali lokalni okolišni i socioekonomski aspekti ne smiju biti zanemareni. U tom smislu je način izbora potencijalnih lokacija za male hidroelektrane bio u fokusu interesorne radne skupine koju su činili predstavnici nevladinog sektora i nadležnih državnih, entitetskih i županijskih institucija iz relevantnih oblasti (energija, voda, prostorno planiranje i okoliš). Kao jedan od glavnih izazova identificiran je nedostatak, odnosno nedostatnost dijaloga između lokalnih zajednica, nevladinog sektora i institucija koje izdaju dozvole, te je naglašena potreba razvoja instrumenta kojim bi se omogućila održiva izgradnja malih hidroelektrana i ublažili postojeći konflikti u sektorima energetike, upravljanja vodama i zaštite okoliša.

Pripremljeni *Katalog kriterija za održivi razvoj u sektoru malih hidroelektrana u BiH* obrađuje kriterije u pet oblasti: energetika, upravljanje vodama, prostorno planiranje, ekologija voda i zaštita prirode. Zajedno sa Katalogom pripremljen je *excel* alat za ocjenu pojedinačnih projekata. Katalog pruža osnovu za ekonomski i

ekološki održivi razvoj hidroenergije, uz orijentaciju na optimizaciju planiranja hidroelektrana, prethodne procjene pojedinih projekata, te razvoj regionalnih planova za korištenje hidropotencijala.

Cyber sigurnost

Sigurnost opskrbe je jedan od osnovnih domena djelovanja regulatorâ u elektroenergetskom sektoru i jeste imperativ prilikom kreiranja, usvajanja i primjene regulatornih pravila i propisa. Cyber sigurnost je u uzročno-posljedičnoj vezi sa sigurnošću opskrbe, te svaka cyber prijetnja i rizik predstavljaju bitan utjecajni faktor na sigurnost opskrbe. Prepoznavanje potrebe pravovremenog provođenja odgovarajućih mjera za prevenciju, detekciju i odgovor na sigurnosne izazove iz cyber prostora ima ključnu važnost za pouzdan rad sustava i zaštitu podataka u elektroenergetskom sektoru. Odsustvo strateškog okvira i sustavnog normiranja ovog pitanja regulatore ne oslobađa obveze da donošenjem svojih pravila i poduzimanjem odgovarajućih mjera rade na zaštiti elektroenergetske infrastrukture, a time i sigurnosti opskrbe.

Tijekom 2019. godine, Državna regulatorna komisija za električnu energiju dala je doprinos u pripremi više dokumenata iz ove oblasti, uključujući *Pregled kapaciteta cyber sigurnosti u BiH* (objavljen ožujka 2019. godine), *Smjernice za strateški okvir cyber sigurnosti u Bosni i Hercegovini* (listopad 2019. godine), te aktivno sudjelovala u regionalnom projektu USAID-a i NARUC-a *Učinkovito reguliranje cyber sigurnosti*, radu Radne skupine Energetske zajednice za cyber sigurnost i podržavala rad Tima za odgovor na računalne incidente za institucije BiH (CERT).

Sudjelovanjem u navedenim aktivnostima i u više radionica koje su obrađivale razne aspekte cyber sigurnosti, stekle su se pretpostavke da regulator pripremi strateški pristup za cyber sigurnost u sektoru električne energije. DERK je stoga krajem 2019. godine pristupio izradi *Smjernica za strateški okvir regulatornog djelovanja za cyber sigurnost u elektroenergetskom sektoru Bosne i Hercegovine*, planirajući da nacrt ovog dokumenta utvrdi početkom 2020. godine.

Uz uvažavanje složene strukture elektroenergetskog sektora i specifičnog regulatornog okvira u Bosni i Hercegovini, neophodnim se nameće koordinirano djelovanje državne sa entitetskim regulatornim komisijama u uspostavljanju učinkovitog regulatornog pristupa u oblasti cyber sigurnosti u elektroenergetskom sektoru BiH. U konačnici, Smjernice imaju za cilj zaštićene informaciono-komunikacione sustave subjekata u elektroenergetskom sektoru BiH i osiguranu cyber sigurnost u regulatornim tijelima.

Čista energija za sve Europljane

Europska unija je u lipnju 2019. godine kompletirala svoj novi paket energetske propisa za očuvanje konkurentnosti u tranziciji prema čistoj energiji, koji se zove *Čista energija za sve Europljane*. Ovaj paket se sastoji od osam propisa:

- Direktiva (EU) 2018/844 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2018. o izmjeni Direktive 2010/31/EU o energetske učinkovitosti zgrada i Direktive 2012/27/EU o energetske učinkovitosti,
- Uredba (EU) 2018/1999 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o upravljanju energetskom unijom i djelovanjem u području klime, izmjeni uredaba (EZ) br. 663/2009 i (EZ) br. 715/2009 Europskog parlamenta i Vijeća, direktiva 94/22/EZ, 98/70/EZ, 2009/31/EZ, 2009/73/EZ, 2010/31/EU, 2012/27/EU i 2013/30/EU Europskog parlamenta i Vijeća, direktiva Vijeća 2009/119/EZ i (EU) 2015/652 te stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 525/2013 Europskog parlamenta i Vijeća,
- Direktiva (EU) 2018/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o promociji korištenja energije iz obnovljivih izvora,
- Direktiva (EU) 2018/2002 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o izmjeni Direktive 2012/27/EU o energetske učinkovitosti,
- Uredba (EU) 2019/941 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. lipnja 2019. o spremnosti na rizike u sektoru električne energije i stavljanju izvan snage Direktive 2005/89/EZ,
- Uredba (EU) 2019/942 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. lipnja 2019. o osnivanju Agencije Europske unije za suradnju energetske regulatora (preinaka),
- Uredba (EU) 2019/943 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. lipnja 2019. o unutarnjem tržištu električne energije (preinaka), i
- Direktiva (EU) 2019/944 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. lipnja 2019. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i izmjeni Direktive 2012/27/EU (preinaka).

Navedeni propisi sadrže načelo *energetska učinkovitost na prvom mjestu* i utvrđuju cilj da korištenje energije bude najmanje 32,5% učinkovitije do 2030. godine, uz naglašavanje aktivnosti u poboljšanju energetske karakteristika zgrada. Obvezujući ambiciozni cilj od najmanje 32% energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj potrošnji EU do 2030. godine, ubrzat će potrebne investicije i preuzimanje čiste energije u svim sektorima. Novi propisi uključuju zahtjev da države članice pripreme integrirane

Nacionalne planove za energiju i klimu za razdoblje od 2021. do 2030. godine, koji uključuju kratko predstavljanje dugoročne strategije za narednih najmanje 30 godina.

Osim jačanja prava kupaca (transparentniji računi za kućanstva, veći izbor i više fleksibilnosti kod promjene opskrbljivača) novi propisi pojedincima olakšavaju proizvodnju vlastite energije, njeno skladištenje ili prodaju na mreži. Novi paket povećava sigurnost opskrbe zahvaljujući inteligentnijim i učinkovitijim rješenjima na tržištu kojima se omogućuje fleksibilnost sustava i pomaže integracija obnovljivih izvora energije, što će dovesti do čistijeg, stabilnijeg i konkurentnijeg elektroenergetskog sektora širom Europe.

DERK će u narednom razdoblju vršiti analizu sadržaja i aktivnosti koje proizilaze iz novog paketa energetske propisa Europske unije za očuvanje konkurentnosti u tranziciji prema čistoj energiji. Ovakav pristup uvažava činjenicu da sve nove uredbe i direktive EU iz sektora energije postaju obvezujuće i za Bosnu i Hercegovinu putem mehanizama koji su razvijeni prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice.

Aktualni i riješeni sudski sporovi

Svih šest dosadašnjih presuda Suda Bosne i Hercegovine je potvrdilo zakonitost odluka DERK-a koje su bile sudskim putem osporene od pravnih osoba o čijim zahtjevima je odlučivao nakon provedenih tarifnih postupaka ili postupaka rješavanja sporova. Tijekom 2019. godine, nije bilo novih zahtjeva od aktivno legitimiranih subjekata za preispitivanje odluka iz regulatorne prakse Državne regulatorne komisije za električnu energiju.

Posljednji upravni spor, koji je 2017. godine pokrenula Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne, osporavajući odluku DERK-a donesenu 26. siječnja 2017. godine, a kojom se Elektroprivredi HZHB nalaže da Elektroprijenosu BiH plati fiksni dio naknade za priključak Hidroelektrane Mostarsko blato na prienosnu mrežu,⁶ okončan je presudom Suda Bosne i Hercegovine iz srpnja 2019. godine. Ovom presudom je odbijena tužba Elektroprivrede HZHB i u cijelosti potvrđena odluka DERK-a kojom je navedena elektroprivredna kompanija bila u obvezi da Elektroprijenosu BiH plati 3,5 milijuna KM sa uključenim porezom na dodanu vrijednost, na ime fiksnog dijela naknade za priključak HE Mostarsko blato na prienosnu mrežu.

Ne nailazeći na suradnju sa ranijim vlasnikom licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom – Društvom KTG d.o.o. Zenica u pogledu izvršenja obveze plaćanja regulatorne naknade, a nakon poduzimanja svih

⁶ Postupak rješavanja spora od strane DERK-a i postupovne odluke Suda Bosne i Hercegovine u pokrenutom upravnom sporu protiv odluke DERK-a, opisani su u izvješćima o radu DERK-a u 2017. i 2018. godini.

parničnih radnji u kojima je dokazano postojanje dugovanja ovog svojedobno licenciranog subjekta, na temelju donesene presude u ovom postupku, DERK je pokrenuo ovršni postupak pred nadležnim sudom. Budući da ovršenik trenutačno nema sredstava na računu, DERK je kao tražitelj ovrhe svrstan u red čekanja prema zakonskim prioritetima ovrhe naloga prinudne naplate.

4. AKTIVNOSTI U MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA

4.1 Energetska zajednica

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, koji je potpisan 25. listopada 2005. godine i stupio na snagu 1. srpnja 2006. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i plin na svijetu, u kojem efektivno učestvuje Europska unija sa jedne strane i sljedećih devet Ugovornih strana: Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Gruzija, Kosovo*, Sjeverna Makedonija, Moldova, Srbija i Ukrajina.⁷

U skladu sa izraženim interesom, u radu tijela Energetske zajednice učestvuju: Austrija, Bugarska, Češka, Finska, Francuska, Grčka, Nizozemska, Hrvatska, Italija, Cipar, Latvija, Litva, Mađarska, Njemačka, Poljska, Rumunjska, Slovačka, Slovenija, Švedska i Ujedinjeno Kraljevstvo. Ovih 20 tzv. zemalja sudionica iz Europske unije izravno sudjeluje u radu tijela Energetske zajednice, a njihove pozicije prilikom glasanja izražava Europska komisija.

Status promatrača u Energetskoj zajednici imaju Armenija, Norveška i Turska. Tijekom 2016. godine Bjelorusija je podnijela zahtjev za stjecanje statusa promatrača.

Zaključivanjem ovog ugovora, Ugovorne strane iz regije se obvezuju da između sebe uspostave zajedničko tržište električne energije i plina koje će funkcionirati po standardima tržišta energije EU sa kojim će se integrirati. To se postiže postupnim preuzimanjem dijelova *acquis*-a EU, odnosno implementacijom odgovarajućih direktiva i uredbi EU u područjima električne energije, plina, sigurnosti opskrbe, zaštite okoliša, konkurencije, obnovljivih izvora, energetske učinkovitosti, nafte, statistike i infrastrukture (Prilog E). Ugovor o uspostavi Energetske zajednice važi do srpnja 2026. godine.

U cilju osiguranja adekvatnog vođenja procesa uspostave i funkcioniranja Energetske zajednice, osnovane su sljedeće institucije: Ministarsko vijeće, Stalna skupina na visokoj razini, Regulatorni odbor, Forum za električnu energiju (Atenski forum), Forum za plin, Forum za naftu i Tajništvo.

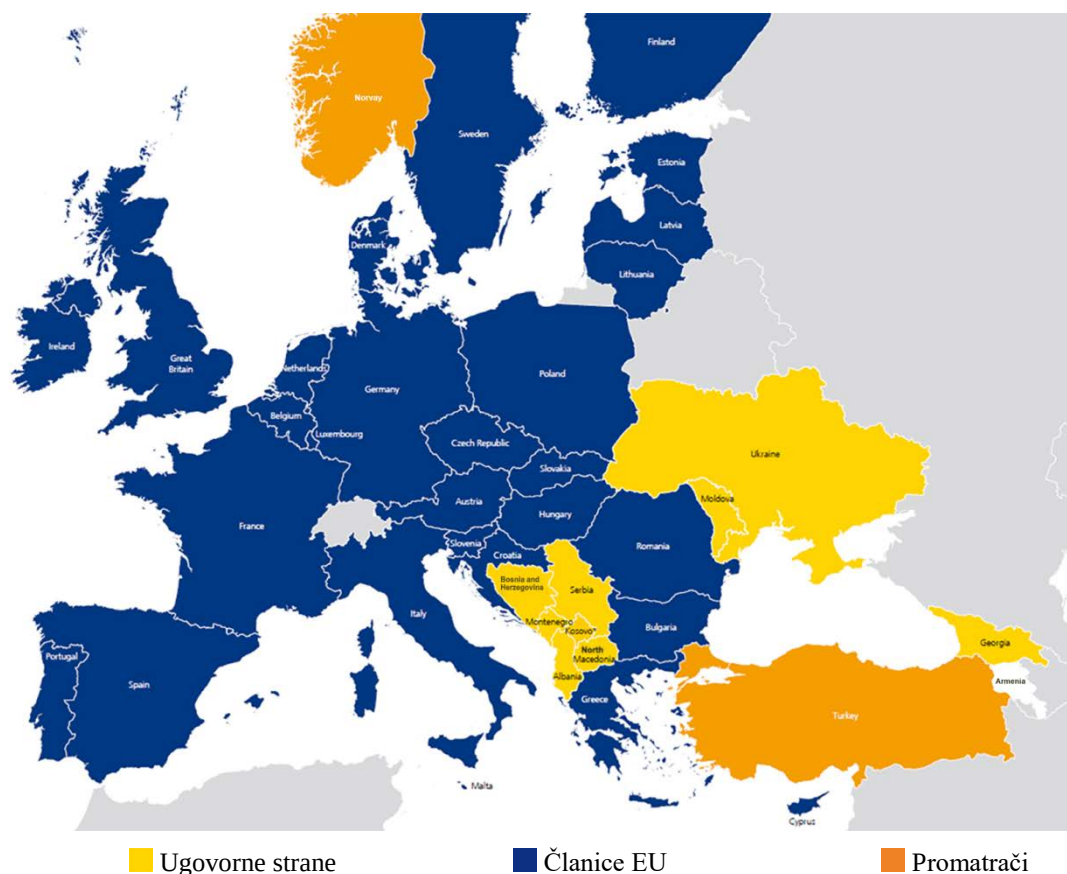
Ministarsko vijeće, kao najviše tijelo Energetske zajednice osigurava postizanje ciljeva utvrđenih Ugovorom o uspostavi Energetske zajednice. Ministarsko vijeće čine po jedan predstavnik svake Ugovorne strane i dva predstavnika Europske unije.

⁷ Lista odražava Ugovorne strane na dan 31. prosinca 2019. godine. Moldova ima status Ugovorne strane od 1. svibnja 2010. godine, Ukrajina od 1. veljače 2011. godine, a Gruzija od 1. srpnja 2017. godine.

Ugovorne strane u vrijeme stupanja na snagu bile su i Bugarska i Rumunjska, koje su pristupile Europskoj uniji 1. siječnja 2007. godine, kao i Hrvatska koja je članica EU od 1. srpnja 2013. godine.

Osnovni ciljevi Energetske zajednice su kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji osigurava pouzdanu opskrbu energijom i može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog plina. Pored toga, to je razvoj alternativnih pravaca opskrbe i poboljšanje stanja u okolišu, uz primjenu energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora.

Slika 19. Zemljopisni obuhvat Energetske zajednice

Stalna skupina na visokoj razini (PHLG), koja okuplja visoke dužnosnike Ugovornih strana i dva predstavnika Europske komisije, osigurava kontinuitet sastanaka Ministarskog vijeća i provođenje dogovorenih aktivnosti, te odlučuje o provođenju mjera u određenim oblastima.

Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), sa sjedištem u Ateni, čine predstavnici državnih regulatornih tijela zemalja regije, a Europsku uniju predstavlja Europska komisija, uz pomoć po jednog regulatora iz zemalja sudionica iz EU, te jednog predstavnika Agencije za suradnju energetskih regulatora (ACER). ECRB razmatra pitanja regulatorne suradnje i može prerasti u tijelo koje donosi regionalne regulatorne odluke i služi kao institucija za rješavanje sporova. Regulatorni odbor ima glavnu ulogu u radu proširenog tržišta.

Forumi Energetske zajednice okupljaju sve zainteresirane aktere – predstavnike vlada, regulatora, kompanija, kupaca, međunarodnih financijskih institucija i dr.

Tajništvo Energetske zajednice, sa sjedištem u Beču, predstavlja ključni administrativni faktor i zajedno sa Europskom komisijom osigurava neophodnu suradnju i pruža potporu za rad drugih institucija. Tajništvo je odgovorno za nadgledanje odgovarajuće

provedbe obveza Ugovornih strana i podnosi godišnje izvješće o napretku Ministarskom vijeću. U tom smislu, Tajništvo djeluje kao 'čuvar' Ugovora, dok Europska komisija ima ulogu generalnog koordinatora.

U proteklom razdoblju Energetska zajednica je izrasla u organizaciju koja osigurava čvrst institucionalni okvir za suradnju, uzajamnu potporu i razmjenu iskustava i stoga služi kao model za regionalnu suradnju u vezi energetske pitanja.

Značajnu potporu razvoju regije daju mjere koje su definirane u okviru 'Berlinskog procesa', odnosno inicijative za šest zemalja Zapadnog Balkana (WB6 inicijativa) u koju su uključene Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo*, Sjeverna Makedonija i Srbija. U domenu električne energije one se prije svega odnose na otklanjanje nedostataka u primarnoj i sekundarnoj legislativi, razvoj organiziranog veleprodajnog tržišta i tržišta uravnoteženja, tržišnu alokaciju prekograničnih kapaciteta, deregulaciju cijena, razdvajanje tržišnih od djelatnosti koje karakterizira prirodni monopol, te na jačanje neovisnosti regulatora.

Berlinski proces ima za cilj jačanje regionalne suradnje između zemalja Zapadnog Balkana i njihovu europsku integraciju. Programi povezivanja u različitim sektorima fokusiraju se na regionalnu, transportnu i energetske infrastrukturu i reforme. Činjenica je da dobro povezane i funkcionalne infrastrukturne mreže pokreću ekonomski rast, pružaju poslovne prilike, privlače investicije i generiraju nova radna mjesta.

Nakon samita zemalja EU i Zapadnog Balkana održanih u Berlinu, Beču, Parizu, Trstu i Londonu, Šesti samit Zapadnog Balkana održan je u poljskom gradu Poznanu 5. srpnja 2019. godine. Tom prilikom vođeni su razgovori o Agendi povezivanja, ekonomiji, civilnom društvu, sigurnosti, napretku u rješavanju otvorenih bilateralnih pitanja, dosadašnjim postignućima Berlinskog procesa i budućim ciljevima.

Tijekom Šestog samita lideri zemalja su, između ostalog, odobrili zajedničku *Izjavu o tranziciji ka čistoj energiji na Zapadnom Balkanu*, koju su potpisali ministri za energiju i zaštitu okoline u Podgorici 21. veljače 2019. godine. Ovim je potvrđena volja da se u najkraćem mogućem roku usklade politike u regiji sa politikom EU u oblasti energije, klime i zaštite okoliša, kao i sa dugoročnim ciljevima *Pariškog sporazuma o klimatskim promjenama*, u cilju doprinosa dobrobiti građana i održivom razvoju. U tom kontekstu najavljeno je zajedničko pokretanje ambiciozne *Zelene agende*, koja će biti predstavljena na narednom Samitu, čiji će domaćin biti Hrvatska u svibnju 2020. godine.

Također, lideri su se obvezali da jačaju povezanost ključne transportne i energetske infrastrukture i digitalnih mreža, jer ona nije bitna samo za građane i ekonomije već i jačanje političke

Poznań 2019
Western Balkans Summit

stabilnosti i društveno-ekonomskog razvoja. Složili su se da je hitan završetak mjera za reformu povezanosti od ključnog značaja za uspostavu organiziranih i povezanih tržišta električne energije u regiji, u cilju njihove integracije sa tržištem EU. Dodatno je naglašena važnost nastojanja za dekarbonizaciju energetskeg sektora do 2050. godine.

Ministarsko vijeće Energetske zajednice, koje je neformalno zasjedalo 28. lipnja 2019. godine, održalo je zvanični sastanak 13. prosinca 2019. godine. Tom prilikom u fokusu su bili reforma Ugovora o uspostavi Energetske zajednice, te energetske i klimatske ciljevi do 2030. godine.

Navedenom reformom planira se poboljšanje funkcioniranja Ugovora, odnosno jačanje mehanizama u njegovoj primjeni, uključujući novi mehanizam za provedbu sličan onima u EU, te uvođenje novih odredbi za olakšavanje trgovine energijom i unaprjeđenje integracije tržišta između ugovornih strana Energetske zajednice i država članica EU sustavom recipročnih prava i obveza. Također, izmjenama Ugovora po prvi put bit će dat zadatak Energetskoj zajednici u borbi protiv klimatskih promjena uz naglašavanje važnosti Pariškog sporazuma. Očekuje se da će pregovori biti okončani u prvoj polovini 2020. godine. Na istom sastanku Europska komisija je predstavila tekuće aktivnosti koje se vode u skladu sa *Općim smjernicama politike za energetske i klimatske ciljeve do 2030. godine*. Prijedlog ciljeva za 2030. godinu za Energetsku zajednicu i njene Ugovorne strane očekuje se u prvoj polovini 2021. godine, zajedno s relevantnim zakonodavnim paketom.

Odlukom Stalne skupine na visokoj razini (PHLG) u *acquis* je 12. prosinca 2019. godine uključena Uredba Komisije (EU) br. 312/2014 o uspostavljanju mrežnih pravila o uravnoteženju plina transportnih mreža.

Bosna i Hercegovina i Energetska zajednica

Aktivnim djelovanjem u Energetskoj zajednici Bosna i Hercegovina potvrđuje svoju opredjeljenost za reformu energetskeg sektora, liberalizaciju tržišta energije i usklađivanje svoje politike sa članicama Europske unije.

Evidentno je da u samoj Bosni i Hercegovini, na različitim administrativnim razinama, treba učiniti dodatne napore u transpoziciji i implementaciji *acquis*-a Energetske zajednice. Za realizaciju brojnih obveza rokovi su već prošli, a za značajan broj obveza preostalo je relativno kratko vrijeme (Prilog E).

Na ovo ukazuje i sedam otvorenih slučajeva za rješavanje sporova koje je iniciralo Tajništvo Energetske zajednice, a koji se odnose na funkcioniranje Vijeća za državnu pomoć BiH, postupak procjene utjecaja na okoliš za planiranu termoelektranu Ugljevik 3, smanjenje emisije sumpordioksida pri sagorijevanju teških

gđa Anne-Charlotte Bournoville (Ane-Šarlot Burnvil), predstavnik EU: “Energetska zajednica je osnovni dio alata EU u vanjskoj energetskoj suradnji. Da bi maksimizirala svoju ulogu, ključno je da Energetska zajednica bude spremna za dinamično okruženje. To je glavna svrha tekućeg procesa modernizacije Ugovora. Osim toga, Energetska zajednica treba da slijedi EU u njenim klimatskim ciljevima i pridruži se putu ka dekarbonizaciji do 2050. godine.”

Kišinjev, 13. prosinca 2019.

loživih ulja i tečnih naftnih goriva, pravno i funkcionalno razdvajanje operatorâ distribucijskih sustava, preuzimanje Trećeg energetskeg paketa EU, donošenje legislative u sektoru prirodnog plina, te na garancije koje je Federacija BiH izdala za izgradnju Bloka 7 termoelektrane Tuzla.

Aktivnosti DERK-a u tijelima Energetske zajednice

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju, iz domena Energetske zajednice, odvijao se uz neophodnu suradnju sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, zatim kroz potporu i doprinos realizaciji različitih projekata u funkciji razvoja Energetske zajednice i osobito kroz proaktivan odnos u istraživanjima koje su planirale i provodile različite skupine šireg tematskog spektra, a koje okupljaju energetske regulatore iz regije i Europske unije.

Ključne aktivnosti DERK-a u Energetskoj zajednici i dalje su usmjerene na Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), koji je uspostavljen 11. prosinca 2006. godine u Ateni. Sve od tada DERK aktivno sudjeluje u njegovom radu, predstavljajući i zastupajući interese Bosne i Hercegovine. Afirmaciji BiH doprinosi predsjedavanje Radnom skupinom ECRB-a za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta, od 2007. godine.

Tijekom 2019. godine, u kojoj je održao tri sastanka, Regulatorni odbor dao je značajan doprinos kreiranju politike Energetske zajednice u domenu regulatornih inicijativa za promociju investicija u mreže, tretmana interkonektora između Ugovornih strana Energetske zajednice i članica Europske unije, te razvoja neovisnosti regulatora. U protekloj godini ECRB je nastavio zajedničke aktivnosti sa Agencijom za suradnju energetskih regulatora (ACER), Vijećem europskih energetskih regulatora (CEER) i Asocijacijom mediteranskih energetskih regulatora (MEDREG).

Regulatorni odbor značajan dio svojih aktivnosti organizira kroz svoje radne skupine (Radna skupina za električnu energiju, Radna skupina za plin i Radna skupina za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta) djelujući uz potporu Odsjeka Tajništva za ECRB.

4.2 Regionalna asocijacija energetskih regulatora – ERRA

Regionalna asocijacija energetskih regulatora (eng. *Energy Regulators Regional Association* – ERRA) je organizacija neovisnih regulatornih tijela za energiju iz Europe, Azije, Afrike i Amerike. Promjenama Statuta u 2015. godini uklonjene su barijere za pridruživanje regulatora iz novih regija i omogućena aktivna uloga svih članica. ERRA ima 33 punopravne i deset pridruženih članica, koje dolaze iz 39 zemalja (slika 20).

Ciljevi ERRA-e su poboljšanje reguliranja energetske djelatnosti u zemljama članicama, poticanje razvoja neovisnih i stabilnih regulatora, poboljšanje suradnje između regulatora, razmjena informacija, istraživačkog rada i iskustva između članica, te bolji pristup informacijama o svjetskoj praksi u reguliranju energetske djelatnosti. ERRA-a promovira i organizira obuke iz oblasti reguliranja energije.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je punopravna članica ERRA-e od 19. svibnja 2004. godine. Na Generalnoj skupštini u svibnju 2010. godine, kao pridružene članice ove organizacije primljene su i dvije entitetske regulatorne komisije iz Bosne i Hercegovine – Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske.

Predstavnici DERK-a aktivno sudjeluju u radu Generalne skupštine i Investicijske konferencije. Zapaženo je angažiranje predstavnika Državne regulatorne komisije u radu stalnih komiteta i radnih skupina, od kojih se izdvajaju Radna skupina za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta, Stalni komitet za tarife i cijene i Stalni komitet za licence i konkurenciju. Od 2010. godine predsjedavanje ovim komitetom doprinosi afirmaciji Bosne i Hercegovine u Regionalnoj asocijaciji energetske regulatora.

U institucijama ERRA-e primjetna je povijesna evolucija tema za koje su članice zainteresirane. Široko zastupljeno prestrukturiranje energetskega sektora i tržišta uzrokovalo je da konkurentno orijentirana održiva rješenja budu predmet posebnog zanimanja i djelovanja regulatornih tijela.

Slika 20. Članstvo u ERRA-i

4.3 Asocijacija mediteranskih energetske regulatora – MEDREG

*g. Stefano Besseghini
(Stefano Besegini),
potpredsjednik MEDREG-a:
“MEDREG je veoma važna
platforma za razmjenu
iskustava i postizanje
zajedničkog razumijavanja
glavnih pitanja i izazova sa
kojima se trenutno suočavaju
mediteranski energetske
regulatori. Ta suradnja treba
sve više da se transformira u
zajedničke aktivnosti sa
praktičnim i vidljivim
rezultatima.”*

*Iz pozdravnog govora,
Rim, 10. prosinac 2019.*

Asocijacija mediteranskih energetske regulatora (MEDREG) utemeljena je 2007. godine radi promoviranja suradnje energetske regulatora iz zemalja na sjevernoj, južnoj i istočnoj obali Mediteranskog bazena. MEDREG okuplja regulatorna tijela iz Albanije, Alžira, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Egipta, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Izraela, Jordana, Cipra, Libana, Libije, Malte, Maroka, Palestinske uprave, Portugala, Slovenije, Španjolske, Tunisa i Turske (slika 21).

Glavni cilj Asocijacije je promocija jasnih, stabilnih i usklađenih pravnih i regulatornih okvira radi omogućavanja investicija u energetske infrastrukturu i potpore integraciji tržišta. MEDREG promovira stalnu razmjenu znanja, iskustva i stručnosti, prikupljanje podataka kroz sveobuhvatne studije, izvješća sa preporukama, te specijalizirane obuke u sferi energetske regulacije. Asocijacija je posvećena zaštiti kupaca, fokusirajući se na pristup informacijama i podizanje svijesti o promjenama u sektoru.

Organizacijska struktura MEDREG-a obuhvata Generalnu skupštinu, Tajništvo sa sjedištem u Milanu i pet radnih skupina za: (1) institucionalna pitanja, (2) električnu energiju, (3) plin, (4) okoliš, obnovljive izvore energije i energetske učinkovitost i (5) problematiku kupaca. MEDREG svoje aktivnosti obavlja uz učinkovite procese interne i vanjske suradnje, kreirajući uvjete za uspostavljanje Mediteranske energetske zajednice.

Predstavnici DERK-a izravno sudjeluju u radu Generalne skupštine, a u aktivnostima radnih skupina uporabom različitih telekomunikacijskih alata, te dostavljanjem traženih informacija i

Slika 21. Zemljopisni obuhvat MEDREG-a

komentara tijekom pripreme različitih izvješća i drugih dokumenata. U prosincu 2019. godine održan je prvi sastanak predsjedatelja nacionalnih regulatornih tijela iz zemalja članica MEDREG-a, na kojem su razmijenjeni pristupi i dobre prakse u oblasti obnovljive energije i razmotrana sve veća uloga prirodnog plina. Sastanci ove vrste jačaju suradnju na najvišoj razini, koja treba da dovede do razvoja zajedničke vizije o ulozi regulatora na dinamičnom mediteranskom tržištu energije.

4.4 Vijeće europskih energetske regulatora – CEER

Vijeće europskih energetske regulatora (CEER) je neprofitna asocijacija neovisnih, zakonom propisanih tijela odgovornih za reguliranje energije na državnoj razini. Vijeće okuplja 39 nacionalnih regulatornih tijela (30 punopravnih članova i devet promatrača) iz država članica Europske unije, Europske slobodne trgovinske zone (EFTA) i zemalja u procesu pridruživanja Europskoj uniji, uključujući Ugovorne strane Energetske zajednice.

Glavni cilj CEER-a je da podrži kreiranje jedinstvenog, konkurentnog, učinkovitog i održivog internog tržišta za plin i električnu energiju u Europi. Vijeće europskih energetske regulatora djeluje kao platforma za suradnju, razmjenu informacija i pomoć između europskih nacionalnih regulatornih tijela u oblasti energije.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju status promatrača u CEER-u ima od 1. siječnja 2017. godine. U tom svojstvu predstavnici DERK-a sudjeluju u radu Generalne skupštine i radnih skupina CEER-a. Također, Državna regulatorna komisija ima pristup CEER-ovoj afirmiranoj regulatornoj mreži i instrumentima suradnje, uz mogućnost detaljnog razumijevanja energetske politika i praksi Europske unije. U tom pogledu, sudjelovanje u radu Vijeća europskih energetske regulatora je korisno i na putu Bosne i Hercegovine ka članstvu u Europskoj uniji, i ispunjavanju obveza koje ono povlači u smislu provedbe *acquis*-a u oblasti energije.

4.5 Međunarodna konfederacija energetske regulatora – ICER

Utemeljena u listopadu 2009. godine, Međunarodna konfederacija energetske regulatora (ICER) predstavlja dobrovoljni okvir za suradnju na svjetskoj razini. Cilj ICER-a je da poboljša informiranost javnosti i kreatora političkih odluka, kao i razumijevanje reguliranja energije i njegove uloge u rješavanju širokog spektra socio-ekonomskih, okolišnih i tržišnih pitanja.

Preko 270 regulatornih tijela, putem 13 regionalnih regulatornih asocijacija ostvaruju članstvo u ICER-u (slika 22). DERK sudjeluje i prati rad ICER-a putem ERRA-e, MEDREG-a i CEER-a.

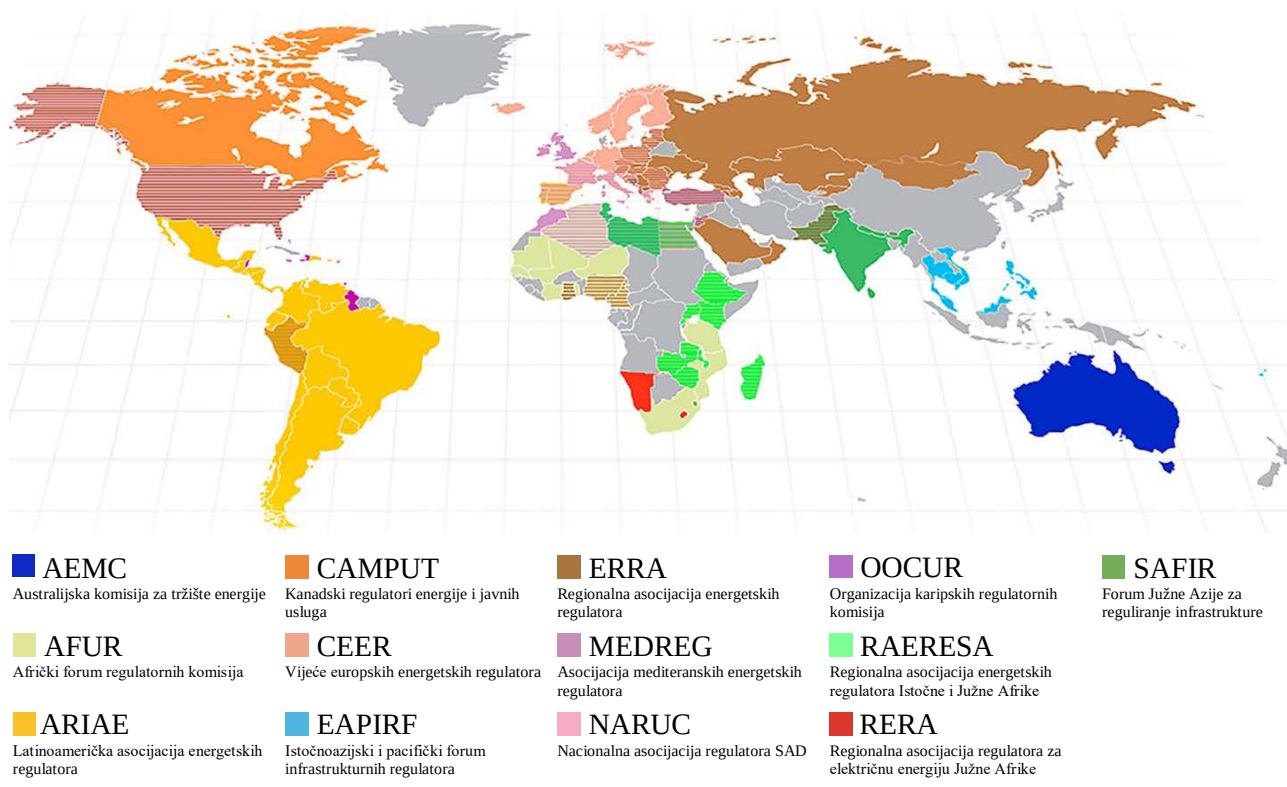
ICER-ove aktivnosti su usmjerene na nekoliko ključnih područja, u skladu sa temama koje definira Svjetski energetska regulatorni forum, vodeća međunarodna konferencija o reguliranju energije koja se održava svake tri godine. Sedmi Svjetski energetska regulatorni forum, održan u Kankunu, Meksiko, tijekom ožujka 2018. godine, usredotočio se na značajne inovacije koje širom svijeta mijenjaju osnove energijskog lanca. U fokusu su bila i najvažnija aktualna regulatorna pitanja, uključujući jačanje uloge kupaca, problematiku dinamičnih tržišta i održivost infrastrukture. Forum je promovirao osnaživanje uloge žena u oblasti energije kroz ujednačavanje rodne perspektive u svim aktivnostima, što je nastavak aktivnosti započetih listopada 2013. godine u okviru inicijative ICER-a pod nazivom *Žene u oblasti energije*.

Naredni, Osmi Svjetski regulatorni forum bit će održan u Limi, Peru, tijekom ožujka 2021. godine. Izazovi energetske transformacije bit će glavna tema ovog foruma, koji će se fokusirati na četiri oblasti: konkurencija, institucionalnost, univerzalni pristup energiji i energetska tranzicija.

ICER je 2013. godine pokrenuo izdavanje svoje Kronike, kao sredstva za daljnju promociju jačanja razmjene regulatornih znanja i istraživanja. Od tada kao član Uredničkog odbora ovog stručnog časopisa djeluje i uposlenik DERK-a. ICER-ova Kronika je publikacija koja se objavljuje dva puta godišnje u elektronskom obliku i sadrži stručne članke iz regulatorne tematike.

Slika 22. Članice ICER-a

DERK aktivno sudjeluje u radu ICER-a i pruža potporu na razne načine, uključujući dostavu odgovora po različitim aktivnostima i upitnicima, čime se omogućava uvid i razmjena praksi u područjima od interesa za rad regulatora.

4.6 Međuregionalna suradnja

Različiti oblici suradnje između regionalnih asocijacija energetskih regulatora postoje već izvjesno vrijeme kroz organiziranje zajedničkih obuka, radionica i sastanaka relevantnih radnih skupina. Iako su neka regulatorna tijela istodobno članovi nekoliko asocijacija energetskih regulatora, te asocijacije pokrivaju regione koji se značajno razlikuju u postignutom stupnju integracije što znači da se zajednički izazovi moraju rješavati na različite načine. Istodobno članstvo pojedinih regulatornih tijela u više energetskih asocijacija promovira približavanje ciljeva i načela. Iz tog razloga suradnja ovih asocijacija u smislu razmjene iskustava i regulatornih praksi dobija sve veći značaj.

Prepoznajući važnost ovakvih oblika suradnje i predanost unaprjeđivanju uklađenosti i transparentnosti u reguliranju energije kroz promoviranje najboljih praksi i razmjenu iskustava, Vijeće europskih energetskih regulatora (CEER), Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB) i Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora (MEDREG) su 12. prosinca 2018. godine u Beču potpisali *Dogovor o suradnji*.

Korištenjem ovog mehanizma sredinom lipnja 2019. godine u Tirani je održana zajednička radionica *Budućnost mrežnog mjerenja i aukcijski mehanizmi za potporu obnovljive energije u zemljama ECRB-a i MEDREG-a*, u cilju doprinosa razvoju koherentnog regionalnog pristupa reguliranja tržišta obnovljive energije u regionu Mediterana i Energetske zajednice. Također, krajem lipnja 2019. godine u Briselu je održana Trilateralna radionica ECRB-a, CEER-a i MEDREG-a o problematici kupaca, koja je u fokusu imala jačanje uloge kupaca u eri digitalizacije i u kontekstu novog energetskeg paketa EU *Čista energija za sve Europljane*.

Državna regulatorna komisija je član i ECRB-a i MEDREG-a, dok u CEER-u ima status promatrača. Ovakva pozicija DERK-a omogućava daljnje jačanje DERK-ovih stručnih kapaciteta kroz sticanje novih znanja i razmjenu iskustava i regulatornih praksi. Osim toga, to će istodobno pružiti više mogućnosti za nastavak uspješnog angažiranja eksperata DERK-a u stručnom usavršavanju osoblja drugih regulatornih tijela kroz organiziranje zajedničkih obuka, u čemu su predstavnici DERK-a imali zapaženu ulogu.

5. REVIZIJSKO IZVJEŠĆE

Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u Bosni i Hercegovini utvrđeno je da se DERK financira iz vlastitih prihoda. Osnovni prihod DERK-a u 2019. godini je bila regulatorna naknada koju su plaćali vlasnici licenci za prijenos električne energije, aktivnosti neovisnog operatora sustava, međunarodnu trgovinu, opskrbu kupaca, te distribuciju električne energije u Brčko Distriktu BiH. Regulatorna naknada se određuje tako da pokrije troškove DERK-a, a za procijenjeni višak prihoda nad rashodima se umanjuju obveze za plaćanje regulatorne naknade u narednom razdoblju.

Osim brige za realizacijom pomenutih vlastitih prihoda finansijsko poslovanje DERK-a pokriva i sljedeće aktivnosti:

- nastanak i podmirenje finansijskih obveza za potrebe definirane u odobrenom finansijskom planu,
- kratkoročno planiranje i upravljanje novčanim tijekovima,
- redovito praćenje realizacije finansijskog plana za tekuću godinu,
- analiza i procjena budućih novčanih tijekova u svrhu pripreme novog finansijskog plana,
- priprema finansijskog plana za narednu godinu,
- unutarnje finansijsko izvješćivanje kao osnova za donošenje odgovarajućih poslovnih odluka, i
- finansijsko izvješćivanje prema vanjskim tijelima, ovlaštenim institucijama i javnosti.

“Prema našem mišljenju, godišnja finansijska izvješća istinito i fer prikazuju finansijski položaj DERK-a na dan 31. prosinca 2018. godine, njegovu finansijsku uspješnost i novčane tokove za tada završenu godinu u skladu s Zakonom o računovodstvu i reviziji Federacije BiH i Međunarodnim standardima finansijskog izvješćivanja (MSFI).”

Vincent d.o.o.,
Tuzla, 22. ožujak 2019.

Finansijska izvješća u kojima su iskazani rezultati poslovanja na kraju poslovne godine su konačan rezultat svih navedenih aktivnosti i donesenih odluka. U cilju neovisne i nepristrasne provjere iskazanih rezultata poslovanja, kao i usklađenosti tih postupaka sa važećim propisima, DERK svake godine provodi reviziju svojih finansijskih izvješća.

U prvom kvartalu 2019. godine reviziju finansijskih izvješća DERK-a za prethodnu godinu vršilo je Društvo za reviziju Vincent d.o.o. Tuzla, sa kojim je zaključen ugovor u postupku provedenom prema procedurama javnih nabava.

Obavljajući reviziju u skladu sa Međunarodnim revizijskim standardima, revizori su prikupili dokaze o iznosima i drugim podacima objavljenim u finansijskim izvješćima kako bi se u razumnoj mjeri uvjerali da finansijska izvješća ne sadrže materijalno značajne pogreške. Osim utvrđivanja realnosti finansijskih izvješća u cjelini, revizija je podrazumijevala i odgovarajuću ocjenu primijenjenih računovodstvenih politika i značajnih procjena izvršenih od strane rukovodstva DERK-a.

Na temelju pribavljenih dokaza neovisni revizor je pozitivno ocijenio financijska izvješća DERK-a za 2018. godinu. Mišljenje neovisnog revizora je da prezentacija financijskih izvješća, priznavanje i mjerenje transakcija i poslovnih događaja, objektivno i istinito prikazuje stanje sredstava, obveza, kapitala i financijskog rezultata poslovanja.

Navedenim mišljenjem je zadržana najviša revizijska ocjena usklađenosti financijskih izvješća sa međunarodno važećim standardima i zakonskim propisima, koju je DERK od svog osnivanja dobijao od eksternih revizora, među kojima su i ocjene Ureda za reviziju institucija Bosne i Hercegovine.

Provedenim *ex-post* kontrolama financijskih transakcija nisu pronađene nepravilnosti. Time je potvrđena učinkovitost postavljenog sustava financijskog upravljanja i unutarnje kontrole kojima se osigurava prevencija ili identifikacija mogućih grešaka u cilju zaštite imovine od gubitaka uzrokovanih nepažnjom ili lošim upravljanjem.

U pravcu daljnjeg razvoja sustava financijskog upravljanja i kontrole, DERK je prethodne godine potpisao *Sporazum o vršenju interne revizije* sa Jedinicom za internu reviziju Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH. Kroz konzultantske aktivnosti interne revizije u skladu sa načelima i standardima koje provode institucije Bosne i Hercegovine, DERK očekuje objektivnu i stručnu pomoć na unaprjeđenju organizacije poslovanja. Korištenjem usluga interne revizije želi se osigurati razvoj i *ex-ante* procjena definiranih procesa, te osnažiti proces integralnog upravljanja svim rizicima (tzv. risk menadžment). U izvještajnom razdoblju nije bilo realiziranih procesa interne revizije.

Provođenjem eksterne revizije, DERK osigurava i neovisno i pouzdano izvješće o korištenju imovine, te upravljanju prihodima i rashodima. Vodeći se opredjeljenjem i načelima objektivnosti i javnosti u radu, a u cilju pružanja informacija o svom financijskom položaju i rezultatima poslovanja, Državna regulatorna komisija svake godine objavljuje revizijsko izvješće. Revidirana financijska izvješća za 2018. godinu su objavljena u "Službenom glasniku BiH", broj 29/19 i u okviru internet prezentacije DERK-a.

6. OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2020. GODINI

Državna regulatorna komisija za električnu energiju nastaviti će svoje aktivnosti na osiguranju uvjeta za slobodnu trgovinu i kontinuiranu opskrbu električnom energijom po unaprijed definiranom standardu kvaliteta za dobrobit građana Bosne i Hercegovine, uz poštovanje međunarodnih sporazuma, domaćih zakona, odgovarajućih europskih uredbi i direktiva, kao i drugih pravila o unutarnjem tržištu električne energije.

DERK će i u 2020. godini zadržati kontinuitet suradnje sa Parlamentarnom skupštinom Bosne i Hercegovine, a posebno sa Komisijom za promet i komunikacije Predstavničkog doma PS BiH i Komisijom za vanjsku i trgovinsku politiku, carine, promet i komunikacije Doma naroda PS BiH. Također, primarni interes će ostati i razmjena informacija i usklađenost ključnih regulatornih aktivnosti sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, nadležnim za kreiranje politike u skladu sa *Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH*.

Svi dosada primjenjivani modaliteti uzajamnog praćenja i usklađivanja djelovanja koristit će se i u 2020. godini u odnosima sa Regulatornom komisijom za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatornom komisijom za energetiku Republike Srpske, kao i sa drugim regulatornim tijelima uspostavljenim na državnoj razini, prije svega sa Konkurencijskim vijećem BiH.

Kako bi zadovoljio potrebe različitih razina odlučivanja za kvalitetnim i pouzdanim statističkim podacima u području energije, DERK će ostati referentan izvor i aktivan generator ovih podataka. U ovom cilju DERK će slijediti razvoj EU pravila i poštovati agendu Energetske zajednice, uz nastavak suradnje sa Agencijom za statistiku BiH.

DERK će pratiti aktivnosti i trendove u kompletnom energetsom sektoru i izravno se uključivati u sve relevantne događaje.

Kroz svoje djelovanje, DERK će biti usmjeren na:

- donošenje tarifa u okviru svojih nadležnosti,
- izdavanje licenci,
- regulatorni nadzor licenciranih subjekata,
- kreiranje novih regulatornih pravila, te analiziranje ranije donesenih regulatornih pravila i postojeće prakse, uz pregled i reviziju akata DERK-a,
- praćenje nabave pomoćnih usluga i pružanja sustavne usluge i uravnoteženja elektroenergetskog sustava BiH, i po potrebi nastavak razvoja modela ovih usluga,
- stvaranje većeg stupnja integracije domaćeg tržišta električne energije,

- doprinos uređenju i funkcioniranju veleprodajnog tržišta, uključujući uspostavljanje institucionalnog okvira za organizirano tržište za dan unaprijed,
- doprinos uređenju i funkcioniranju potpuno otvorenog maloprodajnog tržišta u BiH,
- razvoj pravila kojima se regulira priključenje korisnika na prijenosni sustav,
- jačanje kapaciteta za ispunjavanje međunarodnih obveza u vezi sa regulatornim izvješćivanjem,
- odobravanje i nadziranje pravila koja razviju Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini, Elektroprijenos Bosne i Hercegovine i Komunalno Brčko,
- odobravanje *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za razdoblje 2021. – 2030. godina, Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* za naredno desetogodišnje razdoblje, kao i *Plana investicija Elektroprijenosa BiH*,
- praćenje primjene Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sustava (ITC mehanizam) i rada Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Europi (SEE CAO),
- regulatorno djelovanje u vezi Europskih pravila i smjernica za rad mreža i Uredbe o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije,
- regulatorno djelovanje u razvoju cyber sigurnosti u elektroenergetskom sektoru BiH,
- informiranje reguliranih subjekata i javnosti o regulatornoj praksi, i
- obavljanje ostalih poslova koji mu budu povjereni u nadležnost.

U provođenju svojih aktivnosti DERK će, u granicama ovlaštenja koja su mu zakonom povjerena, voditi računa o zaštiti kupaca i dati svoj puni doprinos u iznalaženju najbolje primjenjivih rješenja.

S obzirom na činjenicu da je Bosna i Hercegovina, temeljem Ugovora o uspostavi Energetske zajednice, obvezna u svoje zakonodavstvo transponirati i u praksi implementirati propise Europske unije o internom energetskom tržištu ('Treći energetski paket'), DERK će u okvirima svojih kompetencija i optimalnom koordinacijom sa drugim ključnim subjektima dati svoj doprinos razvoju pravnog okvira.

U interesu svih ključnih subjekata je provedba reforme elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini, harmonizacija podzakonskih propisa i učinkovita koordinacija među tijelima koja

sudjeluju u njihovoj pripremi i izradi. Cilj je kreiranje jasnog i pouzdanog zakonodavnog okvira utemeljenog na europskim direktivama i pravilima o unutarnjem tržištu električne energije.

U tom smislu, DERK planira nastavak aktivnog sudjelovanja u izradi zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u Bosni i Hercegovini u skladu sa pravnom stečevinom EU, te u otklanjanju nedostataka u elektroenergetskom sektoru koji su navedeni u izvješćima Europske komisije o BiH.

Državna regulatorna komisija će u skladu sa svojim nadležnostima dati doprinos realizaciji preporuka sa sastanaka Odbora za stabilizaciju i pridruživanje Bosne i Hercegovine Europskoj uniji i Pododbora za transport, energiju, okoliš i regionalni razvoj.

DERK će participirati u potpori i provedbi regionalnih prioriteta i projekata Energetske zajednice, ali i prioriteta koji su u okviru Energetske zajednice identificirani za elektroenergetski sektor BiH, i navode se u Zaključcima Ministarskog vijeća i *Izvješću o implementaciji acquis-a prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice*. DERK će dati svoj puni doprinos u realizaciji mjera u sektoru energije koje su dogovorene u okviru 'Berlinskog procesa'. U skladu sa pozicijom Bosne i Hercegovine i svojim nadležnostima, DERK će sudjelovati u CESEC inicijativi (Inicijativa Europske komisije za plinsko i elektroenergetsko povezivanje u središnjoj i jugoistočnoj Europi).

DERK planira dati svoj doprinos i u nastavku realizacije više regionalnih projekata Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) i Nacionalne asocijacije regulatora SAD (NARUC).

U 2020. godini nastavlja se višegodišnji projekt USAID-a *Projekat asistencije energetskom sektoru*, te će DERK pratiti njegove aktivnosti i sudjelovati u realizaciji pojedinih komponenti koje su u funkciji rada regulatora. Svoje aktivno sudjelovanje DERK planira i na narednom Energetskom samitu u BiH, koji je, u okviru ovog projekta, planiran za proljeće 2020. godine.

U središtu zanimanja bit će i aktivnosti međunarodnih tijela koje se odnose na reguliranje tržišta električne energije, prije svega onih u čijem radu DERK i sam sudjeluje:

- ECRB – Regulatorni odbor Energetske zajednice,
- ERRA – Regionalna asocijacija energetskih regulatora,
- MEDREG – Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora,
- CEER – Vijeće europskih energetskih regulatora, i
- ICER – Međunarodna konfederacija energetskih regulatora.

Državna regulatorna komisija će nastaviti praćenje rada Agencije za suradnju energetskih regulatora (ACER), i ovisno od razvoja pravnog okvira u Bosni i Hercegovini, razmotriti mogućnosti za izravno sudjelovanje u radu ovog tijela.

DERK će u narednom razdoblju vršiti analizu sadržaja i aktivnosti koje proizilaze iz novog paketa energetske propisa Europske unije za očuvanje konkurentnosti u tranziciji prema čistoj energiji (*Čista energija za sve Europljane*). Ovakav pristup uvažava činjenicu da sve nove uredbe i direktive EU iz sektora energije postaju obvezujuće i za Bosnu i Hercegovinu putem mehanizama koji su razvijeni prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice.

PRILOG A: Osnovni podatci o elektroenergetskom susavu Bosne i Hercegovine

(korišteni podatci NOS-a BiH, Elektroprijenosa BiH i elektroprivreda u BiH)

Osnovni podatci o instaliranoj snazi proizvodnih objekata

Ukupna instalirana snaga proizvodnih objekata u Bosni i Hercegovini iznosi 4.507,71 MW, od čega u većim hidroelektranama 2.076,6 MW, u termoelektranama 2.065 MW, a u većim vjetroelektranama 86,6 MW. Instalirana snaga malih hidroelektrana je 162,24 MW, solarnih elektrana 22,35 MW, elektrana na bioplin i biomasu 3,29 MW, malih vjetroelektrana 0,4 MW, dok je 91,23 MW instalirano u industrijskim elektranama.

Veći proizvodni objekti

Hidroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Trebinje I	2×54+63	171
Trebinje II	8	8
Dubrovnik (BiH+Hr.)	126+108	234
Čapljina	2×210	420
Rama	80+90	170
Jablanica	6×30	180
Grabovica	2×57	114
Salakovac	3×70	210
Mostar	3×24	72
Mostarsko blato	2×30	60
Peć-Mlini	2×15,3	30,6
Jajce I	2×30	60
Jajce II	3×10	30
Bočac	2×55	110
Višegrad	3×105	315

Termoelektrane	Instalirana snaga (MW)	Raspoloživa snaga (MW)
TUZLA	715	635
<i>Tuzla G3</i>	<i>100</i>	<i>85</i>
<i>Tuzla G4</i>	<i>200</i>	<i>182</i>
<i>Tuzla G5</i>	<i>200</i>	<i>180</i>
<i>Tuzla G6</i>	<i>215</i>	<i>188</i>
KAKANJ	450	398
<i>Kakanj G5</i>	<i>110</i>	<i>100</i>
<i>Kakanj G6</i>	<i>110</i>	<i>90</i>
<i>Kakanj G7</i>	<i>230</i>	<i>208</i>
GACKO	300	276
UGLJEVIK	300	279
STANARI	300	283
Vjetroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Mesihovina	22×2,3	50,6
Jelovača	18×2	36

Osnovni podatci o prijenosnom sustavu

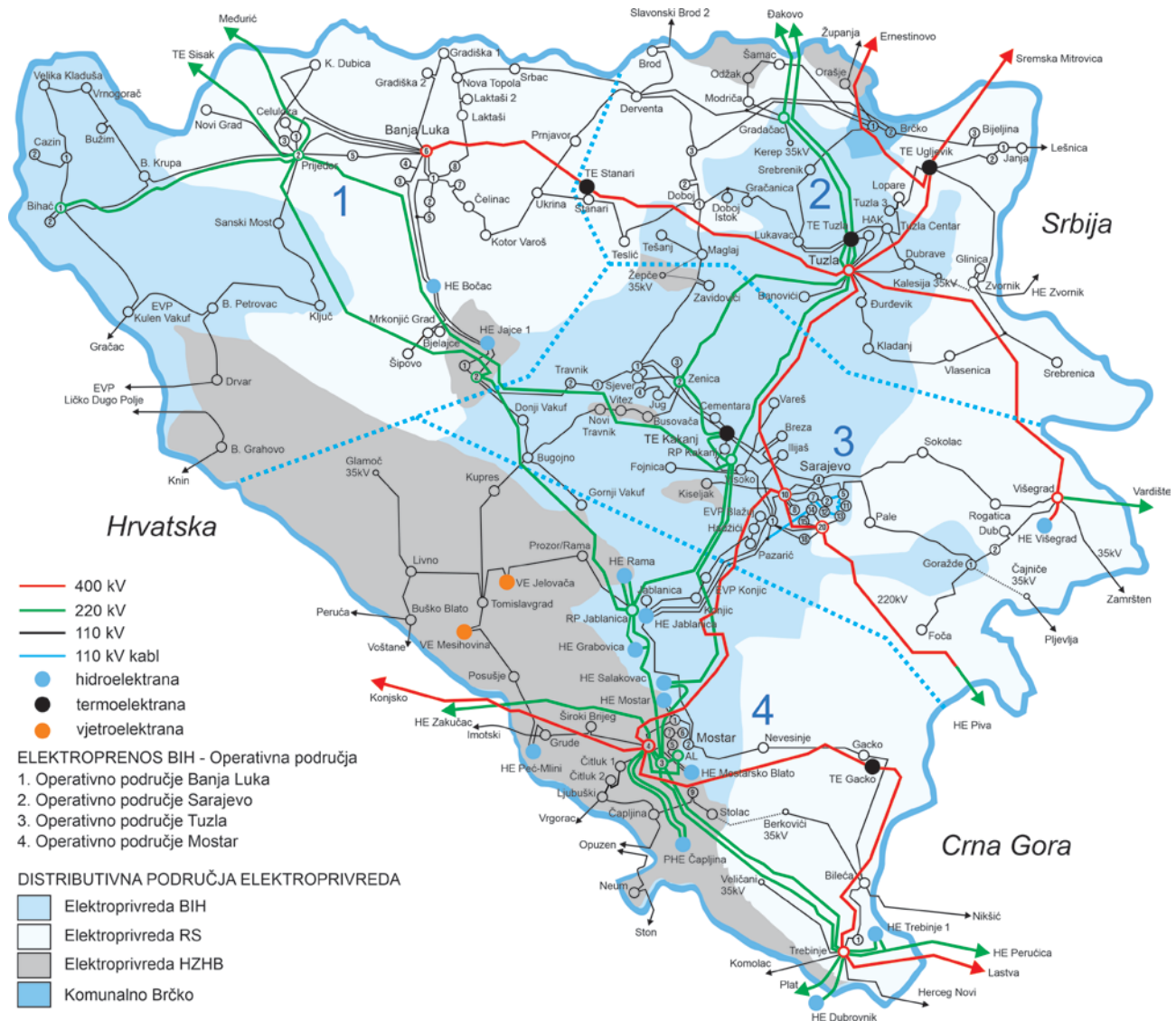
dalekovodi	
Nazivni napon dalekovoda	Dužina (km)
400 kV	865,93
220 kV	1.520,09
110 kV	4.023,69
110 kV – kablovski vod	33,15

trafostanice		
Vrsta trafostanice	Broj trafostanica	Instalirana snaga (MVA)
TS 400/x kV	10	5.680,5
TS 220/x kV	8	1.423,0
TS 110/x kV	135	5.679,5

interkonekcije	
Nazivni napon dalekovoda	Broj interkonektora
400 kV	4
220 kV	10
110 kV	23
<i>Ukupno</i>	<i>37</i>

transformatori		
Prijenosni odnos transformatora	Broj transformatora	Instalirana snaga (MVA)
TR 400/x kV	13	4.600,0
TR 220/x kV	13	1.950,0
TR 110/x kV	253	6.233,0

**PRILOG B: Karta elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine
sa operativnim područjima Elektroprijenosa BiH i
distribucijskim područjima elektroprivreda
(31. prosinac 2019. godine)**

PRILOG C: Bilančne veličine elektroenergetskog sektora Bosne i Hercegovine

(GWh)

2019. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja hidroelektrana	1.443,95	1.604,74	2.537,38		63,53	5.649,60
Proizvodnja termoelektrana	4.527,31	3.017,35			2.068,32	9.612,98
Proizvodnja većih vjetroelektrana			165,98		87,69	253,67
Proizvodnja malih i industrijskih el.	62,52	47,24			448,00	557,76
Proizvodnja	6.033,78	4.669,33	2.703,36		2.667,54	16.074,01
Distribucijska potrošnja	4.737,34	3.726,24	1.407,10	271,87		10.142,55
Gubici prijenosa						323,95
Veliki kupci	493,33	374,32	571,41		311,52	1.750,58
Vlastita potrošnja elektrana i crpljenje		13,83	96,28		2,94	113,05
Potrošnja	5.230,67	4.114,39	2.074,79	271,87	314,46	12.330,13
2018. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja hidroelektrana	1.533,61	2.729,05	1.984,86		52,56	6.300,08
Proizvodnja termoelektrana	5.648,34	3.249,42			2.056,00	10.953,76
Proizvodnja većih vjetroelektrana			103,50			103,50
Proizvodnja malih i industrijskih el.	63,46	50,58			401,61	515,65
Proizvodnja	7.245,41	6.029,05	2.088,35		2.510,18	17.872,99
Distribucijska potrošnja	4.705,96	3.770,48	1.392,22	270,02		10.138,68
Gubici prijenosa						398,77
Veliki kupci	464,34	361,65	131,09		1.646,73	2.603,81
Vlastita potrošnja elektrana i crpljenje		11,77	137,43		3,49	152,69
Potrošnja	5.089,64	4.143,91	1.650,44	270,02	1.650,22	13.293,95
2017. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja hidroelektrana	941,41	1.575,30	1.287,41		27,27	3.831,39
Proizvodnja termoelektrana	6.007,23	2.870,62			2.040,59	10.918,44
Proizvodnja malih i industrijskih el.	60,38	42,21			298,98	401,57
Proizvodnja	7.009,02	4.488,13	1.287,41	0	2.366,84	15.151,40
Distribucijska potrošnja	4.730,02	3.772,64	1.399,58	276,86		10.179,10
Gubici prijenosa						341,52
Veliki kupci	1.225,42	339,99	3,40		993,01	2.561,82
Vlastita potrošnja elektrana i crpljenje		14,03	266,11		3,82	283,96
Potrošnja	5.955,44	4.126,66	1.669,09	276,86	996,82	13.366,40
2016. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja hidroelektrana	1.395,40	2.498,19	1.540,38		35,41	5.469,39
Proizvodnja termoelektrana	5.780,27	3.261,70			1.565,94	10.607,91
Proizvodnja malih i industrijskih el.	68,99	55,02			307,63	431,64
Proizvodnja	7.244,66	5.814,91	1.540,38		1.908,99	16.508,94
Distribucijska potrošnja	4.548,29	3.721,07	1.364,62	270,08	83,65	9.987,72
Gubici prijenosa						333,30
Veliki kupci	458,05	281,29	1.503,02		226,59	2.468,94
Vlastita potrošnja elektrana i crpljenje		11,87	51,73		11,53	75,13
Potrošnja	5.006,34	4.014,23	2.919,37	270,08	321,77	12.865,10
2015. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja hidroelektrana	1.436,28	2.166,12	1.823,14			5.425,54
Proizvodnja termoelektrana	5.413,40	3.298,66				8.712,06
Proizvodnja malih i industrijskih el.	160,68	93,55	16,03			270,26
Proizvodnja	7.010,36	5.558,33	1.839,17			14.407,86
Distribucijska potrošnja	4.542,81	3.661,53	1.376,42	265,38		9.846,14
Gubici prijenosa						359,37
Veliki kupci	449,56	159,31	1.763,43*			2.372,30
Vlastita potrošnja elektrana i crpljenje		13,96	13,90			27,86
Potrošnja	4.992,37	3.834,79	3.153,75	265,38		12.605,66

* Uključujući i 861,86 GWh koje su Aluminij i B.S.I. nabavili kao kvalificirani kupci

PRILOG D: Elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine

		2015	2016	2017	2018	2019
Proizvodnja električne energije	(GWh)	14.407,86	16.508,94	15.151,40	17.872,99	16.074,02
Neto uvoz	(GWh)	3.965,37	3.144,55	3.428,16	3.118,73	2.824,96
Neto izvoz	(GWh)	5.767,57	6.788,40	5.213,15	7.697,77	6.568,84
Ukupna isporučena električna energija	(GWh)	12.605,66	12.865,10	13.366,40	13.293,95	12.330,13
Ukupna potrošnja električne energije	(GWh)	12.605,66	12.865,10	13.366,40	13.293,95	12.330,13
Gubici prijenosa	(GWh)	359,37	333,30	341,52	398,77	323,95
Gubici prijenosa	(%)	2,01%	1,75%	1,90%	1,96%	1,77%
Gubici distribucije	(GWh)	1.035,10	1.024,76	1.005,92	950,00	933,29
Gubici distribucije	(%)	10,51%	10,26%	9,88%	9,37%	9,20%
Potrošnja elektrana i crpljenje	(GWh)	27,86	75,13	283,96	152,69	113,05
Ukupna potrošnja krajnjih kupaca	(GWh)	11.183,34	11.431,90	11.735,00	11.792,50	10.959,84
<i>Nerezidencijalni kupci</i>		6.456,85	6.698,88	6.978,87	7.107,16	6.233,91
<i>Kućanstva</i>		4.726,49	4.733,02	4.756,13	4.685,33	4.725,94
Maksimalno opterećenje sustava	(MW)	2.105,00	2.098,00	2.189,00	1.994,00	1.945,00
Ukupna instalirana snaga elektrana	(MW)	4.009,14	4.351,88	4.384,77	4.462,23	4.507,71
Termoelektrane na ugalj		1.856,23	2.156,23	2.156,23	2.156,23	2.156,23
Ukupno hidroelektrane		2.150,44	2.180,24	2.207,47	2.235,60	2.238,84
<i>male hidroelektrane</i>		95,54	96,74	124,00	159,00	162,24
<i>crpne hidroelektrane</i>		420,00	420,00	420,00	420,00	420,00
Ostali obnovljivi izvori ukupno		9,46	15,41	18,06	71,39	112,64
<i>vjetroelektrane</i>		0,30	0,30	0,30	51,00	87,00
<i>solarne elektrane</i>		8,17	14,12	16,52	18,15	22,35
<i>elektrane na biomasu</i>		0,00	0,00	0,25	0,25	1,22
<i>elektrane na bioplin</i>		0,99	0,99	0,99	0,99	2,07
Prijenosna mreža	(km)	6.332,66	6.320,94	6.371,11	6.402,10	6.409,71
	380 kV	864,73	864,73	864,73	865,93	865,93
	220 kV	1.524,80	1.520,38	1.520,38	1.520,09	1.520,09
	110 kV	3.943,13	3.935,83	3.986,00	4.016,07	4.023,69
Broj interkonektora		37	37	37	37	37
Instalirana snaga trafostanica	(MVA)	12.856,50	12.758,50	13.022,00	12.903,00	12.783,00
Kupci električne energije		1.517.161	1.531.501	1.541.968	1.553.439	1.567.786
<i>Nerezidencijalni kupci</i>		124.327	126.303	127.553	126.508	128.224
<i>Kućanstvo</i>		1.392.834	1.405.198	1.414.415	1.426.931	1.439.562
Kvalificirani kupci		1.517.161	1.531.501	1.541.968	1.553.439	1.567.786
Kupci koji su promijenili opskrbljivača		2	58	56	31	16
Isporučena energija	(GWh)	861,86	321,77	1.859,97	1.737,69	365,92
Udio u ukupnoj potrošnji krajnjih kupaca	(%)	7,71%	2,81%	15,85%	14,74%	3,34%
Kupci za koje cijene nisu regulirane		9.139	10.133	10.521	9.784	10.091
Isporučena energija	(GWh)	4.705,94	4.908,68	5.148,53	5.265,27	4.371,07
Udio u ukupnoj potrošnji krajnjih kupaca	(%)	42,08%	42,94%	43,87%	44,65%	39,88%

PRILOG E: *Acquis* Energetske zajednice

Acquis, odnosno pravni okvir Energetske zajednice u svom središtu ima direktive i uredbe iz Trećeg energetskog paketa EU koje predviđaju zajedničke propise za interna tržišta električne energije i prirodnog plina i reguliraju prekograničnu trgovinu. Početni set propisa Energetske zajednice iz 2005. godine u više navrata inoviran je novim direktivama i uredbama i dopunjava propisima u oblastima sigurnosti opskrbe, zaštite okoliša, konkurencije, obnovljivih izvora energije, energetske učinkovitosti, infrastrukture, obveznih naftnih pričuva i statistike, te transparentnosti, odnosno obveza objave podataka na tržištima energije. *Acquis* Energetske zajednice prati razvoj pravnog okvira Europske unije i danas obuhvata njenu ključnu energetske legislativu u područjima električne energije, plina, sigurnosti opskrbe, obnovljivih izvora, zaštite okoliša, energetske učinkovitosti, nafte, infrastrukture, konkurencije i statistike. Generalni rokovi za preuzimanje u nacionalno zakonodavstvo i implementaciju uredbi i direktiva EU navode se u zagrada.

Acquis o električnoj energiji

- Uredba Komisije (EU) br. 2016/1447 od 26. kolovoza 2016. godine o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje na mrežu sustava za prijenos istosmjernom strujom visokog napona i istosmjerno priključenih modula elektroenergetskog parka (rok: 12. srpnja 2021., osim za čl. 4(2) točka (a) i (b), 5(4), 75., 76. i 78(1) gdje je rok 12. srpnja 2018.),
- Uredba Komisije (EU) br. 2016/1388 od 17. kolovoza 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za priključak kupca (rok: 12. srpnja 2021., osim za čl. 4(2) točka (a) i (b), 6(4), 51(1), 56. i 57. gdje je rok: 12. srpnja 2018.),
- Uredba Komisije (EU) br. 2016/631 od 14. travnja 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje proizvođača električne energije na mrežu (rok: 12. srpnja 2021., osim za čl. 4(2) točka (a) i (b), 7(4), 58., 59., 61(1), 68(1) i 69(1) gdje je rok 12. srpnja 2018.),
- Uredba Komisije (EU) br. 543/2013 od 14. lipnja 2013. o dostavi i objavi podataka na tržištima električne energije i o izmjeni Priloga I Uredbe (EZ) br. 714/2009 Europskog parlamenta i Vijeća (rok: 24. prosinca 2015.),
- Uredba (EU) br. 1227/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2011. o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije (rok: 29. svibnja 2020.),
- Uredba Komisije (EU) br. 838/2010 od 23. rujna 2010. o utvrđivanju smjernica koje se odnose na mehanizam naknade između operatora prijenosnih sustava i zajednički regulatorni pristup naplati prijenosa (rok: 1. siječnja 2014.),
- Direktiva 2009/72/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište električne energije i stavljanju izvan snage Direktive 2003/54/EZ (rok: 1. siječnja 2015., osim za članak 9(1) gdje je rok: 1. lipnja 2016., članak 9(4): 1. lipnja 2017. i članak 11: 1. siječnja 2017.),
- Uredba (EZ) br. 714/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o uvjetima za pristup mreži za prekograničnu razmjenu električne energije i stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1228/2003 (rok: 1. siječnja 2015.).

Acquis o plinu

- Uredba Komisije (EU) br. 2017/460 od 16. ožujka 2017. o uspostavi mrežnih pravila o usklađenim strukturama transportnih tarifa za plin (rok: 28. veljače 2020., osim za poglavlja II, III i IV gdje je rok 31. svibnja 2021.),
- Uredba Komisije (EU) br. 2017/459 od 16. ožujka 2017. o uspostavi mrežnih pravila za mehanizme raspodjele kapaciteta u transportnim susavima za plin (rok: 28. veljače 2020., osim za poglavlja II, III i IV gdje je rok 31. svibnja 2021.),
- Uredba Komisije (EU) br. 2015/703 od 30. travnja 2015. o uspostavi mrežnih pravila interoperabilnosti i razmjene podataka (rok: 1. listopada 2018. godine),
- Uredba Komisije (EU) br. 312/2014 od 26. ožujka 2014. o uspostavi mrežnih pravila o uravnoteženju plina transportnih mreža (rok: 12. prosinca 2020. godine),
- Uredba (EU) br. 1227/2011 (vidjeti *Acquis o električnoj energiji*),
- Direktiva 2009/73/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o zajedničkim pravilima za unutarnje tržište prirodnog plina i stavljanju izvan snage Direktive 2003/55/EZ (rok: 1. siječnja 2015., osim članak 9(1): 1. lipnja 2016., članak 9(4): 1. lipnja 2017. i članak 11: 1. siječnja 2017.),
- Uredba (EZ) br. 715/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. o uvjetima za pristup mrežama za transport prirodnog plina i stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1775/2005 (rok: 1. siječnja 2015., osim za Aneks I gdje je rok 1. listopada 2018. godine).

Acquis o sigurnosti opskrbe

- Direktiva 2005/89/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 18. siječnja 2006. o mjerama zaštite sigurnosti opskrbe električnom energijom i ulaganja u infrastrukturu (rok: 31. prosinca 2009.),
- Direktiva Vijeća 2004/67/EZ od 26. travnja 2004. o mjerama zaštite sigurnosti opskrbe prirodnim plinom (rok: 31. prosinca 2009.).

Acquis o obnovljivim izvorima

- Direktiva 2009/28/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2009. o promociji korištenja energije iz obnovljivih izvora te o izmjeni i kasnijem stavljanju izvan snage direktivâ 2001/77/EZ i 2003/30/EZ (rok: 1. siječnja 2014.).

Nacionalni ciljevi za udio energije iz obnovljivih izvora u konačnoj bruto potrošnji 2020. za Ugovorne strane Energetske zajednice određeni su odlukom Ministarskog vijeća 18. listopada 2012. godine (2012/04/MC-EnC).

Nastavak na sljedećoj stranici ⇨

⇒ Nastavak sa prethodne stranice

Acquis o zaštiti okoliša

- Direktiva (EU) 2016/802 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2016. o smanjenju sadržaja sumpora u određenim tekućim gorivima (rok: 30. lipnja 2018.),
- Provedbena odluka Komisije (EU) 2015/253 od 16. veljače 2015. o utvrđivanju pravila uzorkovanja i izvješćivanja u skladu s Direktivom Vijeća 1999/32/EZ za sadržaj sumpora u brodskim gorivima (rok: 30. lipnja 2018.),
- Direktiva 2011/92/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o procjeni učinaka određenih javnih i privatnih projekata na okoliš, izmijenjena Direktivom 2014/52/EU (rok: 1. siječnja 2019.),
- Direktiva 2010/75/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 24. studenog 2010. o industrijskim emisijama (integrirano sprječavanje i kontrola zagađenja) – samo Poglavlje III, Aneks V i članak 72(3)-(4) (rok: 1. siječnja 2018.),
- Direktiva 2004/35/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. o odgovornosti za okoliš u pogledu sprječavanja i otklanjanja štete u okolišu, izmijenjena Direktivom 2006/21/EZ, Direktivom 2009/31/EZ i Direktivom 2013/30/EU (rok: 1. siječnja 2021.),
- Direktiva 2001/80/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2001. o ograničenju emisija određenih zagađivača zraka iz velikih uređaja za loženje (rok: 31. prosinca 2017.),
- Direktiva 2001/42/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 27. lipnja 2001. o procjeni učinaka određenih planova i programa na okoliš (rok: 31. ožujka 2018.),
- Članak 4(2) Direktive Vijeća 79/409/EEZ od 2. travnja 1979. o zaštiti ptica (rok: 1. srpnja 2006.).

Acquis o zaštiti okoliša se primjenjuje u onoj mjeri u kojoj ima utjecaja na mrežnu energiju. U skladu sa člankom 13. Ugovora, Ugovorne strane potvrđuju važnost Protokola iz Kyota i nastojat će da mu pristupe.

Acquis o energetske učinkovitosti

- Uredba (EU) br. 2017/1369 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2017. o utvrđivanju okvira za označavanje energetske učinkovitosti i stavljanju izvan snage Direktive 2010/30/EU (rok: 1. siječnja 2020.),
- Direktiva 2012/27/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o energetske učinkovitosti, izmjeni direktiva 2009/125/EZ i 2010/30/EU i stavljanju izvan snage direktiva 2004/8/EZ i 2006/32/EZ (rok: 15. listopada 2017.),
- Direktiva 2010/31/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 19. svibnja 2010. o energetske učinkovitosti zgrada (rok: 30. rujna 2012.).

Acquis o nafti

- Direktiva Vijeća 2009/119/EZ od 14. rujna 2009. o obvezi država članica da održavaju minimalne zalihe sirove nafte i/ili naftnih derivata (rok: 1. siječnja 2023.).

Acquis o infrastrukturi

- Uredba (EU) br. 347/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. travnja 2013. o smjernicama za transeuropsku energetske infrastrukturu te stavljanju izvan snage Odluke br. 1364/2006/EZ i izmjeni uredbi (EZ) br. 713/2009, (EZ) br. 714/2009 i (EZ) br. 715/2009 (rok: 31. prosinca 2016.).

Acquis o konkurenciji

U skladu sa Aneksom III Ugovora o uspostavi Energetske zajednice, nisu dozvoljene i bit će procjenjivane u skladu sa čl. 81., 82. i 87. Ugovora o osnivanju Europske zajednice sljedeće aktivnosti:

- Sprječavanje, ograničavanje ili poremećaj konkurencije,
- Zloupotreba dominantne pozicije,
- Pružanje državne pomoći koja uzrokuje ili prijeti poremećajem konkurencije.

Poštovat će se odredbe Ugovora o osnivanju Europske zajednice, posebno članka 86. koje se odnose na javna poduzeća i poduzeća kojima su data posebna prava.

* Navedene odredbe sadržane su u čl. 101., 102., 106., i 107. Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

Acquis o statistici

- Uredba (EU) 2016/1952 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. listopada 2016. o europske statistici cijena prirodnog plina i električne energije te stavljanju izvan snage Direktive 2008/92/EZ,
- Uredba (EZ) br. 1099/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2008. o energetske statistici (rok: 31. prosinca 2013.).

Prilikom definiranja *acquis*-a, Ministarsko vijeće i Stalna skupina na visokoj razini vrše određena prilagođavanja propisa Europske unije institucionalnom okviru Energetske zajednice, vodeći računa i o vremenskim ograničenjima u regiji.

Napomena: Tekstovi propisa EU koji se navode u ovom prilogu su dostupni u okviru internet prezentacije Državne regulatorne komisije za električnu energiju (www.derk.ba).

Dodatne informacije o radu i postupcima koje vodi Državna regulatorna komisija za električnu energiju mogu se naći u okviru internet prezentacije na adresi www.derk.ba, odnosno dobiti kontaktom na telefone 035 302060 i 035 302070, telefax 035 302077, e-mail info@derk.ba ili u sjedištu DERK-a u Tuzli, Ulica Đorđa Mihajlovića 4/II.

